

**T.C.
SİRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

KUR'AN'DA PEYGAMBERLERİN ALLAH'TAN TALEPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET FARUK KAPLAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

ŞIRNAK-2016

**T.C.
SIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

KUR'AN'DA PEYGAMBERLERİN ALLAH'TAN TALEPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET FARUK KAPLAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

ŞIRNAK-2016

**T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

KUR'AN'DA PEYGAMBERLERİN ALLAH'TAN TALEPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Jürisi Üyeleri:
Adı ve Soyadı:**

İmzası:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi:.....

ŞIRNAK-2016

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../.....)

Tezi Hazırlayan
Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Konusu.....	1
2.Çalışmanın Önemi.....	2
3.Çalışmanın Amacı.....	4
4.Çalışmanın Metodu	5
I.BÖLÜM: PEYGAMBERLİK KURUMU VE ÜSTÜN ŞAHSİYETLER	6
1.1 İnsanın Yaratılışı Ve İmtihanın Başlaması	6
1.2 Kur'an'a Göre İnsanın Zaafları.....	9
1.3 Peygamberlik Kurumu	10
1.3.1Peygamberlik Kavramı	11
1.4 Peygamberlerin Sıfatları	12
1.5 Ulu'l-Azm Peygamberler.....	13
1.6 Peygamberlere Duyulan İhtiyaç	14
1.7Peygamberlerin Tebliğ Üslubu.....	15
1.8 Kur'an'da Adı Geçen Peygamberler	18
1.9 Kur'an'da, Adı Geçen Üstün Meziyetli Şahıslar	25
1.9.1 Hz. Uzeyr.....	26
1.9.2 Hz. Lokman	26
1.9.3 Hz. Zulkarneyn	27
1.9.4 Hz. Hızır	27
1.9.5 Hz. Talut.....	28
1.9.6 Âdem, Nuh ve İbrahim Ailelerinin Seçilmişliği	29
1.9.7 Hz. Meryem.....	30
II. BÖLÜM: DUA KAVRAMI VE KUR'AN'DA ALLAH'TAN TALEPLER	32
2.1 Dua Kavramı	32
2.1.1 Dua	32
2.1.2 Kur'an'da Duaya Verilen Ehemmiyet	33

2.1.3 İslam Öncesi Dinlerde Dua.....	35
2.1.4 Bazı İlkel ve Kabile Dinlerde Dua.....	35
2.1.5 Yahudilikte Dua.....	36
2.1.6 Hristiyanlıkta Dua	36
2.2 Peygamberlerin Dua Etmelerinin Arka Planı	37
2.3 Kur'an'da Duası Yer Alan Peygamberler	38
2.4 Kur'an'da Bazı Talepleri Olan Şahsiyetler	39
2.4.1 Meleklerin Talebi	40
2.4.2 İblis' in Talebi	40
2.4.3 Firavun 'un Eşinin Talebi	42
2.4.4 Hz. Peygamberle Tartışan Kadının Talebi.....	42
2.5 Hz. Peygamberlere Yöneltilen Sorulara Allah'ın Cevabı.....	44
2.6 Hz. Peygamberin Duası.....	46
2.7 Peygamberlerin Allah'a Sığınmaları	47
2.7.1 İstiaze İfadeleri	48
2.7.2 Peygamberlerin Allah'a Sığınmaları	48
2.8 Peygamberlerin Allah'tan Şahsi Talepleri.....	50
2.8.1 Hz. Yusuf'un Talebi	52
2.8.2 Hz. Yunus'un Talebi	54
2.8.3 Hz. İbrahim'in Talebi	56
2.8.4 Hz. Musa'nın Talebi.....	57
2.8.4.1 Kıpti'nin Öldürülmesi Meselesi.....	57
2.8.4.2 Hz. Musa'nın, Kardeşi Harun İle İlgili Talebi	59
2.8.4.3 Hz. Musa'nın Diğer Talepleri	62
2.8.5 Hz. Süleyman'ın Talebi.....	65
2.8.6 Hz. Nuh'un Talebi	66
2.9 Peygamberlerin Akrabaları Ve Bazı Beldeler Hakkında Talepleri	68
2.9.1 Hz. Nuh'un Müminlere Duası Ve Zalimlere Bedduası.....	69
2.9.2 Hz. İbrahim'in Kavmi İçin Talebi	70
2.9.3 Hz. Şuayb'ın Talebi.....	75
2.9.4 Hz. Lut'un Allah'tan Talebi	76
2.9.5 Hz. Yakub'un, Oğulları İçin Af Talebi.....	77
2.10 Peygamberlerin Kavimleri İçin Talepleri	78
2.10.1 Bir Peygamberin, Kavmi İle Allah Arasında Vasıta Görevi Üstlenirken Talebi	78
2.10.2 Hz. Musa'nın, Toplum için Talepleri	79
2.10.3 Hz. İbrahim'in Babası İçin Af Talebi	83
2.11 Peygamberlerin Zor Durumda Mü'minler İçin Talepleri.....	85
2.12 Peygamberlerin, Allah'tan Mucize Talepleri.....	87
2.12.1 Mucize kavramı	87
2.12.2 Cahiliye Toplumunun Mucize Talebi	88

2.12.3	Mucize Beklentisinde Bulunan Peygambere Allah'ın Cevabı.....	89
2.12.4	Havarilerin Mucize Talebi.....	91
2.13	Peygamberin İçinden Geçen Duygulara Karşılık Verilmesi.....	92
2.14	Peygamber Talebinin Reddi.....	93
2.14.1	Hz. Peygamberin Talebi.....	93
2.14.2	Hz. İbrahim'in Talebi.....	96
2.14.3	Hz. Nuh'un Talebi.....	97
2.15	Peygamberlerin Gayb Âlemine İlişkin Talepleri.....	98
2.15.1	Hz. Uzeyr'in Talebi.....	99
2.15.2	Hz. İbrahim'in Talebi.....	100
2.15.3	Hz. Musa'nın Allah'ı Görmek İstemesi.....	102
2.15.4	Hz. Musa'nın, Hz. Hızır'ı Görmek İstemesi ve Ondan Talebi.....	104
2.16	Peygamberlerin, Dua ve Bedduaları.....	106
2.16.1	Beddua Kavramı.....	107
2.16.2	Hz. Nuh'un Bedduası.....	107
2.16.3	Hz. Musa'nın Kavmine Bedduası.....	110
2.17	Peygamberlerin Bazı Durumları Allah'a Arz Etmeleri.....	111
2.17.1	Hz. Eyyub'un Halini Allah'a Arz Edişi.....	111
2.17.2	Suikast Planına Karşı Hz. Musa'nın Halini Allah'a Arz Etmesi.....	112
2.17.3	Hz. Muhammed'in Kıyamet Günü Allah'a Şikâyeti.....	114
2.18	Peygamberlerin Hatalarını Düzeltmek İçin Talepleri.....	114
2.18.1	Tevbe.....	116
2.18.2	Hz. Âdem ve Eşinin Tevbesi.....	116
2.18.3	Hz. Musa'nın Tevbesi.....	118
2.18.4	Hz. Yunus'un Tevbesi.....	119
2.18.5	Hz. Nuh'un Tevbesi.....	120
2.18.6	Hz. Davud'un Tevbesi.....	121
	SONUÇ.....	124
	KAYNAKÇA.....	126
	ÖZGEÇMİŞ.....	130

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Madde/makale
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin, binti (oğlu, kızı)
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle celalühü
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanat Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hız.	: Hazreti
ra.	: Radıyallahu anı
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
sad.	:Sadeleştiren(ler)
trs.	: tarihsiz
vb.	: ve benzeri
yy	: yayın yeri yok

ÖZET

Kur'an Peygamberlerden bahsederken onların hayat mücadelelerini kimi yerde özlü kimi yerde de ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır. Görevleri sırasında Peygamberlerin, Allah'tan yardım talep etme ve bağışlanma hakkındaki yakarıları, yani dua ve talepleri büyük önem arz etmektedir. Bu talepler bir yönden onların psiko-sosyal açıdan yaşantıları hakkında bilgi sunarken, diğer taraftan örnek almamız gereken davranışlar çerçevesinde bize takdim edilir. Bu çalışmada, Kur'an'da geçen peygamber dua ve talepleri, bahsedilen bu açıdan ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler:Dua, Talep, Peygamber

ABSTRACT

While talking of the prophets, the Qur'an mentions their life struggles concisely in some part and in detail in other part. During their duties, the prophets' cries to ask for help and forgiveness from Allah; in other worlds, their prayers and demands have great importance. While on one hand, those demands inform us about their lives in psycho-social respect, and on the other hand, present us the exemplary behaviors to follow. In this study, prophets' prayers and demands in the Qur'an are examined in the mentioned perspective.

Keywords: Prayer, Demand, Prophet

ÖNSÖZ

İnsanoğlu dünyaya zayıf ve güçsüz olarak gelir. Hayatın her anında bir şeye ihtiyaç duyar. Hayatının ilk dönemlerinde oksijen, beslenme, ısınma ve korunma gibi ihtiyaçların yanı sıra, sevgi ve eğitime de gereksinim duymaktadır. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde çevresindeki insanların desteğiyle hayata tutunabilen insan, mümeyyizlik ve sonrası dönemlerde, çevresinde bulunan kişilerin de aslında sınırsız bir güce sahip olmadıklarını anlar. Bununla beraber, her insanda olduğu gibi yüce bir varlığa sığınma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

İnsan için yüce bir yaratıcıya inanmak ihtiyaçtır, gerekliliktir. Fakat insan yüce yaratıcıyı nasıl bulacak ve onu nasıl tanıyacaktır. Bu sorular ilerde bir bahaneye dönüşmeden Yüce Allah, insanlara kendi içlerinden, kendileri gibi insan olan peygamberler görevlendirmiştir. Bu sayede insan, ihtiyaç duyduğu kulluk ve acizyet durumunu kime ve ne şekilde arz etmesi gerektiğini, peygamberlerin rehberliği sayesinde öğrenmektedir. Peygamberler, biz insanlara hayatımızın her evresinde karşılaşılabileceğimiz olumlu-olumsuz durumlarda nasıl davranmamız gerektiği konusunda, gerek kendilerinin başlarından geçen bir durumla gerekse bizlere va'z ve nasihat etmek suretiyle, ne yapabileceğimiz hususunda örnek olmuşlardır.

Kur'an'da peygamberlerden bir kısmının kıssalarına yer verilmiştir. Kur'an bu kıssalardan bahsederken peygamberlerin yaşantılarını, mücadelelerini bazen özlü, bazen detaylı bir şekilde aktarmıştır. Bu mücadele sırasında onların Allah'tan yardım dileme, kendilerini başarılı kılma, varsa hataları için af dileme ve benzeri konulardaki yakarışları, yani duaları, büyük önem arz eder. Peygamberlerin bu talepleri, Kur'an'da bir yönüyle onların psiko-sosyal açıdan yaşantıları hakkında bize bilgi aktarırken, diğer yönüyle de dünya yaşantımızda kendilerini örnek almamız gereken davranışlar bağlamında da bizlere ışık tutmaktadır.

Peygamberler özel olarak donatılmışlardır ve günah işlemezler. Buna rağmen onların da tövbe ettiklerini, diğer insanlar gibi meslek sahibi olduklarını, bir işe karar verirken dostlarıyla istişare etmiş olduklarını, Rablerine tam bir teslimiyetle bağlı olduklarını Kur'an'da yer alan bazı ayetlerden anlayabilmekteyiz. Bizler, hastalık ve sıkıntılarda nasıl davranmamız gerektiğini, hukuk ve adaleti nasıl

uygulayabileceğimizi; cesaret ve ferasette, ahitleri yerine getirme hususunda nasıl davranabileceğimizi, sabır ve ümidi, istikameti, başarıyı, affetmeyi, güzel ahlakı, müşfik olmayı, kısaca bütün güzel hasletleri onlar sayesinde öğrenebilmekteyiz. Hal bu iken, onlar mucize ile desteklenmelerine rağmen çok kez Allah'tan açıktan ya da gizlice merak ettikleri bazı konular hakkında talepleri olmuştur. Bu gibi konuların Kur'an'ı Kerim'de önemli bir yer tutması, peygamberlerin Allah'tan ne tür taleplerde bulduklarını görmemizi sağlamıştır. Bu talepleri günümüz ihtiyaçlarıyla karşılaştırıp nasıl bir ders çıkarabiliriz sorusu, bizi bu çalışmayı yapmanın faydalı olabileceği kanaatine sevk etti.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı ve metodu ile ilgili bilgiler verdik.

Birinci bölümde insanın yaratılışı, kendisine verilmiş olan bazı donanımları; peygamberlik ve dua kavramlarını; insanlık serüveni ile birlikte peygamberlik görevi, peygamberlerin özellikleri, ilgili kavramları, vahyin karşısında insanın ne gibi donanım ve zaafırlara sahip olduğunu, peygamberlerin muhatap kitle olan insana vahyi tebliğ ederken nasıl bir üslup kullandıklarını ve benzeri konuları açıklamaya çalıştık.

İkinci bölümde de "talep" kelimesinin "dua" mahiyeti taşıdığını hesaba katarak dua kavramını, Kur'an'da peygamberlerin Allah'tan ne gibi taleplerinin olduğunu ele almaya çalıştık. Konuları her bir peygamberin dua ve talebini isim başlığı altında değil de, konu başlığı altında kimlerin ne gibi talebi veya dua'sı olduğunu işlemeye çalıştık. Bunu yaparken konunun daha iyi anlaşılabilmesi için açıklamasına geçilen konuyla alakalı, hangi peygamberin ne amaçla dua ettiğini belirtmeye çalıştık.

Bu çalışmada, edindiği bilgi ve deneyimlerini bizlere de aktaran, kaynak seçiminde yardımcı olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL Hocama, bilgi ve tecrübeleriyle bana yön veren, Yrd. Doç. Dr. Nurullah AKTAŞ, Yrd. Doç. Dr. Şükrü AYDIN ve değerli arkadaşım Dr. Abdurrahman AYDIN hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi arz ediyorum. Ayrıca yetişmemde emeği geçen anneme, rahmetle yâd ettiğim babama, çalışmalarımı hoşgörüyü karşılayan, bana destek veren eşime ve çocuklarıma da şükranlarımı sunuyorum.

GİRİŞ

Peygamberler, (a.s) Allah'ın yaratmış olduğu varlıkların arasındaki en doğru sözlü, en emin, en zeki şahsiyetlerdir. Gönderildikleri toplumda kendilerine iman edenlere, merhamet kanatlarını indirmek suretiyle muamelede bulunmuşlardır. Onların kıssalarına baktığımızda Allah'ın onları, mucize ve dini alanda özel bilgilerle donatmış olduğunu, ayrıca sosyal hayatta din ve dünya işlerini beraber yürüttükleri için de, "yüce bir ahlak"la ahlaklandırıldıkları görülür. Bütün bu özelliklere rağmen, yaratılan her canlının, zorluklarla, sıkıntılarla karşılaşma olasılığı olduğu gibi, peygamberler de gerek hayatlarında, gerek kendilerine verilen tebliğ görevi sırasında birçok sıkıntı ve zorlukla karşılaşmışlardır.

Peygamberler de insan olmaları hasebiyle, içinde buldukları durumları, kulluklarını ifade etmek, ibadet etmek, sahip olmak istedikleri bir şeyin kendilerine verilmesini istemek için bütün benlikleriyle dua ettikleri, bazı taleplerde buldukları hallerini Allah'a arz ettikleri, bu durumun onların hayatlarında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Konunun bu denli öneme haiz olması bizi onu araştırmaya sevk etmiştir. Burada çalışmanın konusu, önemi, amacı ve metodundan bahsedilecektir.

1. Çalışmanın Konusu

Allah (c.c.), Kur'an'ı Kerim'de "*O, nerede olursanız olun sizinle beraberdir.*"¹ buyurmuştur. Ayetten de anlaşıldığı gibi bizler Allah'ı görmesek de O bizi görür, bize çok yakındır, her an bizimledir, fakat bizler O'nu uzakta zannederiz. O'na ulaşabilmenin kolay bir yolu vardır; o yol da O'nu güzel isimleriyle çağırmak, halimizi en kudretli yaratıcıya arz etmektir. Bu duruma da her insanın ihtiyacı vardır. Bunun en hikmetli örneklerini ise, Kur'an'da peygamberlerin her konuda Allah'a yönelerek dua etmiş olmalarında görmekteyiz.

¹ Hadid 86/4.

Yeryüzü, peygamberlerin insanlığa getirdiği ilahi vahiy kadar tutarlı ve sürekli bir zincire şahit olmamıştır. Her gelen peygamber, bir öncekini tasdik ederek ilahi mesajı insanlara ulaştırmıştır. Bu mesajları iletmekle beraber, uygulama aşamasında da toplumlara örnek olmuşlardır. Peygamberler, (a.s) Allah'ın yaratmış olduğu varlıklar arasındaki en doğru sözlü, en güvenilir, en zeki şahsiyetlerdir. Gönderildikleri toplumda kendilerine iman edenlere, merhamet kanatlarını indirmek suretiyle muamelede bulunmuşlardır. Peygamberlerin kıssalarına baktığımızda Allah'ın onları, “mucize” ve “dini alanda özel bilgilerle” donatmış olduğunu, ayrıca sosyal hayatta dini tebliğ görevinde ve hayattaki beşeri muamelelerinde yüce bir ahlak ilkesiyle hareket etmiş olduklarını görürüz. Bütün bu özelliklere rağmen, yaratılan her canlının, zorluklarla, sıkıntılarla karşılaşma olasılığı taşıdığı gibi,² peygamberler de hayatlarında ve kendilerine verilen tebliğ görevi sırasında birçok sıkıntı ve zorlukla karşılaşmışlardır.³

İnsan sıkıntı ve zora düştüğü zaman Rabbine sığınır, bütün samimiyetiyle “*Mucib*” olana dua eder. Yardımı “*Samed*” olandan, yani her kesin kendisine muhtaç olduğu, ama kendisinin hiç kimseye ve hiç bir şeye ihtiyaç duymadığı, en yüce varlıktan talep eder. Peygamberler de insan olmaları hasebiyle içinde buldukları hallerini bazen kulluklarını ifade etmek (ibadet etmek), bazen de sahip olmak istedikleri bir şeyin kendilerine verilmesi hususunda, bütün benlikleriyle dua ettiklerini, bazı taleplerde buldukları yani kulluğun lisanı ile durumlarını Allah'a arz ettiklerini, bu durumun da onların hayatlarında önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Buradan hareketle İnsanoğlunun yaratılışı ve kendisine peygamberlik verilmesi konu başlıklarının yanı sıra peygamberlik kavramıyla alakalı konuları açıklamaya çalıştıktan sonra Kur'an'da peygamberlerin Allah'tan neler talep ettikleri ana konulu bu çalışmanın faydalı olabileceği kanaatine vardık.

2.Çalışmanın Önemi

İnsanda dini temayülün fitri olduğu inancı bazı nasslara dayandırılmaktadır. Temelinde Allah'a inancın olduğu, dini hayat görüşünde bütün yaratıkların tabiatında

² A'raf 7/94.

³ Bakara 2/224.

Allah'a doğru bir yöneliş vardır. Nitekim birçok ayette canlı ve cansız varlıkların Allah'ı tesbih ettiği zikredilmiştir. Bu ayetlerden birinde Yüce Allah şöyle buyurur: *“Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan her şey O’nu tesbih eder. O’nu överek yüceltmeyen hiçbir şey yoktur, fakat siz onların bu tesbihini anlamazsınız.”*⁴ Bu ve benzeri ayetlerden, insanın özü itibariyle yaratıcısına doğru bir yöneliş, sığınma, irtibat ve onu tanıma arayışı içinde yaratıldığı anlamı çıkarılabilmektedir.

İslam inancında insanın Allah'a doğru yönelmesi, tevbe ve istiğfarda bulunması, halini arz etmesi O'nun insana merhamet etmesi açısından önemlidir. Bir hadisi şerifte Allah'ın kendisine tevbe edilmesinden duyduğu sevinç, *“çölde devesini kaybedip sonra bulan kimsenin sevincine benzetilmiştir.”*⁵ Ancak bu ilahi rahmet ve ilginin gerçekleşmesinde ilk adımın mahlûklar tarafından atılması gerekmektedir. Allah'ın emrine karşı gelip, nefsini büyük gören İblis'in lanete uğramış olması, Allah'ın emrini yerine getirmemenin yanı sıra tevbe edip af dilememesinden kaynaklanmaktadır. Hz. Âdem ise rabbine doğru ilk adımını atmış, hatasından tevbe etmiş,⁶ Allah'tan af dilemiş bu vesileyle makamı yüksek olanlardan olmuştur.⁷

Günümüzde insanların çoğunda sabır ve kanaat epeyce zayıflamış bir vaziyettedir. Kişi bir sıkıntıyla karşılaştığında o sıkıntıyı aşabilmek için Hz. İbrahim ve İsmail'in (a.s.) Allah'a göstermiş olduğu samimiyeti hakkıyla göstermek için çaba harcamamaktadır. Neyi nasıl ve kimden istemesi gerektiğine dair bir karar verememektedir. Peygamberler ve inananların nasıl bir imtihana tabi tutulmuş olduklarını şu ayetten anlayabilmekteyiz. *“Yoksa siz, sizden önce gelip geçmiş olanların karşılaştıklarının benzer başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara şiddetler, belalar ve zorluklar gelip çattı, sarsıldılar. Öyle ki, resul ve onunla birlikte inananlar, Allah'ın yardımı ne zaman diye yakarıyordu.”*⁸ Peygamberler ve onlara iman eden müminler, Allah'ın dinini yeryüzünde insanlara ulaştırmak uğruna canlarından vazgeçme pahasına, Allah'a

⁴ İsra 17/44.

⁵ Tevbe, 2; Müslim, Ebu'l-Hüseyn, b. Haccac, *el-Camiu's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982.

⁶ Bakara 2/37.

⁷ İsra 17/70.

⁸ Bakara 2/214.

karşı kulluk görevlerini yerine getirmişlerdir. Hayatlarında ağır sıkıntılar yaşayarak Allah'ın kelamını bizlere ulaştırmışlardır.

İnsanoğlunun hastalıkta, sağlıkta, varlık ve darlıkta, her zaman ve her yerde samimi teslimiyetle Allah'tan neler talep edebileceği konusunda peygamberleri örnek alıp, benzer durumlarda, kendi taleplerini de Allah'a benzer ifadelerle arz etmesinin ve bunun nasıl olması gerektiğinin araştırılıp öğrenilmesinin önemli olmasıyla beraber, isabetli olacağı düşünülmektedir.

3.Çalışmanın Amacı

Konumuzun ana amacı kişinin kendi halini Allah'a arz edip niyazda bulunacağı zamanlarda, içinde bulunduğu duruma benzer bir durum karşısında, peygamberlerin veya Kur'an'da kendilerinden bahsedilen kişi veya toplulukların o anki hallerini Allah'a nasıl arz ettiklerini görebilmektir. Ayrıca kişinin benzer olaylar karşısında yine benzer davranış ve üslupla içinde bulunduğu durumu Allah'a nasıl arz etmesi gerektiği üzerinde durulacaktır.

Allah, insanı kendi varlığından haberdar etmiş, insan da kudretine inandığı bu yüce ilah karşısında duyduğu sevgi ve korku sebebiyle kendisinden üstün olanla irtibat ihtiyacını duymuştur. Böyle bir irtibat sonucunda müminin kendi ihtiyaç ve sıkıntılarının giderilmesi konusunda, Yüce Allah'ın peygamberimize tavsiye ettiği dualarda, özellikle yardım isteme, şeytan vezalimlerden uzak kalma arzusunun öne çıktığını müşahade ettik. Dualarda, Allah'ın güzel isimleri ve nitelikleriyle nasıl övüldüğü, peygamberlerin Allah'tan talepleri, bizlerin Allah'tan neleri nasıl isteyebileceğimizi araştırıp değerlendirmek, bu doğrultuda hareket etmenin nasıl mümkün olabileceğini bulmaya çalıştık. Peygamberlerin yanı sıra Kur'an'da dua ve talepte bulunmuş olan Havarilerin, Ashab-ı A'raf'ın, Hz. Musa'ya iman edenlerin, Ashab-ı Kehf'in, Talut ve salih müminlerin hallerini Allah'a nasıl arz ettiklerini görebilmek, bu manada kişinin manevi duygularını canlandıracağını, dolayısıyla Allah ile bağı güçlendirebileceğini düşünmek, bizi bu çalışmaya sevk etmiştir. Araştırma konusu olarak "Kur'an'da Peygamberlerin Allah'tan Talepleri" konusunu seçmemizin gayesi de budur.

4.Çalışmanın Metodu

Çalışmamızın ana konusunun “*Kur’an’da Peygamberlerin Allah’tan Talepleri*” olduğunu daha önce ifade etmiştik. Konu başlıklarından da anlaşılacağı gibi çalışmamızda “talep” kelimesini; dua, beddua, özel istek, içinde bulunduğu hali Allah’a arz etmek, peygamberin merak ettiği bazı meselelerin Allah’a sormuş olmaları, kavimlerin sormuş oldukları bazı soruları Allah’ın dolaylı bir şekilde cevaplama ve benzeri anlamlarda kullandık. Öncelikli olarak Kur’an’da Peygamberlerin Allah’tan ne gibi talepleri olduğu ile ilgili ayetleri tespit ettik. Sonra bu ayetlerin müfessirler tarafından nasıl ele alındığını inceledik. Tefsirlerde ve peygamberlerle ilgili tarih kitaplarında konunun işleniş biçiminden istifade ederek konuyu pekiştirdik. Peygamberlerin Allah’tan talepleriyle ilgili çalışmaları olan araştırmacılarımızın, peygamber taleplerinin arkasındaki psiko-sosyal analizinin ne olduğu incelenerek istifade edilmiştir.

Konumuzu işlerken, başta rivayet tefsirleri olmak üzere bazı dirayet tefsirlerinden istifade ettik. Bunun yanındaArapça sözlük ve terminoloji sözlükleri, çeşitli siyer ve İslam tarihi kaynakları, peygamber dualarını konu alan bazı eserler, hadis kaynakları, Kur’an’ı Kerim meal ve açıklamalarıbaşvuru kaynağıedindik. Rivayet tefsirinin ilklerinden olan İbn Cerir et-Taberi’nin (v.310/922)*Camiu’l-Beyan An Te’vili Ayi’l-Kur’an’ı*, İbni Kesir’in (v.774/1372) *Tefsiru’l Kur’an’i’l-Azim’i*, Celaleddin es-Suyuti’nin (v.911/1505) *ed-Dürrü’l-Mensur fi’t-Tefsir bi’l-Mesur’u*, Kuşeyri’nin (v.465/1072)*Letaifu’l-İşarat’i*Fahrettin er-Razi’nin (v.606/1209) *Mefatihü’l-Ğayb’ı*, Bağavi’nin (v.516/1122)*Mealimu’t-Tenzil’i*, son dönemlerde yazılmış olan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın (v.1361/1942)*Hak Dini Kur’an Dili*, Ebu’l-Ala el-Mevdudi’nin (v.1399/1979)*Tefhimu’l- Kur’an’i*, Süleyman Ateş’in*Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığının yayınlamış olduğu *Kur’an Yolu Türkçe Meal-Tefsir’i*, ayrıca Taberi’nin *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* isimli eserlerden öncelikli olarak yararlandığımız kaynaklar olmuştur.

I.BÖLÜM: PEYGAMBERLİK KURUMU VE ÜSTÜN ŞAHSİYETLER

Bu bölümde peygamberlik kurumu, peygamberlere duyulan ihtiyaç Kur'an'da adı geçen peygamberler, peygamber olup olmadıkları hususunda ihtilaf olan üstün şahsiyetlerden söz edilecektir. Konuya geçmeden önce ilk insan, ilk peygamber Hz. Âdem'den bahsedilecektir.

1.1 İnsanın Yaratılışı Ve İmtihanın Başlaması

Kur'an'a göre, kâinatın yaratıcısı, sonsuz ilim, kudret ve hikmet sahibi Allah'tır. Yaratma, O'na aittir. Kur'an'ın bu konuda sık sık tekrarladığı tek nokta, Allah'ın bir şeyi yaratmayı dilediğinde ona “*Ol!*” demesi ve onunda oluş sürecine girmesidir.⁹Burada yaratılış ve varlıklar konusu ele alınmayacak, sadece çalışmamıza konu olan Âdem'in (a.s.) dolayısıyla insan'ın yaratılışı ile ilgili konuya değinilecektir.

Yüce Allah, Âdem'i (a.s.) yaratmak istediği zaman meleklere şöyle buyurdu: “*Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım dedi.*”¹⁰ Ayeti kerimede geçen “halife”kelimesinemüfessir İbnu'l Cevzi, şu şekilde yorumlamıştır: “Allah'ın tevhid ve şeriatının yeryüzündeki halifesi” bir diğer rivayette ise İbnu'l Cevzi halife kelimesini “yeryüzünde Âdem'den önce yaratılmış olan selef varlıkların halefi” olarak tanımlamıştır.¹¹İnsanların içinden ise ilk yaratılan Hz. Âdem'e aynı zamanda ilk peygamberlik görevi de verilmiştir. Kur'an'da ilk insanın ve insan cinsinin yaratılışı ile ilgili ifadeler çoğu kez iç içe girmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla, insanın yaratılışından bahseden bir bölümü okurken, söz konusu olanın, Hz. Âdem mi yoksa insan türü mü olduğuna dikkat etmek gerekir.Hz. Âdem'in yaratılmasıyla beraber son peygamber olan Hz. Muhammed'e (a.s.) kadar, dünyaya gelecek olan insanlara

⁹Özsoy, Ömer-Güler, İlhami, *Sistemantik Kur'an Fihristi*, Fecir Yayınları, Ankara 2005, s.3.

¹⁰ Bakara 2/30.

¹¹ İbnu'l-Cevzi, Ebu Ferac Cemalüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*, el- Mektebetü'l-İslami Beyrut trs. 1/60.

Allah'ın emir ve yasaklarını iletme üzere bazı aralıklarla peygamberler gönderilmiştir. Yani bu sorumluluk gerektiren ağır, aynı zamanda en şerefli görev (tebliğ görevi) insanoğluna verilmiştir. Görevin ağır olduğunu Kur'an "Doğrusu biz sana (taşıması) ağır bir söz vahyedeceğiz"¹² ayeti kerimesiyle teyit etmektedir.

Peygamberlerin, insanlara yapmış oldukları uyarılara karşılık insan, dünya hayatında Allah'ın emirlerine itaat yada isyanı sonucunda, ahirette hesaba çekilecek ve hesabın sonucunda kendisini ceza ya da mükâfat bekliyor olacaktır.

Peygamberlik makamını kişi çalışarak elde edemez. Nübüvvet ve risalet Allah vergisidir, Yüce Allah, bu makamı dilediğine ve layık olana verir. Nübüvvet için seçilen örnek şahsiyetler, o makama kendi tercihleri ile geçmemişlerdir.¹³ Allah tarafından görevlendirildikleri için bu görevi red etme gibi bir seçenekleri bulunmamaktadır. Tabiidir ki bu makam, dünya makamlarının en yüce ve en şerefli olanıdır. Peygamberlik sıfatını taşıyanlar, en doğru sözlü, en güvenilir, en masum, en akıllı ve zeki, verilecek emirleri kusursuz iletecek olan kişilerdir. Peygamberler bu süreçte insanları, bir ve görünmeyen Allah'a, (dolayısı ile gayba) iman etmeleri konusunda, onların kalplerini tatmin etme üzere gayret göstermişlerdir. Çünkü Allah'a iman kabul etmeyenlerin en fazla sorguladıkları şeylerin başında, gayb âleminde olup iman etmemiz gereken esasları, peygamberlerden kendilerine göstermelerini istemeleri olmuştur

"Amentü" İslam'da gayba imanın özüdür. Biz de şunu diyebiliriz ki; eğer Allah, kendisini gayb âleminde tutmayıp da insanlara tezahür eder vaziyette olmuş olsaydı ya da melekler aramızda görünür vaziyette görevlerini ifa etselerdi, dahası ölen insanlarla bir şekilde iletişim sağlanmış olsaydı o zaman imtihanın pek önemi kalmazdı. Allah'ın dünyada görünebilmesi zaten mümkün değildir, çünkü Hz. Musa Allah'a duyduğu aşırı özlem nedeniyle uada bulunmuş O'nu görmek istemiş fakat görememiştir.¹⁴ Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesinin nedeni de; O'nun sözlerini duyunca kendisini cennete zan etmesinden kaynaklanmaktadır. Allah, kendi varlığını

¹² Müzemmil 73/5.

¹³ Bkz. Şura 42/52.

¹⁴ Bkz. Â'raf 7/143.

bizlere, çevremizdeki dış âlemde ve insanın kendi maddi bedeni ve ruhi yapısında göstermiştir. Bu konu bağlamında Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah “*Onlar, ille de buluttan gölgeler içinde Allahın ve meleklerinin gelmesini mi beklerler?*”¹⁵ buyurmuştur. Allah bizi gayba imanla da imtihan ediyor, bu da imtihan maddelerinden bir tanesi belki de en önemlisidir. İmtihan ediliyor olduğumuza dair şu ayet delil teşkil etmektedir. “*O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır.*”¹⁶ Bu manada bizlere rehberlik etmek üzere Hz. Muhammed'i göndermiştir. O da tıpkı diğer peygamberler gibi insanlar arasından seçilmiştir. İnsanlardan seçilmiş olması inkârcı kâfirler için bir bahane kapısı aralamıştır. İnkârcıların bu tutumuyla ilgili Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: “*Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşıda dolaşiyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!*”¹⁷ İnsanlara rehberlik etmek üzere görevlendirilmiş tüm peygamberler, bizim gibi yaşayan, uyuyan, yemek yiyen, evlenen, çarşı ve pazarda gezen nihayetinde ölen peygamberler olarak gönderilmişlerdir.¹⁸

Eğer böyle değil de peygamber, bir melek şeklinde insanlara gönderilmiş olsaydı “itaat ve ibadet bize ağır geliyor” deyip peygambere, “sen de bizim gibi insan olsaydın bu emir ve yasakları yerine getiremeyecektin” denilecekti. Sonuçta peygamber bizim içimizden görevlendirilmiştir¹⁹. Hal böyle olmasına rağmen, kalbi fesat, zalim olan kişilerin bunun tam tersini söylediklerini Kur'an, bize haber vermiştir.²⁰

İnsanın hesaba çekileceği ahiret yurdunda, rabbine itiraz mahiyetinde bir bahane uydurmasının önünü kapatmak, aynı zamanda son ilahi mesajı kıyamete kadar gelecek bütün insanlara hitap edecek olması nedeniyle Allah (c.c.), insanlar “*Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa (Hıristiyan ve Yahudilere) indirildi biz ise*

¹⁵ Bakara 2/210.

¹⁶ Mülk 67/1.

¹⁷ Furkan 25/7

¹⁸ Razi, Ebu Abdillah Fahrudin Muhammed b. Ömer, *Mefatihü'l-Ğayb*, Daru'l- Fikr, Beyrut 1981, XXIV/65-66.

¹⁹ Tevbe 9/128.

²⁰ Furkan 25/8.

onların okumasından gerçekten habersizdik”²¹ demesinler diye, peygamberi de, yalnız kendi kavimlerinin diliyle gönderdi.²² Bu durumla ilişkili olarak başka bir ayeti kerimede “And olsun ki biz, Allah’a kulluk edin ve Tağut’tan sakının diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik.”²³ buyurmuştur.

1.2 Kur’an’a Göre İnsanın Zaafları

İnsan, Rabbinin murakabesi altında olduğunun bilincinde olup, kendisini gözetleyen üzerindeki iki değerli bekçiyi, değerli yazıcıları, “Kiramen Kâtibin”i de her daim yanında hissederek, bu iki meleğin gerek ibadet hayatında gerek insanlarla olan ilişkilerinde, kısacası hayatın her alanında kendisini gölgesi gibi takip ettiklerini ve yaptıklarını kaydettiklerini her daim aklında tutabilirse iyi işler yapmaktadır. İyiliğin karşılığı da iyilik olacaktır. Bir ayette “*Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel rızıklar verdik, yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.*”²⁴ buyrulmaktadır. Burada Allah (c.c), insanoğluna lütuf ve ikramının bir özetini sunmaktadır.

İnsanoğlunun seçkin yaratılmış olması, kusursuz olduğu anlamına gelmemektedir. İnsan zayıf ve sorumluluk sahibi olarak yaratılmıştır. Başiboş bırakılmadığı gibi, kendisine yüklenen yük ile de baş başa bırakılmamıştır. Çünkü Allah, insana yüklediği yükü hafifletmek ister.²⁵ İnsanoğlunun çeşitli zaaflarının olduğunu Kur’an da bizlere haber vermiştir.

İnsan, şehvete hâkim olma ve taatın zorluğuna dayanma konusunda sabır gösterememektedir.²⁶ “*İnsan rabbine karşı gerçekten pek nankördür. Buna kendisi de*

²¹En’am 6/156.

²²İbrahim 14/4.

²³Nahl 16/136

²⁴İsra 17/70

²⁵İsra 17/28

²⁶Beydavi, Nasıruddin Ebu Said Abdullah b. Amr b. Muhammed eş-Şirazi, *Envaru’t-Tenzil ve Esraru’t-Te’vil*, Daru İhyai Turasi’l-Arabî, Beyrut trs. II/70

tanıktır. *Ve mala çok düşkündür.*²⁷ İnsana bir darlık değince, yan yatarken, otururken veya ayakta iken bize yakarır durur. Ancak biz onun darlığını kaldırıncaya, sanki başına gelen darlıktan ötürü bize hiç yakarmamış gibi olur.²⁸ İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine şer dokununca da hemen ümitsiz oluverir.²⁹ İnsan ne de çabuk rabbinin iyiliğini unuttur. Başı dara düştüğünde Allah'ı hatırlar, O'na sığınır, işler yola girince de O'nu unutmakta gecikmez. İnsan, bazen çok zalim, çok cahil,³⁰ bazen hayrı istediği kadar şerri de isteyen, pek aceleci,³¹ hırslı, sabırsız, tahammülsüz³² olduğu için onu doğru istikamete ulaştırmak yada o istikamet üzerinde yol almasını sağlamak her zaman kolay olmamıştır. Bu istikamet oluşmasını sağlayacak tek zümre peygamberlerdir.

1.3 Peygamberlik Kurumu

İnsan donanımı itibariyle varlıklar âleminde en üst seviyededir.³³ Özenle yaratılmıştır.³⁴ Fakat bu potansiyeliyle birlikte içinde barındırdığı kin, nefret, haset ve yaratıcıya isyan gibi özellikleriyle de aşağıların aşağısına inmeye müsait bir varlıktır.³⁵ Allah, insanın bu yönünü bildiği için, hikmetinin, lütuf ve merhametinin bir sonucu olarak insanlara peygamberler göndermiştir.

Kâinat içinde hiçbir varlık gayesiz ve vazifesiz yaratılmamıştır.³⁶ “Hiçbir ümmet de rehbersiz bırakılmamıştır.”³⁷ Peygamberler, cemiyet halinde yaşamaya mecbur olan insanların, aralarındaki muamele ve ilişkileri düzenleyen ve onları hak ve adalet üzerine oturtan seçkin insanlar olarak görevlendirilmiştir. Aynı şekilde kâinat ve onun sırlarını insanlara öğretmek onlara, insan-kâinat-Allah

²⁷ Âdiyat 100/6-8.

²⁸ Yunus 10/12.

²⁹ İsrâ 17/83.

³⁰ Ahzab 33/72.

³¹ İsrâ 17/11.

³² Mearic 70/19.

³³ İsrâ 17/70.

³⁴ Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Camî'u'l-Beyan an Te'vi'li Ayi'l-Kur'an*, Daru'l-Hicr, Lübnan trs, XXIV/ 510-513.

³⁵ Taberi, *Camî'u'l-Beyan*, XXIV/513-517.

³⁶ Âl-İmran 3/191.

³⁷ Nahl 16/36.

münasebetlerini izah eden birer muallimdir. Diğer taraftan, peygamberler, manevi hayat için, dünya ve ahiret saadetine ulaşmada doğru rehberler oldukları gibi içlerinden bir kısmı da beşeri sahada da iyi bir yönetici olmuşlardır.³⁸

İnsanlar, niçin yaratıldıklarını nereye gideceklerini ve Allah'a nasıl ibadet edeceklerini peygamber olmadan bilemezler. Aynı zamanda insanların, sorumlu ve yükümlü tutulabilmesi ve bundan dolayı onlara ödül ve ceza verilebilmesi için de, peygamberlere ihtiyaç vardır. İşte saydığımız bu sebeplerden dolayı Allah, her ümmete bir rehber (peygamber) göndermiştir.³⁹

1.3.1Peygamberlik Kavramı

Peygamber kavramı, Arapçada 'nebi' ve 'resul' kelimeleri ile ifade edilir. "Haberci", yani Allah'tan haber getiren demektir.⁴⁰ Türkçede "elçi" kelimesiyle karşılanmaktadır.⁴¹ Yüce Allah rahmetinin sonucu olarak, İnsanlığa, kendi içlerinden peygamberler seçip göndermiştir. Bu durum, mesajın anlaşılıp uygulanabilmesi açısından en makul olanıdır. Ölüm sonrası hayatta insanların 'bilmiyordum' diye Allah'a mazeret üretmelerinin önüne geçilmiştir.⁴²İbadet talimatını insanlara tebliğ eden peygamberlerin insan olmaları, ilahi emirlere kendilerini de muhatap kılmıştır.⁴³Hatta bu emirleri yerine getirme hususunda öncü olmuşlardır. Bu durumda peygamberlerin ibadet ve itaatte normal insanlardan daha hassas oldukları anlaşılabilir. Şu halde Allah'ın her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kıldığıının mesajı daha anlaşılır olmaktadır.Bu kapsamda peygamberler de kendilerine düşen kulluk vazifelerini yerine getirmişlerdir. Nitekim Allah, insanları kendisini tanıyıp ibadet etmeleri için yarattığını Kur'an'da açıklamıştır.⁴⁴

³⁸Köksal, Mustafa Asım, *Peygamberler Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, II/ 180-235.

³⁹Nahl 16/36.

⁴⁰İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Daru Sadır, Beyrut trs. I/162,163

⁴¹Karaman, Fikret ve diğerleri, "Peygamber" *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007, s.540.

⁴²Nisa 4/165.

⁴³Hud 11/112.

⁴⁴ Zariyat 51/56

Peygamberlik Allah vergisidir, hiçbir çalışmayla elde edilemez. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar insanlara gönderilmiş olan peygamber sayılarını bazı kaynaklar yüz yirmi dört bin olarak rivayet etmişlerdir.⁴⁵

Nebi kavramıyla ilgili olarak da şu bilgileri verebiliriz: Yüksek olmak ve haber vermek anlamındaki “n-b-e” kökünden türeyen “nebi” kelimesisözlükte haber veren, yüksek ve düz olmayan yer, çok ve geniş yol demektir.⁴⁶Çoğulu ‘enbiya’ dır. Terim olarak Allah'ın, dini kurallarını, emir ve yasaklarını, öğüt ve tavsiyelerini insanlara bildirmesi için görevlendirdiği insanlara denir. Bu insanlara, peygamber, nebi dendiği gibi resul ve mürsel (elçi)de denir.⁴⁷Nebi kavramının yanındaNübüvvet kavramı da şu şekilde tanımlanmıştır: Akıl balığ insanların, dünya ve ahiret mutlulukları için, Allah ile insanlar arasında yapılan elçilik görevidir.⁴⁸ Nübüvvet aynı zamanda nebi'liktir.⁴⁹

Resul kavramı da; risalet görevini yerine getiren elçi demektir, çoğulu rusul dür.⁵⁰Nebilik görevinin yanında Cebrail vasıtasıyla Allah'ın kendisine kitap veya suhuf gönderdiği elçidir. Her resul'ün nebi olduğu, fakat her nebi'nin resul olmadığıkonusundaâlimlerin görüşü de mevcuttur.⁵¹ Allah'ın görevlendirmiş olduğu elçilerden üç yüz on beş'inin resul olduğu rivayet edilmiştir.⁵²

1.4 Peygamberlerin Sıfatları

Bütün peygamberler ancak insanlar arasından seçilip gönderilmişlerdir.⁵³ Küçük ve büyük günahlardan, küfürden uzak olup bu vasıflarla sıradan insanlardan ayrılırlar. Ancak, onların bazısından, (insan sıfatını taşıırken) dalgınlık, sürçme gibi durumlarda ‘zelle’ diye tanımlanan hafif kusurlar hâsıl olmuştur.Zelle vahyin tebliği

⁴⁵ Taberi, *Camiu'l-Beyan*, I/75.

⁴⁶ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, n-b-e mad.

⁴⁷İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*,r-s-l mad.

⁴⁸ İsfahani, Ragıb Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, Daru'l-Marife, Beyrut trs, s.482.

⁴⁹Karagöz, İsmail, “Nebi maddesi” *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet Yayınları, Ankara 2007, s.519,520.

⁵⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*,r-s-l mad.

⁵¹Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XXIII/49,50; İbn Manzur,*Lisanu'l-Arab*,r-s-l maddesi”.

⁵²Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Meali Âlisi*, Nesa Yayınları, İstanbul trs, VII/3173.

⁵³ Nahl 16/43; bkz. Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III/400.

sırasında söz konusu olmamıştır. Peygamberler, her insanda olabileceği gibi bazen hastalanmış, yeri gelince sahabeleriyle danışmışlardır; onların da yemeğe, suya havaya ve benzeri beşeri ihtiyaçlara sahip olmaları, aslında onların da kusursuz mükemmellikte yaratılmadıklarını göstermektedir.⁵⁴

Peygamberler, insanların en emindirler. Allah'ın yapmamızı emir ve nehiyelerini, eksiltmeden ve artırmadan hassas bir şekilde tebliğ etmişlerdir. Elçilik vazifesini yaparken kimseden korkmamışlardır. İnsanların en doğru sözlü şahıslarıdır. Günahsız ve masumdurlar. Akıllı, yanılığa düşmekten uzak, insanların bilmedikleri şeyleri Allah'tan öğrenip, insanlara tebliğ etmişlerdir. Bu şekilde insanları maddi ve manevi kirlilerden temizlemeye çalışmış;mükâfatı insanlardan değil yalnızca Allah'tan talep etmişlerdir.⁵⁵ Ayrıca peygamberliğin en büyük delili olan mucizeyi Allah'ın izniyle gösterebilmişlerdir.⁵⁶

1.5 Ulu'l-Azm Peygamberler

Ulu'l-Azm peygamberler, Allah tarafından kendilerine verilen emirlerin yerine getirilmesi hususunda kararlılık, sabır ve çaba gösteren peygamberler demektir.⁵⁷ Peygamberlerin hepsi haklı; hiçbirinde ayırım yapmayız.⁵⁸ Bütün peygamberler kendilerine verilen tebliğ görevini en iyi şekilde yerine getirmek için çaba göstermişlerdir. Bu açıdan hiç bir peygamber arasında ayırım yapılmaması gerekmektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus, peygamberlerin gönderildikleri zaman, mekân ve toplumun birbirinden farklı olmasıdır. Bu yüzden Kur'an'ın kimi peygamberler hakkında ulu'l-azm ifadesini kullanması önem arz etmektedir.⁵⁹

Kur'an'da geçen bazı ayetlerden anladığımız kadarıyla peygamberlerin aynı dereceye sahip olmadıklarını, Yüce Allah'ın bazı peygamberleri farklı mezziyetlerle

⁵⁴ Karaman, Fikret, *a.g.m*, s. 711-712.

⁵⁵ En'am 6/90.

⁵⁶ En'am 6/109.

⁵⁷ Karagöz, İsmail, *a.g.m*, s.670.

⁵⁸ Bakara 2/285.

⁵⁹ Ahkaf 46/ 35.

donatıp, kimini kiminden üstün kıldığını yani farklı dereceler verdiğini görebilmekteyiz.⁶⁰

Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (a.s.) Ulu'l Azm peygamberlerdir.⁶¹ Bu peygamberlerin ortak özellikleri vardır. Hepsi seçkin ailelere mensupturlar.⁶² Kendilerinden sağlam söz alınmış olması, her birinin "resul" olarak görevlendirilmiş, her birine şariat verilmiş olması ayrıca Allah'ın onları bazı yönlerde üstün kılmış olması, Ulu'l Azm peygamberlerin ortak özellikleri arasında sayılabilir.⁶³

1.6 Peygamberlere Duyulan İhtiyaç

Her şeyi güzel yaratan Allah, insanı en güzel şekilde yarattı, isimlerin tamamını öğretti. İnsanın en ayırt edici özelliği, şuuru (aklı) ile çevresindeki şeylere isim vermesidir. Kur'an'a göre insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi, temsilcisidir. Yani insanoğlu yeryüzünde imar ve ıslah etmek görevini üstlenmiştir.⁶⁴ Bu görevini ifa ederken insana hür irade verilmiştir. "*Ona iki yolu (doğruyu ve eğriyi) göstermedik mi?*⁶⁵ *ve Şüphesiz biz ona (doğru) yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.*"⁶⁶ ayetlerinin yanı sıra insana iyilik ve kötülük kabiliyetinin verildiğini,⁶⁷ bizlere haber veren ayetlerden insanoğlunun iyilik ve kötülük yapabilme güdülerine sahip olduğunu; bu davranışının karşılığının (ceza ile mükâfatın) ne olacağını anlayabilmekteyiz.⁶⁸ Bir şeyi yapmaya gücü yeten insan, ondan sakınma gücüne de sahiptir. Durum böyle olunca insanın yaşayacağı hayatın gerçek manada "imtihan" olacağını söylemek mümkündür.

⁶⁰ Bakara 2/253.

⁶¹ Taberi, Camiu'l- Beyan, XXI/177.

⁶² Â'lî İmran 3/33.

⁶³ Ahzab 33/7.

⁶⁴ İbnu'l-Cevzi, *Zadu'l-Mesir*, I/60.

⁶⁵ Beled 90/10.

⁶⁶ İnsan 76/3.

⁶⁷ Şems 91/8.

⁶⁸ Naziat 37-41; İbn Kesir, Ebu'l- Fida İsmail b. Ömer, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, Müessesetü Kurtuba, Kahire trs, XIV/245.

Kâinattaki her şey bir nizam çerçevesinde hareket eder. İnsan da bu kâinatın bir parçası olduğu için başsız ve rehbersiz olamaz. “Bizim yarattıklarımızdan bir ümmet var ki, hakka rehberlik eder ve onunla adalet sunarlar”⁶⁹ ayetinden de anlaşılan budur. Başsız ve rehbersiz edememe insanlar için zaruri olduğundan, Allah bizzat seçtiği ve süzdüğü (استطفى) mümtaz şahsiyetleri, bilhassa ilk zamanlarda birer rehber olmak üzere göndermiştir.⁷⁰ İnsanların tamamında, Allah’a inanmak fitridir. Normal haline bırakılan bir insan, çevresinden olumsuz bir şekilde etkilenmemiş ise Allah’ın varlığını ve birliğini kabullenecektir.⁷¹ Fakat Allah, insanları imtihan etmekte ve kendisini de apaçık göstermemektedir. Bu açıdan bir mümin dünyevi işlerini bilebilir, âlemi ve içindekileri sezerek Allah’ın varlığı hakkında az çok bilgisi olabilir, ama O’na nasıl ibadet edeceğini, ifa etmekle mükellef olduğu vazifelerinin nelerden ibaret olduğunu hakkı batıldan nasıl ayıracağını, şüpheli meseleleri ancak peygamberler vasıtasıyla öğrenebilir. Aynı şekilde ahiret konusunu, akıl ile bilgiyi, Allah’ın sıfatları, isimleri, fiilleri konusunda insanlara sağlıklı bilgiyi en iyi şekilde peygamberler vermişlerdir.⁷²

Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği bir hadiste Hz. peygamber (a.s) şöyle buyurmuştur: “Benim misalimle sizin misaliniz, şu temsile benzer: Bir adam var ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca, pervaneler (gece kelebekleri) ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe kendilerini atmaya başlarlar. Adamcağız onları kurtarmaya (mani olmaya) çalışır. Ancak hayvanlar galebe çalarak çoklukla ateşe atılırlar. Ben (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmemeniz için belinizden yakalıyorum, ancak siz ateşe koşuyorsunuz”⁷³ Peygamberlerin insanlar için ne derece önemli olduğunu bu hadis açıkça ifade etmektedir.

1.7 Peygamberlerin Tebliğ Üslubu

⁶⁹ A’raf 7/181.

⁷⁰ Uludağ, Süleyman, *İslam’da Emir Ve Yasakların Hikmetleri*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s.58.

⁷¹ Karaman, Hayreddin ve diğerleri, *İlmihal, İman ve İbadetler*, Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara 2006, I/83.

⁷² Taberi, Camiu’l- Beyan, XIV/268,269.

⁷³ Buhari, *el-Camiu’s-Sahih*, Rikak, 26.

Peygamberler, kendilerine Allah tarafından indirilen mesajları insanlığa tebliğ etmekle emrolundular.⁷⁴ Tebliğ görevlerinin temel konularından bir tanesi insanların Allah'a ve resulüne itaat etmelerini sağlamaktır. Buna karşılık yüz çevirdikleri takdirde, Allah resulünün vazifesinin apaçık duyurmak ve bildirmek⁷⁵ olduğunu, Resulün insanlara öğüt vermesini, çünkü O'nun ancak öğüt verici olduğu, onlar için bir zorba olmadığı belirtilmiştir.⁷⁶ Davetten yüz çeviren kişilerin de hesaplarının Allah tarafından görüleceği haber verilmiştir.⁷⁷

Değişik inanç grupları karşısında peygamberler görevlerini yaptıkları sırada kavimleriyle yumuşak dille konuşmuşlar insanlara şefkatle, merhametle muamelede bulunmuşlardır. Allah, peygamberini birinin hidayeti için görevlendirmiş olduğunda, hidayete davet edilen kişi insanların en azılı kâfirlerinden olsa bile “*Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar*”⁷⁸ buyruğu, tebliğ sürecinde nasıl bir üslup kullanılmış olduğunu özetler niteliktedir.

Kur'an'da “*And olsun ki, Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.*”⁷⁹ buyrulmaktadır. Ayette, Hz. Peygamber'in, Allah'ın rızasına ulaştıracak davranışlarda bulunmak amacı güdenler için en ideal ve canlı bir örnek olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda Resûlullah'ın, heveslerine mağlup insanları hoşnut etmek ve onlara bir takım pratik değerden mahrum, nazari bilgiler vermekle görevli olmayıp, onun hedefinin, insanlara ameli kurallar öğretmek ve bu kuralları kendi yaşayışıyla göstermek ve tarif etmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu metotla Allah'tan korkanlara, iyiliği emredip kötülükten nehyedenlere, ahiretini dünyaya tercih edenlere iyi bir örnek olduğu da görülebilmektedir.⁸⁰

⁷⁴Maide 5/67.

⁷⁵Maide5/92.

⁷⁶Ğaşıye 88/21,22.

⁷⁷Ğaşıye 88/21,22; İbn Kesir, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, XIV/335.

⁷⁸Taha 20/44.

⁷⁹ Ahzab 33/21.

⁸⁰Zemahşeri, *el-Keşşafan-Hakaiki Ğavamidi't-Tenzil ve Uyuni'l-Akavil fi Vucuhi't-Te'vil*, Mektebetü Ubeykan, Riyad 1998, V/58,59.

Peygamberler davete, yakın çevrelerinden başlamıştır.⁸¹ Bu davete, her bir peygambere kendi kavimlerinden tereddütsüz iman edenler olduğu gibi iman etmeyenler de olmuştur. Kendisinin ‘Rab’ olduğunu iddia eden Firavun’un⁸² en yakınında bulunanlardan Hz. Asiye’nin, Allah’a iman edip, O’ndan yardım dilemesi,⁸³ bu duruma örnek verilebilir. Diğer taraftan Allah’ın seçkin peygamberlerinin çok yakınında olup da iman etmemiş olanların örnekleri de vardır. Hz. İbrahim’in babası Azer,⁸⁴ Hz. Lut ve Nuh’un eşleri,⁸⁵ Hz. Nuh’un oğlu,⁸⁶ Hz. Muhammed’in amcası Ebu Talib’i⁸⁷ örnek verebiliriz.

Peygamberler, kendilerine gönderildikleri kavimleri ya da kavimlerinin içinden bazıları tarafından bazen delilikle, bazen sihirbazlıkla, şairlik, bazen eskilerin masallarını anlatan kişiler olmakla suçlanmışlardır. Hatta bir kısmı da öldürülmüşlerdir.⁸⁸ Bazen bu kavimler peygamberlerden mucize göstermelerini⁸⁹ bazen üzerlerine salınan bir gazabın kaldırılması için Allah’a aracı olmalarını⁹⁰ istemişler, bazen peygamberlerin davetine karşılık olarak; “*Eğer doğrulardan isen, bizi tehdit ettiğini, (azabı) getir.*”⁹¹ şeklinde onlara meydan okumuşlardır. Bazen türlü baskılar ve suikast girişimleri sonucunda çok sevdikleri vatanlarından hicret etmek zorunda bırakılmışlardır.⁹² Bir kısmı da inandığını söyledikten sonra kalbindeki şüpheleri gidermek için peygamberlerden, (kalpleri tatmin olsun diye) mucize talep etmişlerdir.⁹³ Kimisi Firavun gibi ilahlık iddiasında bulunmuştur.⁹⁴ Neticede peygamberler bu şartlar altında toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için ellerinden

⁸¹ Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, Çev. Zakir Kadiri Ugan, Ahmet Tamir, 1-5, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991, IV/124.

⁸² Naziat 79/24.

⁸³ İbn Kesir, *Tefsiru’l- Kur’ani’l-Azim*, XIV/66; Tahrim, 66/10.

⁸⁴ En’am 6/74.

⁸⁵ Tahrim 66/11.

⁸⁶ Hud 11/46.

⁸⁷ Kandehlevi, Muhammed Yusuf, *Hayatü’s-Sahabe*, Merve Yayınları, İstanbul trs. I/40,41.

⁸⁸ Bakara 2/87

⁸⁹ Maide 5/112.

⁹⁰ A’raf 7/133.

⁹¹ A’raf 7/70.

⁹² Mubarekfuli, Sefiyurrahman, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, Risale Yayınları, İstanbul 2007, s.166.

⁹³ Maide 5/112,113.

⁹⁴ Naziat 79/24.

gelenin en iyisini yapmışlardır; her halükarda, bir istikrar bir azim ve sebatın hâkim olduğu bir tebliğ üslubu sergilemişlerdir.

1.8 Kur'an'da Adı Geçen Peygamberler

Kur'an'da adı geçen veya kıssaları anlatılan peygamberlerin sayısı yirmi beştir. Bunlardan Uzeyr, Lokman ve Zülkarneyn'in peygamber mi, veli mi oldukları hakkında âlimler tarafından görüş birliği sağlanmamıştır. Bunlar, peygamberler zümresine dâhil edildiği takdirde bu sayı yirmi sekize çıkacaktır.

Allah (c.c.), rahmeti gereği kullarını istikamet üzere tutmak ve doğru yola sevk etmek için her dönemde, peygamber göndermiştir. Bu durum ilk insan ve aynı zamanda ilk peygamber olan Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'in gönderilmesine dek sürmüştür. Kur'an'da, gönderilen peygamberlerin sayısı ile ilgili kesin bir bilgi verilmemiştir. Konu bağlamında ayetlerde vurgulanan husus, her millete, her bölgeye bir uyarıcının gönderilmiş olduğudur. Bu konuyla ilgili Allah'ü Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“And olsun ki senden önce de biz peygamberler gönderdik. Onlardan bir kısmının hikâyesini sana anlattık bir kısmınınkini ise anlatmadık.”*⁹⁵ ayetten de anlaşıldığı gibi Allah'ın göndermiş olduğu tüm peygamberler hakkında bilgi sahibi olabilmemiz imkânsızdır. Allah'ın göndermiş olduğu peygamberlerden 315'inin resul olduğu rivayet edilmiştir.⁹⁶

Kur'an'da, İbrahim,⁹⁷ İshak, Yakub, Nuh, Davud, Süleyman, Eyyüb, Yusuf, Musa, Harun,⁹⁸ Zekeriyya, Yahya, İsa, İlyas,⁹⁹ İsmail, Elyesa, Yunus, Lut,¹⁰⁰ Âdem,¹⁰¹ Hud,¹⁰² Salih,¹⁰³ Şuayb,¹⁰⁴ İdris, Zülkifl,¹⁰⁵ Muhammed¹⁰⁶ aleyhimü's-

⁹⁵Mü'min 40/78.

⁹⁶Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, VII/3173.

⁹⁷En'am 7/83.

⁹⁸En'am 7/84.

⁹⁹En'am 7/85.

¹⁰⁰En'am 7/86.

¹⁰¹Al-İmran 3/33.

¹⁰²A'raf 7/65.

¹⁰³Hud 11/61.

¹⁰⁴Hud 11/84.

¹⁰⁵Enbiya 21/85.

¹⁰⁶Ahzab 33/40.

selam peygamberin isimleri zikredilmiştir. Burada onları kısaca tanıtmakta fayda vardır.

Hız. Âdem (a.s.): İlk insan ve ilk peygamberdir. Tüm insanlık O'nun nefisinden türemiştir. Allah, Hz. Âdem'e eşyanın tamamının ismini öğretti,¹⁰⁷ yani somut ve soyut varlıkların, kavramların isimlerini ve ne işe yaradıklarını, isim verme, dil konuşabilme kabiliyeti kendisine verildi (ilim sahibi oldu);¹⁰⁸ Allah, bu hususta, Âdem'in meleklerden üstün olduğunu göstermiştir. Kendisine 10 sahife verilmiştir.¹⁰⁹

Hız. İdris (a.s.): Hz. Âdem'in torunudur. Onun döneminde dürüstlük diye bir şey kalmayınca Allah onu dürüstlük konusunu işlemekle görevlendirmiştir. Çünkü o pek doğru sözlü¹¹⁰ (sıddık) bir kişiydi. Bunun yanında sabırla donatılmıştır.¹¹¹ Kendisinin astronomi ve matematikle ilk uğraşan, ilk terzi olarak bilinen, ölçü ve tartı aletlerini ilk defa kullanan, Hz. Âdem'den sonra yazıyı ilk kullanan olduğu da rivayet edilmiştir. Kendisine 30 sahife indirilmiştir.¹¹²

Hız. Nuh (a.s.): Kur'an'da kendisinden bahsedilen ayetlerden birinde şöyle buyrulmuştur: “Allah, Âdem'i, Nuh'u İbrahim ailesini seçerek âlemlere üstün kıldı.”¹¹³ Hz. Nuh bazı kaynaklara göre bin yıla yakın bir süreyle insanları sabırla tevhide çağırmıştır.¹¹⁴ İnsanlığı tufandan kurtarmaya vesile olduğu için kendisine ikinci Âdem (insanlığın atası) denilmiştir. Hatta tufandan sonra yeryüzündeki insanların tümünün Nuh'un (a.s) zürriyetinden olduğu da rivayet edilmiştir.¹¹⁵

¹⁰⁷ Bakara 2/31. Taberi, *Tarih*, I/130.

¹⁰⁸ Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, DİB Yayınları, Ankara 2007, I/105.

¹⁰⁹ Taberi, *Tarih*, I/198; Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/360. (Ayrıca bkz. Agitoğlu, Nurullah, *Peygamberimizin (sas) Dilinden Hz. Âdem*, Kitabi Yayınları, İstanbul 2015.

¹¹⁰ Meryem 19/56.

¹¹¹ Enbiya 21/85.

¹¹² Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/360; Taberi, *Tarih*, I/224.

¹¹³ Â'li İmran 3/33.

¹¹⁴ Ankebut 29/14; Taberi, *Tarih*, I/237.

¹¹⁵ Saffat 37/77; Taberi, *Camii'l-Beyan*, XXIII/67.

Hız. Hud (a.s.): Tufandan sonra “Âd”¹¹⁶ kavmine gönderilen peygamberlerdendir. Züht, takva sahibiydi. Cömertlik, şefkat ve merhamet duygularıyla donatılmıştır.¹¹⁷

Hız.Salih (a.s.): Semud kavmine gönderilmiştir. Kavmi O’nu küfür ve inkârla karşılaşmışlar;¹¹⁸ kayanın içinden (mucize gösterip) bir deve çıkarttığı takdirde kendisine iman edeceklerine dair söz vermeleri üzerine Hız. Salih, Allah’a dua ettikten sonra kayadan bir deve çıkmıştır.¹¹⁹ Semud kavmi bu deveyi istedikleri kadar sağar kaplarını süt doldururlardı. Allah’ın emrine rağmen, Hız. Salih’in kavmi, mucize deveyi öldürmeleri sonucunda helak olmuşlardır.¹²⁰

Hız. İbrahim (a.s.):Küçük yaşta Yıldızı, Ay’ı, Güneş’i gözlemledikten sonra her birine ayrı bir görev verilmiş olduğunu fark etmiştir; kendilerine çizilen yörüngeyi dışına çıkamadıklarını, dolayısıyla onların da birer mahlûk olduklarını kavramış böylelikle hakka erişmiştir.¹²¹ Çok tazarru ve niyaz edici, pek yumuşak huylu ve sabırlı idi.¹²² Allah İbrahim’i (a.s.)çeşitli imtihanlarda göstermiş olduğu sadakattan dolayı dost edinmiştir.¹²³ Babil hükümdarı Nemrut tarafından ateşe atılınca, Allah’ın iradesi doğrultusunda ateş kendisini yakmamıştır.¹²⁴ Kendisine 10 sahife verilmiştir.¹²⁵

Hız. Lut (a.s.): Diğer peygamberlerle birlikte âlemlere üstün kılınmış peygamberlerdendir.¹²⁶ Ashabü’l- Mü’tefikeye gönderilmiştir. Allah tarafından kendisine yüksek meziyetler, hüküm ve ilim verilen peygamberlerdendir. Allah, onu küfür ve ahlaksızlıkları destan olan Sodom halkına peygamber olarak gönderdi.¹²⁷

¹¹⁶A’raf 7/65.

¹¹⁷ Köksal Mustafa Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, I/ 117.

¹¹⁸A’raf 7/76.

¹¹⁹A’raf 7/73; Şuara, 26/154,155; Taberi, *Camiu’l-Beyan*, XVII/627.628.

¹²⁰ Şems 91/14

¹²¹ En’am 6/75-79.

¹²² Tevbe 9/114.

¹²³ Enbiya 21/69.

¹²⁴ Enbiya 21/69.

¹²⁵ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/360.

¹²⁶ En’am 6/86.

¹²⁷Taberi, *Tarih* I/408; Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, II/551.

Hız.İsmail (a.s.): Hz. İbrahim'in Hacer'den doğma oğludur¹²⁸. Annesi Hacer ile bu günkü Mekke civarına (Hz. İbrahim tarafından) bırakıldıktan bir süre sonra suları tükenir, Hz. İsmail, yeri eşmesi sonucu Allah'ın iradesi doğrultusunda bugünkü Zemzem suyunun kaynağını çıkartmıştır.¹²⁹ Hz. İsmail, vaadinde sadık idi,¹³⁰ sabredenlerdendi. Babası Hz. İbrahim ile birlikte Kâbe'yi ilk temelleri üzerine inşa etti. Hacla ilgili pek çok menasik ve kurban kesme konularında yine Hz. İbrahim ile birlikte insanlara örnek oldu. Hz. Muhammed'in soyu Hz. İsmail'den gelir.Ömrünün çoğunu geçirmiş olduğu yer olan Mekke'de vefat etti, annesinin kabrinin yanına,Kâbe'nin bitişiğinde 'hicri İsmail' denilen yerde, defnedildi.¹³¹

Hız. İshak (a.s.): Hz. İbrahim'in oğludur.¹³² Güçlü görüş sahibiydi.¹³³ Hayır ve barışı severdi.Hız. Yakub'un babasıdır.¹³⁴ Hz. Yakub'un lakabı da 'İsrail'dir; bu sebeple İsrail oğulları soyunun başlangıcını temsil eder.

Hız.Yakup (a.s.): Hz. İshak'ın oğludur.¹³⁵ Bir taraftan evlat acısı ve diğer taraftan diğer evlatlarının ihanetiyle imtihan edildi. Mısır'a gitmeden önce Filistin civarında peygamberlik yapmıştır. Lakabı 'İsrail'dir.¹³⁶ Kur'an'da geçen 'İsrailoğulları' kelimesiyle Hz. Yakub'un çocukları ve soyu kastedilmiştir.¹³⁷

Hız.Yusuf (a.s.): Hz. Yakub'un 12 oğlundan en çok sevdiği çocuğudur.¹³⁸ (Bünyamin, Yusuf ile aynı anneden¹³⁹ oldukları için, kardeşleri ikisini kıskanmışlardır.) Babalarının bu sevgisini kıskanan kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.¹⁴⁰ Bir kervan tarafından kuyudan çıkartılarak, Mısır'da az bir ücret

¹²⁸ Muhtar, Ahmed Ömer, *el-Mucemu'l-Mevsui li Elfazi'l-Kur'an'i'l-Kerim ve Kıraetihi*, Sutturul Marife, Riyad 2002, s.69.

¹²⁹ Taberi, *Tarih*, I/342.

¹³⁰ Meryem 19/54.

¹³¹ Taberi, *Tarih*, I/423.

¹³² Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/212- V/274;Taberi, *Cami'u'l Beyan*, XIII/9.

¹³³ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, V/274.

¹³⁴ Taberi, *Tarih*, I/435.

¹³⁵ Sad 38/45; Taberi, *Camiu'l-Beyan*, XIII/9.

¹³⁶ Ebussuud, Muhammed el-İmadi el-Hanefi, *İrşadü'l-Akli's-Selim İla Mezayi'l-Kitabi'l-Kerim*. Mektebetü Riyad el-Hadise, Riyad 1997, I/514.

¹³⁷ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, I/257.

¹³⁸ Taberi, *Camiu'l- Beyan*, XIII/18.

¹³⁹ Taberi, *Tarih*, I/442.

¹⁴⁰ Taberi, *Camiu'l- Beyan*, XIII/22.

karşılığında Mısır azizine satıldı.¹⁴¹ Hayat imtihanı zorluklarla geçen Hz. Yusuf, iffetiyle meşhurdur. Allah'ın Yusuf'a (a.s.) verdiği ilim sayesinde Mısır devletinin maliye işlerinden sorumlu olmuştur.¹⁴² (Kendisine ayrıca rüya yorumlama ilmi de vermiştir).¹⁴³ Kur'an'da toplu olarak baştan sona anlatılan tek kıssa Yusuf kıssasıdır ve "kıssaların en güzeli" olarak nitelenir.¹⁴⁴ 'Yusuf' isminin geçtiği ayetlerden birinde şöyle buyrulmuştur: "*Andolsun ki Yusuf ve kardeşlerinde, (almak) isteyenler için ibretler vardır.*"¹⁴⁵

Hz. Eyyüb (a.s.): Hz. Eyyüb'ün annesi, Hz. Lut'un kızı idi.¹⁴⁶ Hz. Eyyüb, halim sabırlı idi. Çok ağır bir hastalık geçirmiş, sabrıyla sembol olmuştur.¹⁴⁷ Çok cömert idi, iyilik yapmayı pek severdi.¹⁴⁸ İmtihan sırasında kendisinden alınan ailesi ve beraberinde (bir o kadarı daha) benzerleri de kendisine yeniden verildi.¹⁴⁹

Hz. Zülkifl (a.s.): Hz. Eyyüb'ün oğludur.¹⁵⁰ Sabırla donatılmıştır. Allah'ın rahmetine ulaşan seçkinlerden olduğu bildirilen peygamberlerdendi.¹⁵¹

Hz. Şuayb (a.s.): Rivayete göre anadan doğma kördü.¹⁵² Kendisine güçlü bir hitabet yeteneği verilmişti. Kavmini yüksek sesle uyarmaya çalışırdı. "peygamberlerin hatibi" olarak anılırdı.¹⁵³ Ölçü ve tartıda hile yapan Medyen ve Eyke halkına gönderilmişti.¹⁵⁴

Hz. Yunus (a.s.): Kur'an'da, balık sahibi diye anılır.¹⁵⁵ Kavmi, onun tarafından tebliğ edilen emir ve hükümleri kabul etmeyip inkârla karşıladılar. İnkârlarına karşılık Allah, onları azapla tehdit etmiş, bu tehdit sonrasında Hz. Yunus kavmini

¹⁴¹ Yusuf 12/20.

¹⁴² Yusuf 12/55,56.

¹⁴³ Yusuf 12/37.

¹⁴⁴ Yusuf 12/3.

¹⁴⁵ Yusuf 12/7.

¹⁴⁶ Taberi, *Tarih*, II/450.

¹⁴⁷ Taberi, *Camii'l- Beyan*, XVII/367,368.

¹⁴⁸ Taberi, *Camii'l- Beyan*, XVII/65

¹⁴⁹ Sad 38/41; Taberi, *Camii'l- Beyan*, XVII/365; Taberi, *Tarih*, II/452.

¹⁵⁰ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I/323.

¹⁵¹ Sad 38/48.

¹⁵² Taberi, *Tarih*, II/454.

¹⁵³ Taberi, *Tarih*, II/456.

¹⁵⁴ Hud 11/84; Taberi, *Tarih*, II/457.

¹⁵⁵ Kalem 68/48.

terk etmiştir.¹⁵⁶ Bindiği geminin yükünün ağırlaşması ve bu durumun gemi için batma tehlikesi oluşturması sebebiyle yükün hafifletilmesi gerekmekteydi. Çekilen birkaç kurada, atılması gereken kişi olarak her seferinde onun isminin çıkması sonucu denize atılmış ve kendisini bir balık yutmuştur. Allah, Yunus'u balığın karnında belli bir süre yaşattıktan sonra, tevbe ve istiğfarına karşılık vererek, Onu oradan kurtarmıştır. Kavmi ise Hz. Yunus'un kendilerini uyardığı azap işaretlerini görmeye başlayınca iman ettiler; Allah'tan, Hz. Yunus'u kendilerine rehber olarak (yeniden) göndermesi için dua ettiler.¹⁵⁷

Hz.Musa (a.s.): Kelimullah olarak bilinir.¹⁵⁸ Kur'an'da ismi ve mücadelesinden en çok bahsedilen peygamberdir. Sağ elinde nübüvvet beni vardı. İsrail oğullarına gönderildi. Tevrat'tan önce Hz. Musa'ya da on sahife indirilmiştir.¹⁵⁹ Kendisine Tevrat indirildi.¹⁶⁰ İsrail oğulları onun önderliğinde Mısır'dan çıktı.¹⁶¹

Hz.Harun (a.s.): Hz. Musa ile kardeşler.¹⁶² Onun yardımcısı olarak görevlendirilmişti. Güzel konuşması ve hitabet yeteneği, en güçlü özelliği idi.¹⁶³

Hz. İlyas (a.s.): Hz. Harun'un soyundan olduğu, söylenir.¹⁶⁴ Hz. Musa'dan sonra unutulmuş Tevrat'ın hükümlerini hatırlatmak ve insanlar arasında yayılmış olan putperestliği yok etmek üzere İsrail oğullarına peygamber olarak gönderilmişti.¹⁶⁵ Kur'an'da salih, iyilik ve barış için çalışan kimseler ve peygamberler arasında zikredilir.¹⁶⁶ 'İlyas' isminin geçtiği ayetlerden birinde şöyle buyrulmuştur: “*Sonra gelenler içinde, kendisine bir ün bıraktık, 'İlyas'a selam!' dedik.*”¹⁶⁷

¹⁵⁶ Taberi, *Tarih*, III/929.

¹⁵⁷ Taberi, *Tarih*, III/931.

¹⁵⁸ Nisa 4/164.

¹⁵⁹ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I/18,19.

¹⁶⁰ Beğavi, Muhammed Huseyn b. Mesud, *Mealimu't-Tenzil*, Daru't-Taybe, Riyad 1978. I/95.

¹⁶¹ Taberi, *Tarih*, II/543. (geniş bilgi için bkz. a.g.e. 541-630.)

¹⁶² Taha 20/30.

¹⁶³ Kasas 28/34; Taberi, *Camiu'l-Beyan*, XVIII/249.

¹⁶⁴ Muhtar, *el-Mucemu'l-Mevsui*, s.73.

¹⁶⁵ Taberi, *Tarih*, II/659.

¹⁶⁶ En'am 6/85; Taberi, *Camiu'l-Beyan*, IX/383,384.

¹⁶⁷ Saffat 37/129,130.

H.z. Elyesa (a.s.): Hz. İlyas'tan sonra peygamber olarak gönderilmiştir. Aynı zamanda İlyas'ın (a.s.) amcasının oğlu olduğu söylenir. İsrail oğullarına gönderilmiştir. Hz. İbrahim'in suhuf'u ve Tevrat'la amel etmiştir.¹⁶⁸ Seçkinlerden ve âleme üstün kılınanlardandı.¹⁶⁹

H.z.Davud (a.s.): Gür sesli, güzel huylu, temiz kalpli ve çok anlayışlıydı. Allah kendisine öyle güzel ses vermişti ki dağlar ve kuşlar ona eşlik ederdi. Demiri işleyebilme gücü kendisine öğretilmişti.¹⁷⁰ Önceleri Talut'un ordusunda bir asker olarak savaşmıştır. Kur'an'da ismi geçen 'Calut' adındaki zalim kişiyi öldürmüştür.¹⁷¹ Daha sonra Allah'ın kendisine verdiği peygamberlik ve hükümdarlıkla İsrail oğullarına kral olmuştu. İlim ile donatılmıştı.¹⁷² Kendisine ilahi kitaplardan "Zebur" verilmiştir.¹⁷³

H.z.Süleyman (a.s.): Hz. Davud'un oğludur. Kendisine ilim, dünya zenginliği verilmiştir.¹⁷⁴ Soyu Hz. İbrahim'e dayanır. Babası Hz. Davud'un vefatından sonra kendisine krallıkla birlikte peygamberlik verildi. Süleyman'a (a.s.) bütün canlılarla konuşabilme yeteneği verilmişti. İnsanların yanı sıra kuşlar, rüzgârlar ve cinler ona hizmet etmek üzere tahsis edilmiştir.¹⁷⁵

H.z.Zekeriyya (a.s.): Hz. Süleyman'ın soyundandır. Marangozluk yaparak geçimini sağlardı. Yahudiler arasında ibadet, bilgi ve görgüsüyle bilinirdi. İsrail oğullarının peygamberi ve danışmanıydı. Hz. Meryem'in himayesini üstlenmiş,¹⁷⁶ ona koruyuculuk yapmıştı.¹⁷⁷

H.z.Yahya(a.s.): Hz. Zekeriyya'nın oğludur.¹⁷⁸ İsmi Allah tarafından verilmiştir.¹⁷⁹ Allah Hz. Yahya'yı küçük yaşta hikmet sahibi yaptı. Kendisi de

¹⁶⁸ Muhtar, *el-Mucemu'l-Mevsui*, s.84.

¹⁶⁹ En'am 6/86; Taberi, *Tarih*, IX/383,384.

¹⁷⁰ Suyuti, Celaleddin, *ed-Durrü'l-Mensur, fi't-Tefsir bi'l-Me'sur*, Mektebetü Diraseti'l-İslamiyye, Kahire 2003, X/329.

¹⁷¹ Bakara 2/251;Bkz. Taberi, *Tarih*, IV/497-514.

¹⁷² Neml 27/15.

¹⁷³ Nisa 4/163.

¹⁷⁴ Taberi, *Tarih*, II/704.

¹⁷⁵ Neml 27/17; Ayrıca bkz. Taberi, *Tarih*, II/701, 728.

¹⁷⁶ Âl-i İmran, 3/37

¹⁷⁷ Beğavi, *Mealimu't-Tenzil*, II/31.

¹⁷⁸ Beğavi, *Mealimu't-Tenzil*, II/33.

peygamberdi ve babası gibi Yahudiler tarafından şehit edildi. Hz. İsa'nın müjdeleyicisidir.¹⁸⁰

Hz. İsa (a.s.): Hz. Âdem'in babasız olarak yaratıldığı gibi Hz. İsa da babasız olarak yaratılmıştır.¹⁸¹ Kur'an'da adı bazı ayetlerde 'Mesih' olarak geçer.¹⁸² Hz. İsa da Allah'ın kulu ve elçisidir. Beşikte yani, bebekliğinin ilk dönemlerinde konuşabilmiştir. Yine Allah'ın izni ile ölüleri diriltmiş, hastaları ve körleri iyileştirmiştir.¹⁸³ Ruh'u'l-Kudüs ile desteklendiği Kur'an'da belirtilmiştir.¹⁸⁴ Kendisine "İncil" nazil olmuştur.¹⁸⁵

Hz. Muhammed (a.s.): Hz. Muhammed'in soyu Hz. İsmail kanalıyla Hz. İbrahim'e dayanır.¹⁸⁶ Âlemlere rahmet olarak gönderildi,¹⁸⁷ 40 yaşındayken kendisine peygamberlik verildi.¹⁸⁸ Peygamberlerin sonuncusu (Hatemu'l Enbiya) dır.¹⁸⁹ Kendisine Kuran-ı Kerim nazil oldu.¹⁹⁰ Kur'an'da güzel ahlakından bahsedilir.¹⁹¹

1.9 Kur'an'da, Adı Geçen Üstün Meziyetli Şahıslar

Kur'an'da haklarında bilgi verilen Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn adlarındaki üç kişinin de peygamber olup olmadıkları, İslam âlimleri arasında ihtilafli bir meseledir. Adı geçen bu şahsiyetlere verilen bazı meziyetlerden bahsedeceğiz. Ayrıca Kehf suresinde (geçen) Hz. Musa ile yolculuk yapmış olan ve Hz. Hızır (a.s.) olarak bilinen şahıs; Bakara suresinde adı geçen Talut ve Hz. Meryem hakkında bilgi verilecektir. Âli İmran suresi 33,34. ayetlerinde geçen, "Allah birbirinden gelme bir nesil olarak Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmran ailesini seçip âlemlere üstün

¹⁷⁹Meryem 19/7.

¹⁸⁰ Beğavi, *Mealimu't-Tenzil*, II/34.

¹⁸¹ Âl-İmran 3/35.3/59; Beğavi, *Mealimu't-Tenzil*, II/47.

¹⁸²Maide 5/75.

¹⁸³ Maide 5/ 110; İbn Atiyye, Ebu Muhammed Abdulhak b. Ğalib, *el-Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, II/257-259.

¹⁸⁴Bakara 2/127.

¹⁸⁵Maide 5/46.

¹⁸⁶ Taberi, *Tarih*, IV/55.

¹⁸⁷ Enbiya 21/107.

¹⁸⁸ Lings, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011, s. 48.

¹⁸⁹Ahzab 33/40.

¹⁹⁰ Âl-İmran, 3/37; Nisa, 4/107, 103; Maide, 5/48; Yusuf, 12/2.

¹⁹¹ Kalem 68/4.

kıldı.” mealindeki ayet ile Hz. Meryem’in seçilmişliğinden¹⁹² bahseden ayette asıl anlatılmak istenilenin ne olduğunu da ele almaya çalışacağız.

1.9.1 Hz. Uzeyr

Hz. Uzeyr, Yahudilere göre bir peygamberdir, bir grup (cemaat ise) O’nun için ‘Allah’ın oğlu’ demişlerdir.¹⁹³ Hz. Uzeyr’in ismi Kur’an’da bir defa geçmektedir. Ayette ifade edildiği üzere, “*Yahudiler, Uzeyr Allah’ın oğludur, dediler...*”¹⁹⁴ İslam âlimlerine göre peygamber olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır.

Hz. Uzeyr ile ilgili farklı rivayetler vardır. Bu rivayetlerden en dikkat çeken İbn Abbas’ın rivayetidir. Konuyla ilgili şu bilgi aktarılır: Yahudiler ahit sandığını kaybetmişler bunun neticesinde Yüce Allah da ellerinde bulunan Tevrat’ı onlardan almıştır. O sırada Tevrat da zihinlerinden silinivermiştir. Bu durum İsrail Oğullarını çok üzmüştür. Özellikle Uzeyr(a.s.) Allah’a çok ibadet etmiş; O’na yalvarıp yakarmıştır. *Allah’tan inen bir nur*, onun kalbine girmiş,¹⁹⁵ hafızalardan silinmiş olan Tevrat’ı ona yeniden hatırlatmıştır. Hz. Uzeyr de Tevrat’ı İsrail Oğullarına yeniden öğretmiştir. Daha sonra içindeki Tevrat’la beraber kayıp sandık da bulunmuştur. Böylece Hz. Uzeyr’in öğrettiği Tevrat’ın aslına uygun olduğuna şahit olmuşlardır. Bu sebeple Hz. Uzeyr’i çok sevmişler, fakat bu sevgide aşırıya gitmişlerdir. Hatta “*O, olsa olsa Allah’ın oğludur*” demişlerdir.¹⁹⁶ Bu sözlerinden dolayı Yahudilerin birçok ayette tenkit edildikleri görülmüştür.¹⁹⁷ Bakara suresi, 259. ayetinde bahsi geçen Zat’ın da Hz. Uzeyr olduğu, âlimlerin çoğu tarafından kabul görmüştür.¹⁹⁸

1.9.2 Hz. Lokman

Peygamber mi yoksa veli mi olduğu tartışmalı olan zatlardan biri de Hz. Lokman’dır. Kur’an’ı Kerim’de *hikmet sahib* bir zat olduğu belirtildikten sonra, oğluna verdiği değerli öğütler zikredilerek onun şahsiyeti hakkında bilgiler

¹⁹² Âl-İmran 3/42.

¹⁹³ Beğavi, *Mealimu’t-Tenzil*, IV/36-37.

¹⁹⁴ Tevbe 9/30.

¹⁹⁵ Taberi, *Camiu’l-Beyan*, XI/411.

¹⁹⁶ Taberi, *Camiu’l-Beyan*, X/111.

¹⁹⁷ Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetu’t-Tefasir*, İstanbul 1987, I/71.

¹⁹⁸ Beydavi, *Envaru’t-Tenzil*, I/156.

verilmektedir.¹⁹⁹ Hz. Lokman, geçimini temin etmek için birçok meslekle beraber *hekim* mesleğini de icra etmiştir.²⁰⁰ Hz. Lokman'ın oğluna yapmış olduğu tavsiyeler tüm insanlığa ışık tutabilecek, insana yakışır ve insanın ihtiyaç duyduğu başlıca lüzumlu konulara dikkat çekmiştir. Her bir insanın kendisine ders çıkarabileceği nasihatler de bulunmuştur. Allah, Hz. Lokman'a hikmeti vermiştir.

1.9.3 Hz. Zülkarneyn

Kur'an'da kendisi hakkında; “*Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve kudret sahibi kıldık, ona (muhtaç olduğu) her şey için bir sebep (bir vasıta ve yol) verdik.*”²⁰¹

Hz. Zülkarneyn, yeryüzünün muhtelif yerlerine seferler düzenlemiştir. Allah, Hz. Zülkarneyn'e yeryüzü üzerindeki yollara vakıf olma ve bu bölgelere güçlerini intikal edebilme bilgisini vermiştir. Yeryüzü coğrafyası çok geniş ve gittiği yerlerde egemenliğini kabul ettirebilecek kadar ordu intikal ettiren, onları yedirip içirebilen, geri dönüşlerini sağlayabilen bir yöneticinin Allah tarafından engin bir bilgiyle ve donanımla desteklendiği açıkça anlaşılmaktadır. Hz. Zülkarneyn, demiri eritebilme tekniği kullanabilme konusunda da bilgi ile donatılmıştır. Nitekim Ye'cuc ve Me'cuc ile zulme uğrayan topluluk arasındaki meseleyi çözerken kullandığı teknik, şu ayetin açıklamalarından bir tanesidir. “*...Her türlü imkânı kendisine vermiştik.*”²⁰² Burada kendisine sunulan imkânlardan bir tanesi olan demir kütleleri eritebilme ilmi ile harcı, erimiş bakırdan meydana gelen akıcı karışımı yapabilmesi, normal bir ustalık değil, ilahi bir kuvvetti.²⁰³

1.9.4 Hz. Hızır

Hz. Musa zamanında yaşamış ve büyük bir ihtimalle peygamber olduğu düşünülen, hikmet ve ilim sahibi bir şahsiyettir. Kur'an'da ismi açıkça zikredilmez.

¹⁹⁹ Güngör, Mevlüt *Kur'an'ı Kerim'de Hz. Lokman*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 1996, XXXV/168,169.

²⁰⁰ Ünver, Süheyl, *Lokman Hekim*, Lokman Sağlık Yayınları İstanbul 1972.

²⁰¹ Kehf 18/85.

²⁰² Kehf 18/84.

²⁰³ Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili* Huzur Yayınevi, İstanbul 2008, V/593-602.

Hz. Hızır hakkında, Kehf suresi 60-82. ayetlerinde yer alan Hz. Musa ile ilgili kıssada “*katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan bir kul...*” diye söz edilir. Baydavi tefsirinde yer verdiği rivayete göre bahsi geçen kişinin, israiloğulları soyundan ya da dünyada tanınmış Hükümdar ya da devlet yöneticisi birinin çocuğu olan ‘Belya b. Melkan’ olduğu şeklindedir. ‘Hızır’ isminin ise onun lakabı olduğu rivayetini aktarmıştır.²⁰⁴

Hz. Hızır’a beşer üstü güçler ve yetkiler verilmiştir. Kendisine verilen ilmin mahiyetini anlayabilmek için, Hz. Musa (a.s.) ile olan yolculuğunu²⁰⁵ ve bu yolculuk sırasında kendisine verilen büyük hikmetlerin üzerinde tefekkür ederek anlaşılabilir. Hz. Hızır’a verilmiş hikmetlerle geçen bu yolculuktan, insanların normal yaşamda karşılarına çıkan bazı olayların, bazen de felaketlerin bir görünen yüzünün bir de mahiyetini bilemediğimiz perde arkasının da var olduğu anlaşılmaktadır.²⁰⁶

1.9.5 Hz. Talut

Kur’an’da Talut ismi sadece Bakara suresinde geçer. Talut ismi, ilmi ve fiziki güce bir unvan gibidir.²⁰⁷ Kendisiyle ilgili ayetlerde şöyle buyrulmuştur: “*Musa’dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenler meclisini görmedin mi? Kendilerine gelen bir peygambere şöyle demişlerdi: ‘Bize bir kral gönder, Allah yolunda çarpışalım.’ Peygamber dedi ki: ‘Üstünüze savaş yazılır da savaşmazsanız ne olacak?’ Dediler ki: ‘Nasıl olur da Allah yolunda savaşmayız? Yurtlarımızdan çıkarıldık, oğullarımızdan uzakdüşürüldük. Nihayet, üzerlerine savaş yazıldığında pek azı hariç yüz çevirdiler. Allah zalimleri çok iyi bilir. Peygamberleri onlara dedi ki: Allah, Talut’u size kral gönderdi. Şöyle konuştular: O bizim üzerimizde nasıl saltanat kurabilir? Yönetimde biz ondan daha çok hak sahibiyiz. Ona bir mal genişliği de verilmemiştir. Peygamber dedi ki: Allah onu seçip size üst olarak gönderdi. Onu bilgi ve beden gücü yönünden üstün kıldı. Allah, mülkünü dilediğine verir. Allah, mülkü genişletendir, her şeyi bilendir.’”²⁰⁸*

²⁰⁴ Beydavi, *Envaru’t- Tenzil*, V/188.

²⁰⁵ Kehf 18/66,70.

²⁰⁶ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, V/568-583.

²⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, II/209.

²⁰⁸ Bakara 2/246,247.

Ayetlerden de anlaşıldığı gibi, Hz. Talut, seçkin, hikmetve güç sahibi bir kral olarak görevlendirilmiştir. Hükümranlığının alameti olarak, meleklerin taşıdığı (yaklaşık olarak iki bin yıldan beri aranan) tabut'u Beni İsrail'e geri getirmesi olmuştur. Tabutun içinde Rablerinden bir ferahlık, sükûnet, Musa ve Harun'un bıraktıklarından bir kalıntı vardı. Allah, Talut'un ordusuna Hz. Davut gibi makamı yüce bir peygamberi de, yaşı küçük olmasına rağmen görevlendirmiş olması ve bu savaşta birçok orduyu yenmiş olan Calut'u mağlup etme şerefini bahşetmiş olması, Talut'a Allah tarafından verilen meziyetlerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.²⁰⁹

1.9.6 Âdem, Nuh ve İbrahim Ailelerinin Seçilmişliği

Kur'an sık sık peygamberlerin seçilmişliğinden bahsetmiştir. Peygamberlerin bu özelliğini belirten "ıstefa" اِصْطَفَى fiili için 'yaratılmışların özü' olduklarını; kötü hasletlerden uzaklaştırılıp övgüye layık hasletlerle donatıldıkları şeklinde anlaşılmıştır.²¹⁰ Adı geçen ailelerle ilgili ayette şöyle buyrulmuştur: "*Gerçek şu ki Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini âlemler üzerine seçti. Onlar birbirlerinden türeme tek bir zürriyettir. Allah işitendir, bilendir.*"²¹¹

Kur'an'da "ıstefa" yani seçme (seçilme) kelimesi farklı birkaç ayette geçmiştir. Âl-i İmran suresi 33. Ayetteki "âlemler üzerine seçti" ayetin orijinal mastarı olan "ıstifa", "*And olsun, biz onu dünyada seçtik*"²¹² ayetinde kastedilen "Âlemlerden üstün kılma" değildir. Eğer bu seçmeyle bahsi geçen husus kastedilmiş olsaydı, ayette "âlemlerden" şeklinde bir ifade kullanılabilirdi. Bunun neticesinde İslam'ın sadece onlara has kılındığı şekilde bir sonuç doğardı ki, bu durumda mana bozulurdu. Çünkü âlemler üzerine seçmek, bir tür ayrıcalık ve başkalarının ortak olmalarının kabul edilmeyecek şekilde bir takım hususlarda onları öne almak demektir. Ayetteki "seçme" nin farklı olduğuna ilişkin olarak şu ayeti gösterebiliriz: "*Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya*

²⁰⁹ Salebi, Abdurrahman Muhammed b. Mehluf Ebi Zeyd, *Cevahiru'l Hisan fi Tefsiri'l-Kur'an*, Daru İhyai't-Türas'il-Arabî, Beyrut 1997, I/488-491.

²¹⁰ Razi, *Mefatihü'l-Gayb*, VIII/21,22.

²¹¹ Âl-İmran 3/35.33,34.

²¹² Bakara 2/130.

kadınlarına tercih etti."²¹³ Ayette iki türlü "seçme" den söz edilmektedir. Bu ayetteki seçme şekillerinden ilkinde anlaşılan, Hz. Meryem meleklerle konuşma şerefini elde etmiştir; Kur'an'da isminin geçiyor ve adına bir sure isminin de verilmiş olması, ayrıca bir seçimdir; İkinci seçme şekli ise: Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı babasız olarak dünyaya getirmek için tüm dünya kadınları arasından seçilmiş olmasıdır.²¹⁴ Bazı ayetlerde de İsrail oğullarının üstün kılınmış oldukları haber verilmektedir. Hz. İbrahim, İshak, Yakup soyundan gelenlerden bir kısmını peygamber seçip onlara da kitap vermiş olması gibi.²¹⁵ Ancak Allah, bu konuda bazı istisnalar koymuştur. Hz. İbrahim'e hitaben " *Ben seni insanlara önder yapacağım*" dediğinde " *soyumdan da*" (önderler yap, ya rabbi!) dediğinde, Allah, " *Ahdim zalimlere ermez.*" (onlar için söz vermem) buyurdu. Muhakkak Allah, dilediğini üstün kılar; Ayetlerde geçen peygamberlerin aileleri temizdi, üstün olmaya layık olanlar olduğu gibi mealin de ifade edildiği gibi, Allah'ın zalimlere (onları önder yapma) ahdi olmamıştır.²¹⁶

Kur'an'da 'İmran ailesinden' şu şahısların adına yer verilmiştir. Hz. Zekerriyya, oğlu Hz. Yahya, Hz. Meryem ve Meryem'in oğlu İsa.²¹⁷ Hz. Zekerriyya, Kudüs'teki 'Beyti'l-Makdis Mabedinin hizmetlerinden sorumluydu. Hz. Meryem'in teyzesinin kocasıydı, Hz. Meryem mabedin hizmetine verilince onun veliliğini o üstlenmişti. Hz. Zekerriyya, iyice yaşlanmış olduğu dönemlerde manevi bir varis için Allah'tan evlat talep etmiş, duası kabul edilmiş, kendisine Hz. Yahya müjdelenmiştir.²¹⁸

1.9.7 Hz. Meryem

Hz. İsa'nın annesidir.²¹⁹ 'Meryem' ismi, İsrail Oğulları arasında makbul bir isimdir ve bu isim 'Allah'a kulluk eden' manasına gelir.²²⁰ Babasının ismi İmran'dır.²²¹ Kur'an'da ismi geçmediği halde Hz. Meryem'in annesinden

²¹³ Âl-İmran 3/42.

²¹⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, I/559.

²¹⁵ Ankebut 29/27.

²¹⁶ Ateş, Süleyman, *Kur'an'ı Kerimin Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/115; Bakara, 2/124.

²¹⁷ Özsoy Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.793.

²¹⁸ Âl- İmran 3/39.

²¹⁹ Âl-İmran 3/35.

²²⁰ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, VIII/25-32.

²²¹ Tahrim 66/12.

bahsedilmiştir.²²² İslami kaynaklarda ‘Hanne’ olarak bilinen annesi, Meryem’e hamile olunca, O’nu Beytü’l-Makdis’in hizmetine vermeyi adamıştı.²²³ Beytü’l-Makdiste kalmaya başlayan Hz. Meryem’in bakımını, teyzesinin kocası olduğu rivayet edilen²²⁴ Hz. Zekeriyya’nın üstlendiği, Âl-i İmran suresi 44. ayetinde haber verilmiştir. “Gerçek şu ki Allah, Âdem’i, Nuh’u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini âlemler üzerine seçti. Onlar birbirlerinden türeme tek bir zürriyettir. Allah işitendir, bilendir.”²²⁵ Ayette geçen ‘İmran’ Hz. Meryem’in babasıdır, (‘İmran’ın) peygamberler silsilesinin içinde anılmış olması Hz. İsa’nın annesinin de Hz. Âdem ve sonrası peygamberlerin soyundan olduğuna dikkat çekilmiştir.²²⁶ Ayette peygamberler hakkında kullanılmış olan ‘seçkin kılma’ sözü, Hz. Meryem için de kullanılmıştır.²²⁷ Bu durum O’nun özel bir görev için seçildiği ve bu sebeple ilahi lütuflara mazhar kılındığını göstermektedir.²²⁸ Hz. Meryem’den bahseden ayetlerden birinde şöyle buyrulmuştur: “Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti.”²²⁹ Ayetten Hz. Meryem’in meleklerle konuşma şerefini elde etmiş olduğunu; Hz. İsa’yı babasız olarak dünyaya getirmek için tüm dünya kadınları arasından seçilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Babasız olarak dünyaya getirdiği Hz. İsa, doğumundan saatler sonra, annesi için yapılan ithamları bertaraf etmiştir, kendisinin de Allah’ın kulu ve elçisi olduğunu beyan etmiştir.²³⁰ ‘Seni tertemiz kıldı’ cümlesinde de, kötülüklerden arındırıldığı ve Yahudilerin iftiralarından uzak olduğunu göstermektedir.²³¹ Neticede Hz. İsa’nın babasız olarak dünyaya gelmesiyle ilgili her türlü tasarruf Allah’ın elindedir. Dilediğine dilediği şeyi vermeye kâdirdir.

²²² Âl-İmran 3/35.3/35,36.

²²³ Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, I/547.

²²⁴ Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, I/550.

²²⁵ Âl-İmran 3/35.33,34.

²²⁶ Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, I/545.

²²⁷ Âl-İmran 3/35. 3/42.

²²⁸ Âl-İmran 3/35. 3/37.

²²⁹ Âl-İmran 3/35.3/42.

²³⁰ Meryem 19/26-36.

²³¹ Razi, *Mefatihü’l-Ğayb*, VIII/46-48.

II.BÖLÜM: DUA KAVRAMI VE KUR'AN'DA ALLAH'TAN TALEPLER

Bu bölümde “dua” konusu ele alınacak Allah'tan taleplerden söz edilecektir. Konuya geçmeden aşağıda bazı konuları ele almak yerinde olacaktır.

2.1Dua Kavramı

Dua, kulluğun özü olup Allah'tan yardım talebi olarak anlaşılabilir. Burada konuyu irdelemeden önce dua kavramını incelemek faydalı olacaktır.

2.1.1 Dua

Dua kelimesi Çağırma, seslenmek, istemek; yardım talep etmek manasındaki “da’vet” ve “da’va” kelimeleri gibi masdar olup, küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya, ortaya çıkan talep ve niyaz manasında isim olarak da kullanılır.²³²Dua, Arapça kökenli olup yardım istemek, Allah'a yakarmak, O'ndan bazı isteklerde bulunmak manalarına gelir.²³³Ayrıca Allah'a arz edilecek talepleri sözlü ya da yazılı olarak dile getiren metinlere de dua denilmiştir.²³⁴ İslam literatürde ise; Allah'ın azameti karşısında mahlûkun acziyetini dile getirmesini, saygı ve tazim samimiyetiyle Yüce yaratıcıdan yardım dilemesini ifade eder. Arapçada kullanıldığı yere göre hayır duada veya bedduada bulunmak manalarına da gelmektedir.²³⁵

Dua, insanın kibir ve istiğnadan vazgeçip, Allah'ın büyüklük ve azametini, adalet ve merhametini kabullenmesinden doğan bir boyun eğmedir.²³⁶Dua, ruhun gıdasıdır. Dua manevi bir ilaçtır. Dua, Hakkın inayetine sunulan en güçlü dilekçedir. Dua, insan ile yaratıcısı arasında bir iletişim vasıtasıdır. Dua, insanın, yaratıcısını tanıma ve her türlü problemlerini halledecek kudrete sahip olduğunu itiraf etme

²³²İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Daru Sadır, Beyrut, XIV/257-262.

²³³İsfehani, *el-Müfredat*, s.169,170; Sevgi Hakkı, *Dualar ve Zikirler*, Sebati Yayınları, İstanbul 2015, s.13.

²³⁴Cilacı, Osman, “Dua ” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, IX/529.

²³⁵Cilacı, Osman, “a.g.m.” IX/529.

²³⁶Özsoy, Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.401.

refleksidir. Dua çaresize çare, güçsüze güç, umutsuza umut, hastaya şifa, düşküne dayanak ve teselli kaynağıdır.²³⁷ Duanın tanım ağı çok geniştir. Kul acizdir, her zaman her yerde her durumda rabbiyle bağlarını sıkı tutmalıdır.

Said Nursi'nin ifadesiyle dua bir sırrı ubudiyettir. Yani duanın neticesi, mükâfatı büyük oranda ahirette verilir. Onun için insan, “neden duam kabul olmuyor?” dememeli. Allah'ın rububiyetine karışmamalı, takdiri O'na bırakmalı, hükmüne itimat etmeli, rahmetini ittiham etmemeli... İşte ey aciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarını elden bırakma. “Yalnız senden dileriz” de, kâinatın güzel bir takvimi ol.²³⁸

Kalkan kullanan biri, kendisine atılan oku nasıl geri tepebiliyorsa ve yaralanmayı engelliyorsa; yağmur, nebatatın yeşermesine sebep olduğu gibi, dualar da musibetlerin geri gidip, ilahi rahmetin gelmesine vesile olur. Ok ile kalkan çarpıştıklarında, kalkan oku geri savurduğu gibi, bela ile dua karşı karşıya gelince dua belayı savurur²³⁹ Dua, insanın kulluğunu, Rabbinin kudreti karşısında aciz kaldığını dile getirip, teslimiyetini rabbine arz etmesi, duanın önemini göstermektedir.

2.1.2 Kur'an'da Duaya Verilen Ehemmiyet

Allah'ın (c.c.) nimetlerini saymaya kalkarsak, onları sayamayız. İnsanın hizmetine sunulan o kadar çok nimet var ki hepsine şükür gerekir ve şükür de aslında bir duadır. Şükür, bir nevi kulluktur ki Yüce Allah: “*Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! Diye bildirmiştir*”²⁴⁰ buyurmaktadır. Allah, insanları ve cinleri ancak kendisini tanıyıp O'na kulluk etsinler diye yarattı.²⁴¹ Doğal olarak da biz zayıf ve muhtaç olan kulların, azamet sahibi rabbimizi yüceltip kendi aciziyetimizle O'ndan yardım talep etmemiz, kul olmamızın gereğidir.

²³⁷ Sevgi, Hakkı, *Dualar ve Zikirler*, s.15.

²³⁸ Nursi, Said, *Sözler Yeni Asya Neşriyat*, İstanbul, 2008, s.287.

²³⁹ Aydın, Abdullah, *Tam Dua Kitabı*, Ebabil Yayıncılık, İstanbul trs, s.11.

²⁴⁰ İbrahim 14/7.

²⁴¹ Zariyat 51/56.

لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي

*De ki: (kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? (Ey inkârcılar! Size Resul'ün bildirdiklerini) kesinkes yalan saydınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır.*²⁴²

İnsanın yaratılış amaçlarından bir tanesi de Allah'ı tanıyıp O'na kulluk etmek olunca, verdiğimiz ayetin işaret ettiği değeri kazanmanın yolu Allah'a zayıf kullar olduğumuzu arz edip, O'na gerektiği gibi kulluk yapmaktan geçmektedir. Nitekim Allah, kendisini (ibadetle) andığımız takdirde bizi anacağını bildirmiştir.²⁴³

وَحُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا

*“Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Biliniz ki O, haddi aşanları sevmez.”*²⁴⁴

Yüce Allah, biz insanlardan her konuda mutedil olmamızı, istediği gibi, dua konusunda da haddi aşmamamızı emretmektedir. Bağıra çağıra duada bulunmak da edebe aykırı görülmüştür.²⁴⁵ Dünya ve ahiretimiz için yapacağımız duaları sakın, gizli yapmamız tavsiye edilmiştir. Yukarıdaki ayette geçen “haddi aşmayın” ifadesiyle ilgili; mü'min kadın ve erkeklere şer içerikli beddualarda (lanet okumak, bela dilemek gibi) bulunulmaması gerektiği şeklinde bir nakil vardır.²⁴⁶

Allah (c.c.), insanlara azap gelmeden önce kendisine dönmemizi, kendisine teslim olmamızı aksi halde bizlere yardım etmeyeceğini bildirmektedir.²⁴⁷ Kendisine dönüş, yapılan hatalardan tövbe edip, O'na sığınmak ve ibadet etmekle mümkündür. Bununla beraber insan yapısının elverişli olması sebebiyle günah işlemiş olan bir kişi, ye'se (ümitsizliğe) düşmemelidir, Her seferinde Allah'a tövbe edip af ve mağfiretinden ümidini kesmemelidir. Nitekim Allah, çok tövbe edenleri sevdiğini belirtmiştir.²⁴⁸

²⁴² Furkan 25/77

²⁴³ Bakara 2/152.

²⁴⁴ A'raf 7/55.

²⁴⁵ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II/507.

²⁴⁶ Suyuti, *ed-Durru'l-Mensur*, VI/426.

²⁴⁷ Zümer 39/54.

²⁴⁸ Bakara 2/222.

2.1.3 İslam Öncesi Dinlerde Dua

Tüm dinlerde dua içerik, biçim ve söyleniş biçimine göre bazı çeşitleri vardır. Esas ve en meşhur olan yalvarmak ve yakarmaktır. Bir başka şekli de şükretmek ve hamd etmektir.²⁴⁹ Bazı toplumlar ile ilahi kaynaklı dinlerde duanın ne şekilde yapıldığına dair bilgi vermeyi konumuz açısından önemli bulduk ve bu konuda aşağıda gerekli bilgileri vermeye çalıştık.

2.1.4 Bazı İkel ve Kabile Dinlerde Dua

Eski topluluklarda görülen ortak dua, aile reisi, kabiledaki en yetkili kişi veya din adamının dualarına cemaatin âmin demesi şeklinde yapılmaktadır. Hint mistisizminde Upadınuşlar'dan meydana gelen ve yoganın psikotekniğine kadar uzanan ibadetsiz bir dua şekli bulunmaktadır. Hinduizm'de dua ikna edici ifadelerle yapılır; müşterek dua işareti bir tür besmele olan “om”dur. Budizm'de kutsal varlık karşısında belli bir dua olmamakla birlikte Buda'ya yalvarmak ve ondan yardım dilemek geleneği yaygındır. Şintoizm'de dua, ibadethane veya sosyal yaşam alanlarında tanrılara pirinç ve pirinç şarabı sunularak yapılır.²⁵⁰

Eski Meksika, Sümer, Babil, Mısır ve Yunan dinlerinde birbirine yakın ve dua niyetiyle kullanılan kollektif dizeler vardır. Maniheizm'deki duada ruha tesir eden ikili bir düşünce hâkimdir. Romalılar dualarını daha çok Jüpiter ibadethanesinde yerine getirirlerdi. Cermen dininde sihir dua üzerinde baskın bir güce sahiptir. Yunan dininde dua normal yapılan temizlikle başlar ve bilindik yalvarma ile sonlandırılırdı. Sümerler dua sırasında ellerini başlarının üzerine koyarlar, sevinçlerini belli etmek ve duanın gerçekçi olmasını sağlamak için ellerini alınlarına vururlar, bu halde ölülerine de tazimde bulunurlardı. Duanın bu şekli Doğu Asya'da özellikle Hint yogasında da uygulanmaktadır; Dua sırasında kutsal şeylerin öpülmesi, okşanması, yalın ayakla çevresinde dönülmesi vb. hususlar, ilkel kabile dinlerinin açıkça görülen özelliklerindedir. Hemen hemen tüm ilkel kabile

²⁴⁹ Parlador, Selahaddin, “Dua” *DİA*, IX/531-533.

²⁵⁰ Cilacı, agm, IX/530.

dinlerinde güneş doğarken ve batarken, ekinlerin ekim ve hasat dönemlerinde bir takım kurallar çerçevesinde dua etme adetleri vardır.²⁵¹

2.1.5 Yahudilikte Dua

Yahudilikte dua'nın kişiyi Allah'a yaklaştırdığına inanılır. İbranice'de "tephillah" kelimesi dua yerine kullanılır. Tevrat'ta dua hakkında yaygın bir kavram ve belli bir yoktur fakataltmışaltı cümle doğrudan veya dolaylı bir şekilde dua konusunu içermektedir. Yahudiler ayakları birleştirmek, dizlerinin üstüne çökmek, başı bükmek, avuçları göğe açmak ve Kudüs'e yüz çevirmek suretiyle dualarını yaparlar. Özellikle 2. Mabedin yıkılışının ardından (m.s. 70) Yahudilerce topluca dua daha da yaygın hale gelmiştir. Yakın tarihte ise Yahudiler sabah, öğle, akşam dua ederler. Her cumartesi ve bayram günlerinde bu günlere özel dua ibadetleri vardır. Sabah duasındavücutlarına talet (tallit) denilen atkıyı saralar, sol omuzlarına ve alınlarına dua kayışı bağlarlar. Duayı İbranice ve Aramice yaparlar. Temizlik ve ayin elbisesi, dua yapılırken olmazsa olmazlardandır. Dualarının bir kısmında Hristiyanlar tarafından da okunan Mezmurlar'ı okurlar.²⁵²

2.1.6 Hıristiyanlıkta Dua

Hıristiyanlık dininde dua, ibadet hayatı bakımından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Dua yaratıcıya ulaşma, O'nu tanıma ve vicdanın sesi şeklinde belirtilir. Duanın esasında Allah'a güven ve güçlü bir inanış vardır. Luther'e göre dua imanın belirtisi, Calvin'e göre Allah'ı tanıyıp O'na inananların her gün tekrarladıkları ibadet mahiyetindeki söz ve duygulardır. İncillerde Hz. İsa'nın önerdiği her hangi bir dua şekli bulunmamaktadır; yalnız putperestler gibi dua etmek yasaklanmıştır.²⁵³ İncillerin hepsinde duayla bağlantısı bulunan yetmiş beş cümle tespit edilebilmiştir. Hıristiyanlıkta duanın belli kurallar dâhilinde yapılması en başta İznik Konsilinde (miladi 325) karara bağlanmış, ardından da Vatikan bu esaslarda bazı değişikliklere gitmiştir. Duanın esasında Hz. İsa temel unsur olmakla birlikte Allah ve Ruhul-Kudüs de duanın en mühim rükünleridir. Yakın zamanda ise

²⁵¹ Cilacı, agm, IX/530.

²⁵² Parladır, agm, IX/531-533; Cilacı, agm, IX/531.

²⁵³ Matta 7/7

Hıristiyanlar sabah, öğle, akşam, Pazar ve yıllık (paskalya) olarak keşiş ve rahipler kontrolünde kilisede dualarını yaparlar, bu dua şekli onlarda milattan sonra 150. yıla kadar uzanır. “Rubin duası” Hıristiyanlık için zirve nokta kabul edilir.²⁵⁴

2.2 Peygamberlerin Dua Etmelerinin Arka Planı

Psikolojideen önemli kavramlardan ikisi de duygu ve güdülerdir, her iki kavram yakın ilişki içerisindedir. Duygularda bir amaç vardır, hareketleri düzenler ve onlara bir güdü sağlar. Bu çerçevede duygular ve güdüler, neyi isteyip neyi istemediğimiz konusunda rehberlik eden ve nasıl hareket etmemiz gerektiğini gösterebilen, yani psikolojik yaşantılarımıza canlı bir yön veren ve onun işleyişini yönlendiren etkindir. İnsanda sevgi, şefkat, merhamet gibi pozitif duygular görülebileceği gibi, korku, endişe, öfke, üzüntü gibi negatif tepkiler de görülebilmektedir.²⁵⁵

Peygamberler, normal hayatta, ibadetlerin yanı sıra dünya işlerini de birlikte yürütmüşlerdir. Sosyal yaşamlarında diğer insanlar gibi çeşitli faaliyet ve meslekler de icra etmişlerdir. Bunları yaparken hayatlarından duayı da hiç eksik bırakmamışlardır. Dua onların hayatında her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Onlar kendilerini güven içinde hissettikleri dönemlerde olduğu gibi, dar ve sıkıntılı dönemlerinde de dua kalkanını hayatlarında hâkim güç olarak tutmuşlardır. Bu amaçla Kur'an, zaman zaman peygamberlerin yapmış oldukları duaları bizlere aktarmış ve her konuda olduğu gibi bu konuda da Peygamberleri örnek almamızı tavsiye etmiştir.²⁵⁶

Sosyal hayat, bir kişinin veya grubun kendilerinden olmayan kişi ve toplulukların farklı davranış şekillerini ve beklentilerini dikkate alarak sürdürdüğü ilişkiye dayanan etkileşimdir.²⁵⁷ Kur'an'da yer alan peygamber dualarının çoğunun psiko-sosyal bir arka planının olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal ilişkiler, çoğu yerde örf ve âdete, toplumda yerleşmiş olan değer kaidelerine, ihtiyaç ve kanunlara

²⁵⁴ Cilacı, Osman, “Dua maddesi” *DİA*, IX/531.

²⁵⁵ Hökelekli Hayati, *Psikolojiye Giriş*, Düşünce Yayınları, İstanbul 2008, s.95-102.

²⁵⁶ Yusuf 12/11; Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/330-331; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, VIII/98.

²⁵⁷ Erkal Mustafa, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul 2009, s.136,137.

göre devam ettirilir.²⁵⁸ Dini duygulara etki eden yasal, dini ve ekonomik alandaki sosyal meseleler, peygamberlerin taleplerine bir yönüyle zemin hazırladığını söyleyebiliriz. Zira peygamberler de vuku bulan bazı olaylar karşısında insani duygu ve güdülerinin harekete geçmesi, olaylardan etkilenmeleri ve sonrasında da bunları dualarına yansıtmaları gayet normal bir durumdur. Peygamber dualarına bu açıdan bakıldığında, onların o anki hallerinden ve manevi duygularından dolayı, dualarında dile getirdikleri önemli talepleri dikkat çekmektedir.²⁵⁹

2.3 Kur'an'da Duası Yer Alan Peygamberler

Kulluğun bir şekli ve çeşidi de kulun kendi acziyetini yüceler yücesi Allah'a arz etmesi bir diğer ifade ile Rabbinden dua ile bazı taleplerinin olmasıdır. Bu durumda sıradan insan ile peygamberler arasında hiçbir fark yoktur. Kur'an, Hz. Âdem'den itibaren gönderilen bütün peygamberlerden bahsetmediği gibi, ismen zikredilen yirmi beş peygamberin tümünün dualarına da yer vermemiştir. Kur'an'da ismi geçen peygamberlerden on dört tanesi özellikle dualarıyla öne çıkmaktadır. Bunlar: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Lut, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Eyyüb, Hz. Şuayb, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Yunus, Hz. Zekeriyya ve Hz. İsa'dır.²⁶⁰

Kur'an'da gerek ismi anılarak gerekse isim anılmadan peygamberlerin yapmış oldukları dualar vardır. İsim zikredilmeksizin peygamberler ve yanlarında bulunan Allah dostlarının yaptığı duaya şu örneği verebiliriz:

قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ

أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

“Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işlerimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sabit kıl, kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et”²⁶¹

²⁵⁸ Erkal, *Sosyoloji*, s. 187.

²⁵⁹ Yılmaz, Ali, *Kur'an'daki Peygamber Dualarının Psiko-Sosyal Analizi*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı, 35, Erzurum 2011, s.54.

²⁶⁰ Yılmaz, *Kur'an'daki Peygamber Dualarının Psiko-Sosyal Analizi*, s.54.

²⁶¹ Âl-İmran 3/35. 3/147.

Ayet, Kur'an'da peygamberler ve kendilerine iman eden Allah dostlarıyla beraber kâfirlerle savaşırken, gevşeklik göstermeyen kulların duası olarak geçmektedir. Âl-i İmran suresi 146. ayetinde geçen, peygamberlerle birlikte savaşan ve aynı zamanda yapılmış olan bu duanın da ortakları olan kişilerin (Ribbiyyun), âlimler topluluğu oldukları da rivayet edilmiştir.²⁶² Bu duada yüce Allah, müminlere nasıl dua edeceklerine dair bilgi vermekle beraber, günahlara tövbe edilmesini, imanda sebat edilmesini ve düşmanla mücadeleye hazırlıklı olunmasını da istemektedir. Kurtuluş ve başarının ancak Allah'ın yardımı ile elde edilebileceğini bildirmektedir. Bu duayı yapanların dualarının kabul edildiği ve onların ödüllendirildiği bir sonraki ayette haber verilmiştir.²⁶³

2.4 Kur'an'da Bazı Talepleri Olan Şahsiyetler

Kur'an'ı Kerim'de Allah'ın emirlerine muhatap olan mukarrabun melekler²⁶⁴ ve peygamberler dışında, Allah'ın muhatap aldığı veya Allah'tan (c.c.) talepleri sonrasında muhatap alınan kullar vardır. Bu taleplerin bazılarında Allah'ın cevap (karşılık) vermiş olduğunu Kur'an'da geçen bazı ayetlerden anlaşılmaktadır. Talebi bulunanlar arasında Melekler, İblis, Firavunun eşi vardır. Bunların yanı sıra çeşitli dualarla Allah'tan bazı taleplerde bulunmuş olanlar arasında, Havariler,²⁶⁵ Hz. Musa'ya iman edenler²⁶⁶ ve iman edeceklerini va'd edenleri,²⁶⁷ Ashab-ı Kehf,²⁶⁸ Talut'u,²⁶⁹ ve salih mü'minleri²⁷⁰ gökteki ve yerdeki her şeyi sayabiliriz.²⁷¹ Şimdi biz bu talep ve dualardan bazılarında örnek vermeye çalışacağız.

²⁶²Sealibi, *el-Cevahiru'l-Hisan*, III/119.

²⁶³ Bkz. Âl-İmran 3/35. 3/148.

²⁶⁴Mukarrabun melekler: (Nisa Suresi, 4/172.) Arş-ı a'lada bulunan melekler, Cibril, Mikail, İsrail ve Azrail gibi meleklerin faziletli olanlarıdır. Ayrıca bkz. Karagöz, İsmail, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s.468.

²⁶⁵ Âl-İmran 3/35. 3/53; Maide5/111.

²⁶⁶ Yunus 10/85.

²⁶⁷A'raf 7/134

²⁶⁸ Kehf 18/14.

²⁶⁹ Bakara 2/250.

²⁷⁰ Şura 42/26.

²⁷¹ Nur 24/41

2.4.1 Meleklerin Talebi

Melekler Kur'an'da, varlıklarına inanılması gereken²⁷² gaybi varlıklardır; aynı zamanda Allah'ın eşyayı yaratması ve kâinattaki düzeni sürdürmesinde görev yapan memur varlıklardır. Mahiyetleri ile ilgili detaylı bir bilgi yoktur. Kur'an'da sadece bazı meleklerin ismi geçmektedir.²⁷³ Kur'an'da meleklerin Allah ile şu diyalogu geçmektedir:

*“Bir zamanlar Rabb'in meleklerle: ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım’ demişti. (melekler) ‘Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birisini mi yaratacaksın? Oysa biz seni överek tesbih ediyor ve seni takdis ediyoruz’ dediler. (Rabb’in): ‘Ben sizin bilmediklerinizi bilirim.’ dedi.”*²⁷⁴

Ayetten Allah'ın peygamberler dışındaki varlıklarla muhatap olduğunu anlamak mümkündür. Bu ayette geçen diyalogda melekler itirazda bulunmamış, Allah'ın bu konudaki hikmetini merak etmişlerdir. Bununla beraber hilafeti, üstü kapalı olsa da istemiş olma ihtimalleri vardır.²⁷⁵

2.4.2 İblis' in Talebi

İblis; Hz. Âdem'in yeni bir akıl ve irade sahibi varlık olarak yaratılmasından sonra, Allah'ın, orada bulunan melek ve cinleri Âdem'e saygı için secdeye çağırdığında, bu emri ret ederek Allah'a isyan eden ilk cinin adıdır.²⁷⁶ Allah, Âdem'e kendisinde huzur bulsun diye eş olarak Havva'yı yarattı.²⁷⁷ İblis, İnsanın yaratılması sürecinde isyan etmiş, ardından Allah, ona lanet edip katından kovmuştur. Bu olaydan sonra İblis, Allah'tan insanları saptırıcı bir rol için²⁷⁸ kıyamete kadar mühlet talep etmiş,²⁷⁹ ardından bu mühlet kendisine verilmiş ilk denemesinde de Hz. Âdem

²⁷² Bakara 2/98.

²⁷³ Özsoy Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, 47,48.

²⁷⁴ Bakara 2/30.

²⁷⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I/302.

²⁷⁶ Kehf 18/50; Taberi, *Camii'l-Beyan*, XV/286.

²⁷⁷ A'raf 7/189.

²⁷⁸ İsra 17/65.

²⁷⁹ Hicr 15/36.

ve eşinin cennetten çıkarılmasının sebebi olmuştur.²⁸⁰ Olayın bir kısmı Kur'an'da şöyle geçmektedir:

Allah, Hz. Âdem'in vücudunu yaratıp kendisine hayat verdikten sonra meleklerle ta'zimde bulunmalarını emretmiş; huzurda bulunan tüm melekeler emre itaat etmiştir; Melekler arasında bulunan, bu emirle mükellef olan İblis ise kibirlenerek kendisini Âdem'den daha büyük görmüş, secde etmemiş ve kâfirlerden olmuştur.²⁸¹ Cenab-ı Allah, zat-ı celaline layık bir şekilde: *“Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni ne alıkoydu? Kibirlenmek mi istedin, yoksa en yükseklerden mi oldun?”*²⁸² sorusuna (İblis): *“Ben ondan hayırlıyım! Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın”*²⁸³ cevabını vermiştir. Bunun üzerine Allah, onu huzurdan kovmuş ve kıyamete kadar lanetlemiştir.²⁸⁴ Konuyla ilgili bir ayette şu bilgi geçmektedir. *“(İblis): ‘Ya rab! O halde insanların diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver’ dedi.”*²⁸⁵ Allah: *‘haydi belirli bir vakte kadar mühlet verilenlerdensin’ buyurdu.*²⁸⁶

Bu ayetlerde, İblis'in kıyamete kadar yaşama temennisinin kabul buyrulmuş olduğu bildirilmektedir. İblis, Allah'ın lanetine uğrayıp makamdan kovulunca hem ölümden kurtulmak için hem de Âdemoğullarını ila nihayete kadar iğfale çalışmak istemiştir.²⁸⁷ Buradaki talebe (İblis'in kıyamet'e kadarki mühlet talebi) Allah'ın belirli vakte kadar vermiş olduğu mühlet de, imtihanın en önemli parçalarından bir tanesidir, çünkü bu ayetlerin devamında İblis'in kendisine verilen mühletten sonra *“Öyle ise izzet ve şerefine yemin ederim ki, ben onların hepsini mutlaka saptırırım. Ancak içlerinden ihlâs ile seçilmiş has kulların müstesna”*²⁸⁸ demiş olmasından anlaşılmaktadır.²⁸⁹

²⁸⁰ Bakara 2/36

²⁸¹ Sad 38/74.

²⁸² Sad 38/75.

²⁸³ Sad 38/76.

²⁸⁴ Sad 38/77,78.

²⁸⁵ Sad 38/79.

²⁸⁶ Sad 38/80.

²⁸⁷ Bilmen, *Kur'anı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, VI/3056.

²⁸⁸ Sad 38/82,83.

²⁸⁹ Bkz. Aydın, Şükrü, *Kur'an'da Kibir Kavramı*, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul 2015, s.81-85.

2.4.3 Firavun 'un Eşinin Talebi

Asiye b. Mezahim olarak bilinen bu kadının Hz. Musa'nın halası olduğu rivayet edilmiştir.²⁹⁰ Hz. Asiye'nin Hz. Musa'ya, dolayısıyla Allah'a iman ettiğine dair bilgiye de yer verilmiştir.²⁹¹ İman etmiş olmasından dolayı Firavun tarafından şiddetli bir şekilde azap görmüştür. Asiye tek olan ilaha inandığı için, nikâhı altında bulunduğu Firavun tarafından, elleri ve ayaklarından bağlamak suretiyle dört kazığa bağlamış, üzerine kocaman bir taş koydurmuş ve bu halde yakıcı güneşin altında bırakmıştı. Asiye, işkence gördüğü o hal içinde iken de ruhunu iman ettiği tek olan Allah'a teslim etmiştir.²⁹²

*“Allah, insanlara (iman edenlere de) Firavun'un karısını misal gösterdi. “O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!”*²⁹³ demişti. Hz. Asiye, hükümdar olan bir kâfirin nikâhı altında bulunmuş olmasına rağmen onun küfrüne ortak olmamış, onun yalan yere ilahlık tasladığını bilmiş, ruhunda nur-u iman tecelli etmiştir.²⁹⁴

Bu ayetlerin geçtiği yerde Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşlerinden bahsedilir. Bu iki kadın, kocaları peygamber olmasına rağmen onlara iman etmeyip ahiret mutluluklarını yitirmelerine karşılık; münkir ve zalim bir kişiye eş olduğu halde inancından ve Allah'a bağlılığından bir şey kaybetmeden imanını korumuş Asiye b. Mezahim ile beraber iffetiyle kıyamete kadar ismi yaşayacak olan Hz. Meryem'i örnek olarak göstermiştir.²⁹⁵

2.4.4 Hz. Peygamberle Tartışan Kadının Talebi

İhtilaf olmakla beraber hakkında ayet inen sahabe kadın Havle b. Sa'lebe dir; şikâyet ettiği eşi de Evs b. Samit'tir.²⁹⁶ Ayetin inişine sebep olan, aynı zamanda

²⁹⁰Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XXX/49.

²⁹¹Tahrim 66/11.

²⁹² Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XXX/49.

²⁹³ Tahrim 66/11.

²⁹⁴ Bilmen, *Kur'anı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri* VI/3777.

²⁹⁵ Tahrim 66/11.

²⁹⁶Taberi, *Camii'l- Beyan*, XXII/446.

İslam toplumunun karşılaştığı ilk olay²⁹⁷ şöyle gerçekleşmiştir: Kocası, cahiliye döneminde erkeklerin eşlerini boşamak için kullandıkları ve adına ‘zihar’ dedikleri uygulamayı Havle b. Sa’lebe için kullanmıştır. Zihar; erkeğin eşine onu kendisine haram etmek için ‘sen bana anamın sırtı gibisin’ demesidir.²⁹⁸

Rivayete göre, zihar uygulamasını haksız ve ağır gören Havle, durumuna çare bulması için peygamberimize başvuruda bulundu. Gençliğini, güzelliğini, fiziğini kocası için feda ettiğini, kendisine çocuklar verdiğini fakat şimdi yaşlanınca kapı dışarı edildiğini peygamberimize anlattı. Hz. peygamber ise, bu konuda ilahi bir emrin olmadığını bilinen hükümden (haramlık) başka hüküm veremeyeceğini belirtti. Kadın durumu tekrar tekrar söylese de peygamber farklı bir cevap vermemiştir. Kadın durumun vehametinden dolayı halini Allah’a arz edip yalvarmaya başlamış, kısa bir süre sonra Allah, onun durumunu düzelterek hükmünü indirmiştir. Peygamber, kadına müjdeyi verdikten sonra zihar uygulamasından pişmanlık duymuş olan kocasını da çağırarak hükmü kendisine de bildirmiştir.²⁹⁹

“Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah’a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, ikinizin karşılıklı konuşmasını işitir. Çünkü Allah en iyi işiten, en iyi görendir(1). İçinizden zihar yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları ancak onları doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar...(2).Kadınlardan zihar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köle azat etmeleri...(3). (Buna imkân) bulmayan ise, hanımıyla temas etmeden önce ardı ardına iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur(4).”³⁰⁰ Sonuç olarak, Peygamber olmayan kişi veya insanların da taleplerine Allah karşılık veediğini, onları da muhatap aldığını söyleyebiliriz.

²⁹⁷ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, V/260.

²⁹⁸ İbn Arabî, *Ahkamu’l- Kur’an*, V/324-326; el-Melibari, Zeynüddin b. Abdulaziz b. Zeynüddin b. Ali b. Ahmed, *İnetu’t-Talibin Metni (Fethu’l-Muin Tercümesi)*, Çev. Saruhan, Ömer- Demir, M.Mansur, Dua Yayıncılık, İstanbul 2010, s.391.

²⁹⁹ Taberi, *Camiu’l- Beyan*, XXII/447.

³⁰⁰ Mücadele 58/1.

2.5 Hz. Peygamberlere Yöneltilen Sorulara Allah'ın Cevabı

Peygamberlerin asli görevleri; Allah'ın gönderdiği mesajı insanlara iletmek ve bu mesaj doğrultusunda örnek bir hayat sürdürebilmektir. Peygamberler, bu kutlu görevleri sırasında doğal olarak pek çok soruyla karşılaşmışlardır. Bu soruların bazılarını peygamberler, Allah'a arz ederek cevaplarına ulaşabilmişken, bir kısım soruların bilgisini de Allah, saklı tutmuştur ve bu sorular kıyamet saatine kadar cevap bulmayacaktır. Kıyamet ne zaman kopacak? Sorusuna verilen cevapta olduğu gibi.³⁰¹

Hz. Muhammed'e Kur'an'da *يَسْأَلُونَكَ* yani "sana soruyorlar" tarzında sorular sorulmuştur. Bu sorular; gayba ilişkin sorular, kıyamet vakti,³⁰² kıyamet gününde dağlar,³⁰³ ruhun sırrı,³⁰⁴ azabın gerçekliği,³⁰⁵ Zülkarneyn'in kimliği,³⁰⁶ dünya hayatına ilişkin sorular, hilalin işlevleri,³⁰⁷ Allah yolunda harcama,³⁰⁸ haram aylarda savaş,³⁰⁹ içki ve kumarın hükmü,³¹⁰ yetim hakları,³¹¹ kadınların ay hali,³¹² ganimetlerin paylaşımı,³¹³ helallerin sınırları³¹⁴ hakkında sorulmuş sorulardır. Bunlardan üç tanesi tekrar mahiyetindedir, bu durumda sorulan soru sayısı on altıdır.³¹⁵

Peygamber döneminde yaşamış olan toplumun Hz. Peygambere sorduğu soru sayısı elbette daha fazladır, yalnız şunu da ifade etmek gerekir ki Hz. peygamber, insanlara taşıyamayacakları bir sorumluluk yüklenmesin diye, ashabın soruyu sık ve tekrar sormalarından hoşlanmazdı. Nitekim Ebu Hureyre'nin (r.a.) rivayet ettiği bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur: Bir gün Resûlüllah (a.s.) *"Ey insanlar, size hac farz kılınmıştır. Şu halde hacı eda edin. Cemaatte bulunan bir adam 'Her sene mi ey Allah'ın resulü?' diye sordu. Resûlüllah cevap vermedi. Adam*

³⁰¹ Bkz. Naziat 42-44.

³⁰² Bkz. Naziat 79/42; Enfal, 33/63.

³⁰³ Bkz. Taha 20/105.

³⁰⁴ Bkz. İsra 17/85.

³⁰⁵ Bkz. Yunus 10/53; Secde, 32/28; Mülk, 67/25.

³⁰⁶ Bkz. Kehf 18/83.

³⁰⁷ Bkz. Bakara 2/189.

³⁰⁸ Bkz. Bakara 2/215.

³⁰⁹ Bkz. Bakara 2/217.

³¹⁰ Bkz. Bakara 2/219.

³¹¹ Bkz. Bakara 2/220.

³¹² Bkz. Bakara 2/222.

³¹³ Bkz. Enfal 8/1.

³¹⁴ Bkz. Maide 5/4.

³¹⁵ Canatan, Kadir, *Kur'an'da Hz. Muhammed'e Sorulan 13 Soru*, Beyan Yayınları, İstanbul 2005, s.9.

sorusunu üç kere tekrar etti. Bunun üzerine 'Ben sizi bıraktıkça siz de beni bırakın', (mademki sükût ettim, sormada niye ısrar ediyorsunuz?) şayet (sorunuza) "evet" deseyseniz, her yıl hacetmek vacip oluverirdi ve buna güç yetiremezsiniz. Şunu bilin ki, sizden öncekileri helak eden şey, çok sual sormaları ve peygamberleri hakkındaki ihtilaflarıdır. Size bir iş emrettiğim zaman bunu gücünüz yettiğince ifa edin, bir yasaklamada bulunduğum vakit de ondan kaçının."³¹⁶

Peygamberimize (gayba ilişkin) sorulmuş olan sorulara verilen cevapların yapısına baktığımız zaman "kıyamet saati" ve "ruhun mahiyeti"ne ilişkin iki soru hariç, diğerlerinin hepsi olumlu anlamda cevaplandırılmıştır. Yani sorunun muhatapları olan müşrikler sorularına cevap almışlardır. İkinci grupta dünya hayatına ilişkin sorulan sorular, zihinsel meselelerden ziyade, toplumsal ve dünyevi meselelerle alakalı sorulardır. Medine'de kurulan yeni hayatın nasıl sürdürülmesi gerektiğine ilişkin toplumu ilgilendiren ve toplumun yeni tanıştığı sorunlara karşılık sordukları sorulardır.³¹⁷

Kanaatimizce insanların peygamberden bir şey talep etmesi ve bunlara Allah tarafından karşılık verilmiş olması da Allah'a yapılmış talepler arasındadır. Kavmin Hz. Salih'ten "deve" ve onunla ilgili türlü mucizeler istemeleri;³¹⁸ Hz. İsa'dan, 'Maide'yi (sofrayı) Rabbinden üzerlerine indirmesini istemeleri;³¹⁹ Hz. Muhammed'le kocası hakkında tartışan ve kocasını Allah'a şikâyet eden kadın'ın kendi durumunun çözümünü peygambere sorması sonucunda Allah'ın bu sorulara cevap vermiş olması³²⁰ veya insanların sordukları bazı soruların cevabını peygamberlerin bilemiyor olmaları sonucunda, Allah'tan bu sorulara cevap vermesini beklemiş olmaları da 'Allah'tan talep'tir. Konuyla ilgili şu örneği verebiliriz:

... يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا

³¹⁶ Buhari, *el-Camiu's-Sahih*, İ'tisam, 4.

³¹⁷ Canatan, *Kur'an'da Hz. Muhammed'e Sorulan 13 Soru*, s.9.

³¹⁸ A'raf,7/73; Şuara 26/154,155;Taberi, *Camiu'l-Beyan*, XVII/627-628.

³¹⁹ Maide 5/112.

³²⁰ Mücadele 58/1.

“Sana kıyamet saatini sorarlar: Gelip çatması ne zamandır? (derler) Sen onu nereden bilip bildireceksin! O’nun nihai ilmi yalnız Rabbine aittir. Sen ancak ondan korkanları uyarırsın.”³²¹

Bu ayetleri de Kur’an’da geçtiği şekliyle düşünecek olursak, peygambere yöneltilmiş bazı sualler dile getirilmemiş olsa bile Allah, Peygamberlerine verilmesi gerekli ve yeterli cevabı vermiştir. Sorulmuş olan bu ve benzeri soruların tamamı ister Müslümanlar tarafından ister müşrikler tarafından sorulmuş olsun, verilmiş cevaplar bütün zamanlara ışık tutacak, yol gösterecek özelliktedir.

2.6 Hz. Peygamberin Duası

Kur’an’da Hz. Muhammed’in dualarından hiç bahsedilmez sadece onun ne şekilde dua etmesi gerektiği “قُلْ” “söyle, de ki” emriyle kendisine bildirilmektedir.³²²Bu dualardan bazıları şunlardır: “De ki: Rabbim! Beni (gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girdir. (Çıkacağım yerden de) doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.”³²³De ki: Rabbim! İlmimi artır.”³²⁴

Resûlullah’ın, günde bazen yetmiş bazen de yüz defa istiğfarda bulunmuş olduğu rivayet edilmiştir.³²⁵ Allah’ın, peygamberinden “onlar için mağfiret dile”, “de ki”, “dile” gibi emir ihtiva eden bazı ayetler, dolaylı olarak peygamberin “Allah’tan talebi” ya da “peygamber duası” olarak nitelendirilebilir.

Konuyla ilgili şu örnekleri vermek mümkündür: *وَاسْتَغْفِرُ لَهُمْ* “ve onlar için mağfiret dile.”³²⁶ Ayette, Allah’ın peygambere bir talimatı söz konusu olup onların affedilmeleri için peygamberin dua etmesi istenmektedir.³²⁷ Muhakkak ki peygamber

³²¹ Naziat 79/42-45.

³²² Yılmaz, *Kur’an’daki Peygamber Dualarının Psiko-Sosyal Analizi*, s.54.

³²³ İsra 17/80

³²⁴ Taha 20/114; Mü’minun 23/93,98,118; Felak ve Nas Sureleri.

³²⁵ Müslim, *el-Camiu’s-Sahih*, zikir,41. (2702) ; Nevevi, Ebu Zekerriyya Muhyiddin b. Şeref Riyazu’s *Salihin*, (Türkçe Tercümesi) Hisar yayınevi, İstanbul trs, I/28; (Peygamberimizin yapmış olduğu dualar ile ashabına yapmalarını tavsiye ettiği dualardan oluşan eserler bile vardır. İmam Nevevi’nin Eseri “Peygamberimizden Dualar” gibi.)

³²⁶ Mümtehine 61/12.

³²⁷ Taberi, *Camiu’l- Beyan*, XXII/ 602.

bu emirden sonra onlar için istiğfarda bulunmuş, yani bu durumda dolaylı olarak peygamber Allah'tan bir şey dilemiştir. Bir başka ayette şöyle buyurulmuştur:

حَقُّوَاسْتَعُوْزِلِدْنَبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ

“O halde sabret, Çünkü Allah'ın vaadi haktır. Hem günahından dolayı istiğfar et ve akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et.”³²⁸ Bu ayette de yine Allah'ın peygamberine emri söz konusudur. Allah öncelikle sabrı emrediyor, sonra da küçük hatalar için “istiğfar etmesini, “Rabbini, sabah akşam hamd ile tesbih etmesini,” istemektedir. Bu emir, “her zaman böyle yap” der gibi bir devamlık ifade eder. Allah'a hamd ve şükrederek, tenzihe devam et, ne dil, ne kalp hiç zikirden gafil olmasın demek olur.³²⁹ Bir başka ayette şöyle buyrulmuştur:

“Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işitendir.”³³⁰ Bu ayette geçen şeytandan gelen kötü düşünce, şeytanın insanı kötü tutum ve davranışlara sevk etmek için verdiği vesvesedir. Burada peygambere dolayısıyla tüm insanlığa ‘Kovulmuş Şeytan'ın şerrinden Allah'a sığınmıyorum’ deyip Allah'ın korumasını talep etmemiz tavsiye edilmiştir.³³¹

2.7 Peygamberlerin Allah'a Sığınmaları

Hz. Muhammed (a.s.), peygamberler silsilesinin son halkasıdır.³³² Hemen her peygamberin hayattayken başından geçen bir takım olayları kendisi de yaşamıştır. Yani aslında O'nun hayatı, bütün peygamberlerin hayatlarının bir özetidir; tüm dünya dinleri için her konuda eşsiz bir rehberdir. İtikat, ibadet ve ahlak konularında örnek alınacak O'ndan üstünü yoktur. Bu başlık altında peygamberimiz başta olmak üzere peygamberlerin Allah'a nasıl dua edip nelerden Allah'a sığındıklarına kısaca cevap bulmaya çalışacağız.

³²⁸Mü'min 40/ 55.

³²⁹ YAZIR, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII/169.

³³⁰Fussilet 41/ 36.

³³¹ YAZIR, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII/208.

³³¹Fussilet 41/ 36.

³³² Ahzab 33/40.

2.7.1 İstiaze İfadeleri

İstiaze, şeytan, şeytanlaşmış insan ve cinlerin şerrinden, her çeşit zarar, bela, afet ve musibetlerden Allah'ın korumasını talep etmektir.³³³

Kur'an'da istiaze; “أَعُوذُ بِاللَّهِ” (Allah'a sığınırım),³³⁴ أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ (Rahman'a sığınırım),³³⁵ مَعَاذَ اللَّهِ (Allah'a sığınırım, Allah korusun),³³⁶ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (Sabahın rabbine sığınırım),³³⁷ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (İnsanların Rabb'ine sığınırım),³³⁸ cümleleriyle ifade edilmiştir.

Kur'an okunacağı zaman³³⁹ şeytan kötü bir düşünce telkin ettiği zaman Allah'a sığınılması emredilmiştir.³⁴⁰ Felak, Nas, surelerinde; yaratıkların, karanlık gecelerin, büyücülerin, hasetçilerin, insanlara kötü düşünceler fısıldayan sinsi vesvesecilerden Allah'a sığınılması da tavsiye edilmiştir.

Sığınmak aslında, helak olmamıza sebep olacak, bizim için tehlike arz eden, olmasını istemediğimiz olaylardan Allahın korumasını talep etmektir. Allah, tüm yaratıklar için sığınılacak tek ve en kudretli koruyucudur. Bu sebepten dolayı mümin, her söz, iş ve görevine “istiaze ve besmele (*Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım*) ile başlar.³⁴¹

2.7.2 Peygamberlerin Allah'a Sığınmaları

Kur'an'da Hz. Musa, ahiret ve hesaba inanmayan mütekebbirlerden³⁴² ve cahillerden olmaktan;³⁴³ Hz. Nuh, bilmediği bir şeyi Allah'tan talep etmekten;³⁴⁴ Hz. Yusuf, kendisine yapılan zina teklifinden³⁴⁵ ve suçsuz bir insanı

³³³İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, III/498-500.

³³⁴Bakara 2/67.

³³⁵Meryem 19/18.

³³⁶Yusuf 12/23.

³³⁷Felak 113/1.

³³⁸Nas 114/1.

³³⁹Nahl 16/98.

³⁴⁰Fussilet 41/36; A'raf, 41/200.

³⁴¹Taberi *Camiu'l-Beyan*, XIV/357-358.

³⁴²Mü'min 40/27.

³⁴³Bakara 2/67.

³⁴⁴Hud 11/47.

³⁴⁵Yusuf 12/23.

cezalandırmaktan ³⁴⁶ Allah'a sığınmış oldukları görülmektedir. Peygamberlerin, 'Allah'tan koruma talepleri' ile ilgili ayetlerin bir kısmında şöyle buyurulmuştur:

... إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ

“... Haydi gelsene! Dedi. O ise Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler dedi.”³⁴⁷ Bu ayette Hz. Yusuf, kapıların kapatılmış olması sebebiyle tam bir çıkmaz içinde davet edildiği zina tuzağından kurtulmasını sağlayabilecek tek kişi vardı; O da Allah'tan başkası değildi. Yusuf (a.s.), bu çirkin davet karşısında: “Allah'a sığınıyorum/ sarılıyorum; davet ettiğin şeyden beni korumasını diliyorum.”³⁴⁸ dedi. Konu kapsamında şu ayetlerin de örnek teşkil ettiğini söylemek mümkündür. “Rabbinizin şunu duyurduğunu hatırla: Eğer şükrederseniz, bende sizin için mutlaka artıracam. Ve eğer nankörlük ederseniz hiç kuşkusuz benim azabım çok şiddetlidir.”³⁴⁹

قَالَ هَلْ أَمْنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمْنُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِن قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“Yakup dedi ki: Daha önce kardeşi (Yusuf) hakkında size ne kadar güvendiyseniz, bunun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! (Ben onu sadece Allah'a emanet ediyorum); Allah, en hayırlı koruyucudur. O, acıyanların en merhametlisidir.”³⁵⁰

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِّنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ

“Musa da: Ben hesap gününe inanmayan her kibirden, benim de rabbim, sizin de Rabbimize sığındım, dedi.”³⁵¹ Bu ayette Hz. Musa, Allah'a sığınmakla müsterih olmuştur. Çünkü İşini, her kibirliyi her zorbayı yenmeye muktedir olan ve büyüklük taslayanlardan kendine sığınmanı korumaya gücü olan yüce Allah'a havale etmiştir.³⁵² Başka bir ayeti kerimede de yine Hz. Musa:

... قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ {67}

³⁴⁶ Yusuf 12/79.

³⁴⁷ Yusuf 12/23.

³⁴⁸ Taberi, Camiu'l- Beyan, XIII/78.

³⁴⁹ İbrahim 14/7.

³⁵⁰ Yusuf 12/64.

³⁵¹ Mü'min 40/27.

³⁵² Kutub, Seyyid, FiZilali'l- Kur'an, Çev. Saraç, M. Emin ve diğerleri, Birleşik Yayıncılık, İstanbul trs. XII/521.

“Cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım.”³⁵³ dedi.

Yine Kur’an’da insanın her türlü kötülükten Allah’a sığınması tavsiye edilmiştir. Ayrıca peygamberlerin dışında Hz. Meryem’in Allah’a sığındığına dair ayet mevcuttur.³⁵⁴ Allah’a “istiaze/sığınmak,” kişinin Allah’a teslimiyetinin zirve tarifidir; insanlar, sakındıkları durumdan kendilerini korumasını Allah’tan talep etmektedirler. Allah bunu kabul ederse, sığınma talebinde bulunan kişiyi yeryüzündeki hiç bir güç, hiç bir şekilde zarar vermeyeceği aşikârdır.

Hz. Peygamber, şeytandan Allah’a sığındı, çünkü şeytan en büyük düşmandır, şeytan, Allah’a itaat etmemiş, isyanın ve nankörlüğün öncüsü olmuştur. Ayrıca peygamber, nimetin yok olmasından, ilahi azap ve gazaptan,³⁵⁵ delirmekten, hastalıklardan,³⁵⁶ cehennemden, zenginliğin, kulak, göz, kalp ve cinsel arzularının şerrinden,³⁵⁷ açlık ve hıyanetten,³⁵⁸ acizlik, tembellik, korkaklık, bunaklık ve cimrilikten, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnesinden, ağır borçtan, düşmanların galip gelmesinden,³⁵⁹ canlıların ve her şeyin şerrinden,³⁶⁰ zulmetmekten ve zulme uğramaktan,³⁶¹ sapmaktan ve saptırmaktan,³⁶² küfürden,³⁶³ huyların, amellerin ve arzuların kötüsünden,³⁶⁴ boğulmaktan, yanmaktan³⁶⁵ ve kederden³⁶⁶ Allah’a sığınmıştır.

2.8 Peygamberlerin Allah’tan Şahsi Talepleri

Bu bölümde Kur’an’da peygamberlerin Allah’tan, daha çok kendi şahıslarını ilgilendiren bir kısım taleplerini işlemeye çalışacağız.

Peygamberler de insan olmaları hasebiyle kendilerini ilgilendiren bazı talepleri olmuştur. Kur’an’da yer alan bu taleplerden bir kısmını şu örnekler

³⁵³ Bakara 2/67.

³⁵⁴ Meryem 19/18.

³⁵⁵ Müslim, *Zikir*, 96.

³⁵⁶ Ebu Davud, *Vitr*, 32.

³⁵⁷ Ebu Davud, *Deavat*, 68,74.

³⁵⁸ Ebu Davud, *Vitr*, 32.

³⁵⁹ Buhari, *Deavat*,35.

³⁶⁰ Müslim, *Zikir*, 61,62.

³⁶¹ Ahmet, 5/191.

³⁶² Ebu Davud, *Edep*,130.

³⁶³ Nesai, *İstiaze*, 16.

³⁶⁴ Tirmizi *Deavat*,126.

³⁶⁵ Nesai, *İstiaze*,61.

³⁶⁶ Buhari, *Deavat*,36.

verilebilir:Hz. Zekeriyya, Kudüs'teki 'Beyti'l-Makdis Mabedinin hizmetlerinden sorumluydu. Hz. Meryem'in teyzesinin kocasıydı, Hz. Meryem mabedin hizmetine verilince onun veliliğini o üstlenmişti. Hz. Zekeriya, yaşının ilerlediği dönemlerde kendisinden sonra akrabalarından topluma önderlik yapabilecek, Allah'ın emirlerini yayacak birilerinin olamayacağından endişe etmiş, 'manevi bir varis' için, Allah'tan evlat talebinde bulunmuştur. Bağışlanmasını talep ettiği evladın kendisine varis; ilimde, nübüvvette, fazilette, güzel huylara sahip ve Allah rızasına uygun ve layık bir kul olmasını talep etmiştir.³⁶⁷ Hz. Zekeriya, mütevazı bir şekilde kısık sesle yalvarıp yakararak, ümit ederek adaba uygun bir şekilde yapılması gerektiği hususunda insanlığa örnek olmuştur. Bütün olumsuzluklara rağmen Allah'tan ümidin kesilmemesi gerektiğini, yaptığı dua ve aldığı karşılıkla göstermiştir. Hz. Zekeriya'nın bu konudaki talebi kabul görmüş, kendisine Hz. Yahya bahşedilmiştir.³⁶⁸

...وَأَيُّ خِفْتُ الْمَوَالِيَّ مِنْ وَرَائِي وَكَاتِبْتُ الرَّأْيَ عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا

“(Bu,) Rabbinin, Zekeriyya kuluna rahmetinin anılmasıdır (2). Hani o, gizli bir sesle Rabbine niyaz etmişti (3): Rabbim! (vücudumdan), kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı. Ve ben, Rabbim, sana (ettiğim) dua sayesinde hiç bedbaht olmadım(4). Doğrusu ben, arkamdan iş başına gelecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli (oğul) ver (5).”³⁶⁹benzer bir ayette de şöyle buyrulmuştur:

... هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ

“... Orada Zekeriyya, Rabbine dua etti: Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin, dedi.”³⁷⁰

Bu ayetin öncesinde Hz. Meryem'e, içinde yaşadıkları o anki mevsimde olmayan meyvelerin verildiğini gören Hz. Zekeriyya, Allah'ın kudretinin her şeyi yapabileceğini bildiği için, oracıkta Rabbinden kendisine bir oğul bağışlamasını talep

³⁶⁷ Bilmen, *Kur'an'ı Kerimin Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, IV/ 2005.

³⁶⁸ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III/588.

³⁶⁹ Meryem 19/2-5.

³⁷⁰ Âl-İmran 3/35. 3/38.

etmiştir. Hz. Zekeriya'nın aynı konuyla ilgili Kur'an'da geçen talebinden bir tanesi de şu şekilde olmuştur:

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ {89}

“Zekeriyya'yı da (an). Hani o, Rabbine şöyle niyaz etmişti: Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, varislerin en hayırlısı (her şey sonunda senindir). Biz onunda duasını kabul ettik ve ona Yahya'yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindedirler.”³⁷¹

Ayetlerden de anlaşılacağı üzere dua, bir talep olduğu gibi aynı zamanda ibadettir. Allah (c.c.) *“Beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım.”³⁷²* buyurmak suretiyle, duanın önemini vurgulamıştır. Hz. Zekeriya'nın evlat talebi karşılık bulunca, Allah'tan bu işin nasıl olacağına dair, bilgi talebinde bulunmuştur.³⁷³ İlerlemiş yaşına ve eşinin de kısır olmasına rağmen Allah, mucizevî bir şekilde, daha önce adaşı olmayan (ismi Allah tarafından verilen) Hz. Yahya'yı O'na bağışlamıştır.³⁷⁴

2.8.1 Hz. Yusuf'un Talebi

Hz. Yusuf ve babası Hz. Yakub'un kıssası müminlerin dillerinde asırlardır anlatılmaktadır. Uzun süren kölelik ve zindan hayatından sonra, Allah'ın kendisine bahsetmiş olduğu ilim sayesinde, Mısır kralının (o zamanın Firavunu) himayesine giren ve devlet yönetiminde önemli bir görev üstlenen Hz. Yusuf, babasını, kardeşlerini ve dolayısıyla İsrail Oğullarını, uzun bir ayrılık döneminden sonra kendi yanına aldırılmıştır.³⁷⁵ Hz. Yusuf'un Kur'an'da geçen dualarından biri şöyledir:

قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِى الدُّنْيَا رَبِّ

وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ

³⁷¹ Enbiya 21/89,90.

³⁷² Bakara 2 /152.

³⁷³ Meryem, 19/10.

³⁷⁴ Taberi, *Camii'l-Beyan*, V/320-330.

³⁷⁵ Taberi, *Tarih*, II/507-510.

“Ey Rabbim! Mülkten (bana nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahrette de benim sahibimsin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni Salihler arasına kat.”³⁷⁶

Hiz. Yusuf, babası Hiz. Yakub’a kavuştuktan sonra, Allah’a hamd ve teşekkür etmiştir. Ayrıca kendisine verilmiş olan mülk ve servet için, Mısır gibi büyük bir ülkeye maliye sorumluluğunun verilmiş olmasından dolayı, sadık rüyaları tabir etme ilmi kendisine öğretildiğinden (ya da ilahi kitapların beyanatını, sırlı keşif ilmi, peygamberlere ait sünnetlerin ayrıntılarını öğrettiği için) de Allah’a lisan ile teşekkür etmiştir. Ayrıca Müslüman olarak Rabbin huzuruna ulaşmayı ve salihler arasına katılmayı da talep etmiştir.³⁷⁷

Hiz. Yusuf’un Kur’an’da bir başka talebi şöyle olmuştur:

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي
إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرَفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْنُبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ

“(Yusuf.): Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir. Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! Dedi”³⁷⁸ Sonraki ayette Allah (c.c.), Yusuf’un (a.s.) talebine şu karşılığı vermiştir:

الْعَلِيمُ فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ

“Rabbi onun duasını kabul etti ve onların hilelerinden uzaklaştırdı. Çünkü O çok iyi işiten, pekiyi bilendir.”³⁷⁹

Rivayetlere göre Hiz. Yusuf’un köle olarak hizmetinde bulunduğu Mısır Azizi’nin hanımı Yusuf’a âşık oldu, kendisiyle haram olan ilişkiyi kurmak içinde planlar hazırladıktan sonra, Onu çağırdı ve kendisini (Ona) teslim ettiğini ifade etti. Bunu karşılık Yusuf (a.s.), iradesine, nefesine sahip çıkarak, bu kötü teklifi reddetti.³⁸⁰ Mısırın ileri gelen kadınlarından bir kısmı olayı duyduklarında: “Aziz’in karısı, hizmetindeki genç ile beraber olmak istiyormuş; sevdası kalbine işlemiş! Biz onu

³⁷⁶ Yusuf 12/101.

³⁷⁷ Bilmen, Kur’an’ı Kerimin Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, III/1610,1611.

³⁷⁸ Yusuf 12/33.

³⁷⁹ Yusuf 12/34.

³⁸⁰ Razi, Mefatihü'l-Ğayb, XVIII/215.

*gerçekten bir şaşkınlık içinde görüyoruz dediler.*³⁸¹ Bunu duyan Aziz'in hanımı, büyük bir hazırlık yaparak onları davet etti. Onlara meyveler ikram ettikten sonra Yusuf'u onların huzuruna çağırdı. Yusuf'u gören kadınlar, güzeliğinin etkisinde kalarak gözlerini ondan ayırmadılar, ellerindeki bıçaklarla parmaklarını yaraladılar Ve *"Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil, bu bir melek"* dediler.³⁸² Aziz'in hanımı, davetli kadınlara, "hakkında beni kınadığımız köle budur, ben onunla olmak istedim fakat o, iffetini korudu. Eğer kendisine emredeceğim şeyi yapmazsa, mutlaka zindana atırılacağını ve sürünenlerden olacağını"³⁸³ söyledi. Aziz'in hanımı ile diğer kadınların birlikte kurabilecekleri tuzaklara karşı Yusuf, yukarıda verdiğimiz duayı etti. Hz. Yusuf, iradesine hâkim olarak insanın hayatta karşılaşılabileceği en zor imtihanlardan birini Allah'ın yardımıyla başarıyla atlatmış oldu.

2.8.2 Hz. Yunus'un Talebi

Hz. Yunus, Irak bölgesinde yaşayan Asurlulara gönderilmiştir. Tebliğ görevini büyük ölçüde Ninova kenti ve civarında yapmıştır.³⁸⁴ O zaman Ninova çok büyüktü ve şehrin kötülükleri de aynı oranda büyümüşü, bozgunculukları çoğalmıştı. Yunus, uzun süre kavmini ikna etmeye çalışmıştı. Kavmi ikna olmayınca görev yerini kızarak terketmişti, Allah'tan izin almadan kaçmıştı. Kaçış sırasında Allah'ın takdiriyle bindiği gemi fırtınaya yakalanmıştı. Geminin kurtulması için, yükünün hafifletilmesi gerekiyordu. O zamanın geleneğine göre, yükün hafifletilebilmesi için kura çekilir ve kuranın isabet ettiği kişi denize atılırdı. Çekilen birkaç kurada, her seferinde kendisine isabet eden kura sonucunda Hz. Yunus denize atılır. Deniz sakinleştikten sonra Allah, balığa Hz. Yunus'u yutmasını emreder ve balık Yunus'u yutar. Yunus, balığın karnında üç gün üç gece kaldıktan sonra, Allah'a pişmanlığını arz eder çokça dua ve istiğfarda bulunur, daha sonra Allah, balığa O'nu karaya bırakmasını emreder.³⁸⁵

Kur'an'da duası bulunan peygamberlerden Hz. Yunus'un, insanlığa ibret olabilecek özellikteki kıssasında, öfkeye hâkim olamamanın doğurabileceği

³⁸¹ Yusuf 12/30.

³⁸² Yusuf 12/32; Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XVIII/130,131.

³⁸³ Yusuf 12/32.

³⁸⁴ Özsoy, Ömer-Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.793.

³⁸⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII/74-77.

zararlara, olaylar karşısında sabır gösterememenin olumsuz sonuçlara ve başa gelenlerden sonra tevbe ve istiğfarda bulunmanın sağlayacağı faydalara gösterilebilecek örnekler mevcuttur. Hz. Yunus'un Kur'an'da geçen dualarından biri şöyledir:

وَدَا الثُّونَ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

*“Zünnun’u da (Yunus’u da zikret). O öfkeli bir halde geçip gitmişti; Bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet karanlıklar içinde: ‘Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum’ diye niyaz etti.”*³⁸⁶

Bu ayet bize Hz. Yunus hakkında haber vermektedir. Zünnun olarak geçen isim Hz. Yunus’un (a.s) lakabıdır, “Balık sahibi” anlamına gelir.³⁸⁷ “Öfkeli bir halde geçip gitti.” Buradaki öfkenin, kavmine olduğu, rivayet edilir.³⁸⁸ Başka rivayetlere göre ise “Rabbine dargın”³⁸⁹ olarak görev bölgesini bırakıp gittiği anlaşılmaktadır. Diğer bir kısım âlimin görüşü ise; Yunus (a.s.), son derece salih bir kul olmakla beraber, Ulu’l-azm peygamberlerin peygamberlik görevinin ağırlığı altında sergiledikleri sabrı sergileyemediğini söylemişlerdir.³⁹⁰ Sabır konusunda Allah (c.c.), peygamberimize şu tavsiyede bulunmuştur: “O halde (Resulüm), peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sende sabret. Acele etme...”³⁹¹ Konu bağlamında sabırla ilgili bir başka ayette şöyle buyrulmuştur.

*“Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti(48). Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı o, mutlaka, kınanacak bir halde ıssız bir diyara atılacaktı(49). Fakat ardından, Rabbi onu seçti (vahiy verdi) ve onu salihlerden kaldı(50).”*³⁹²

³⁸⁶ Enbiya 21/87.

³⁸⁷ Beğavi, Mealimu't-Tenzil, V/349.

³⁸⁸ Taberi, Camiu'l- Beyan, XVI/374.

³⁸⁹ Taberi Camiu'l- Beyan, XVI,374.

³⁹⁰ Taberi, Camiu'l- Beyan, XVI/376.

³⁹¹ Ahkaf 46/ 35.

³⁹² Kalem 68/ 48-50.

Hz. Peygambere ulu'l-azm peygamberlerinin sabrı tavsiye edildiği³⁹³ de hesaba katılarak, kişinin bu ayetlerden, hayatı boyunca Allah'ın layık görüp verdiği görevi en iyi şekilde, sabır ve sebatla yerine getirmesi konusunda ders alması gerektiğini göstermektedir.

2.8.3 Hz. İbrahim'in Talebi

Kur'an'da dua ve talebi olan peygamberlerden bir tanesi de Hz. İbrahim dir. Allah'ın yardımıyla, kendisine kurulan tuzaklardan kurtulan Hz. İbrahim'in yapmış olduğu dualardan birine, Kur'an şu şekilde yer vermiştir:

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ {99} رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ {100} فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

*“(Oradan kurtulan İbrahim:) Ben Rabbime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek. Rabbim! Bana salihlerden olacak bir evlat ver, dedi. İşte o zaman biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik.”*³⁹⁴

Hz. İbrahim'in yapmış olduğu bu duasına karşılık verilmiş olduğunu, Kur'an bizlere şu ayette haber vermektedir: *“İhtiyar yaşımda bana, İsmail ve İshak'ı bağışlayan Allah'a hamd olsun! Benim Rabbim, duayı gerçekten çok iyi duyar”*³⁹⁵

Hz. İbrahim'i, Allah dostu yapan samimiyet göstergelerinden bir tanesi de ilerlemiş yaşında kendisine bahşedilen evladını, çok sevmesine rağmen gördüğü bir rüya sonrasında, rüyanın gereğini yapıp³⁹⁶ Allah için sevdiği oğlunu kurban etme samimiyetini göstermiş olmasıdır. Bu imtihanda Allah, İbrahim'in samimiyetini görmüş ve yaptıklarını kabul etmiştir. Bu konuda Hz. İsmail de tam bir teslimiyet sergilemiştir.³⁹⁷ Her ikisi de imtihanı başarıyla geçince Allah, İbrahim'e İsmail'i

³⁹³Taberi, Camiu'l- Beyan, XXI/177.

³⁹⁴ Saffat 37/99-101.

³⁹⁵ İbrahim 14/39.

³⁹⁶ İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, XII/42.

³⁹⁷ İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, XII/39.

bağışlamış “ve ona fidye olarak büyük bir kurbanlık vermiştir”.³⁹⁸ Ardından İshak’ı kendisine müjdelemiştir.³⁹⁹

2.8.4 Hz. Musa’nın Talebi

Hz. Musa, hayatının hemen hemen her döneminde, önemli ve dikkat çekici olaylar yaşamıştır. Bu başlığımızın altında Hz. Musa’nın hayatında önemli izler bırakmış olan ‘Kıpti’nin öldürülmesi’ hadisesi ile ‘Hz. Musa’nın, kardeşi Harun hakkındaki talebi’ konularını ele almaya çalışacağız.

2.8.4.1 Kıpti’nin Öldürülmesi Meselesi

Hz. Musa’nın, dövüşmekte olan iki kişiden birinin kendisinden yardım istemesi üzerine, bu kişinin zulme uğramış olduğunu zan ederek, diğerine öldürme kastı olmaksızın vurduğu yumruk sonrasında adamın ölmesi ve bu hatasından dolayı Hz. Musa’nın Allah’tan bağışlanma dilemesi olayın şu şekilde cereyan ettiği rivayet edilmiştir.

Hz. Musa’nın delikanlıyaşına ulaşınca Firavun’un sarayının dışında bir gezintiye çıkar. Öğle vakti insanlar istirahatatta iken ve sokaklarda kimsenin gözükmediği bir sırada ‘Menif’ denilen bir şehre girer. Olayın başlangıcı Kur’an’da şöyle anlatılmaktadır: “*Musa, ahalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Musa da ötekine, bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) Bu şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı bir düşman, dedi.*”⁴⁰⁰ Musa: Ey Rabbim! Hakkımda gösterdiğin bu lütuf ve nimete karşı bir teşekkür olmak üzere günahkârlara arka olmayacağıma ve onlara yardım etmeyeceğime söz veriyorum, dedi. Musa, bu yaptığı olaydan sonra başına bir işin gelebileceğini düşünerek korkarak da olsa, sabahı şehirde geçirdi. Sokakta dolaşırken bu olaya sebep olan ve bir gün önce kendisinden yardım istemiş olan adam, tekrar feryat ederek Musa’dan yine yardım istemiştir. Musa, ona: Sen azgınlığı ortada olan bir kişinin dedikten sonra, yine ona yardım etmeye karar verdi.

³⁹⁸ Saffat 37/107; İbni Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, XII/43.

³⁹⁹ Saffat 37/112,113.

⁴⁰⁰ Kasas 28/15.

Kıpti ağır sözler kullandığı için Musa (a.s.) onu kuvvetli bir şekilde yakalamak üzere iken, israiloğullarına mensup olan adam, kendisine saldırıyor zannederek, Musa'ya: 'Ey Musa! Dün öldürdüğün adam gibi beni de mi öldürmek istiyorsun? Sen Mısır topraklarında zorba kesilen bir kişi oldun. Barış ve iyilik seven bir kişi değilsin', dedi. Musa onu kendi haline terk etti. Fakat Kıpti, dün öldürülmüş olan adamın Musa tarafından öldürülmüş olduğunu şehre yaydı. Bunu üzerine Firavun: Onu yakalayınız, bizim adamımızdır, genç olduğu için büyük caddelerde değil, küçük yollarda arayınız, genç olduğu için yol bilmez dedi. Biri onun yanına gelerek: Ey Musa! Halkın ileri gelenleri seni öldürmek için istişare etmektedir,⁴⁰¹ hemen buradan git, ben senin iyiliğini isteyen bir kişiyim dedi. Musa korku ve telaşla işin ne olacağını merak ederek şehirden çıktı. "Rabbim! Beni bu zalim kavmin elinden kurtar dedi."⁴⁰² Bunun üzerine Allah tarafında görevlendirilen bir melek rehberliğinde "*Medyen'e doğru yöneldiğinde: Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir, dedi.*"⁴⁰³

Konuyla ilgili, Musa'nın Allah'tan bağışlanma talebinde bulunduğu dair ayetlerde şöyle buyrulmuştur:

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ
عَدُوِّهِ فَاسْتَعَاثَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَىٰ وَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالِ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ
مُّضِلٌّ مُّبِينٌ {15} قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ {16} قَالَ رَبِّ بِمَا
أَنْعَمْتَ ظَهَرْتُ لِلْمُجْرِمِينَ {17} عَلَىٰ قَلْبِ أَكُون

"Musa, ahalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamın birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Musa'da ötekine, bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) Bu şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşman, dedi(15). Musa: Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim (başıma iş açtım). Beni bağışla dedi, Allah da onu bağışladı. Çünkü çok bağışlayıcı,

⁴⁰¹Taberi, *Cami'u'l Beyan*, XVIII/198.

⁴⁰² Kasas 28/21; Taberi, *Tarih*, II/550-552.

⁴⁰³ Kasas 28/22.

çok esirgeyici olan ancak O'dur(16). Musa: Rabbim! Bana lütfettiğin nimetlere andolsun ki, artık suçlulara (ve suça itenlere) asla arka çıkmayacağım(17).”⁴⁰⁴

Müfessirlerden bazılarına göre Hz. Musa, hakkı açıkça ilan etmeye başladığı için, Kıptiler onun karşısında taraf tutmuşlardı. Bu nedenden dolayı, şehirde yaşayan insanların evlerine çekilmiş oldukları bir zaman diliminde şehre girmişti.⁴⁰⁵ Vuku bulan olayda “Bu şeytan işi” derken, Hz. Musa kendi fiilini değil, zaten eceli gelmiş olan maktulün suçluluğunu kastettiği belirtilmektedir.⁴⁰⁶ Bunun yanı sıra, kendisine o sırada öldürme emri verilmemiş olduğundan Hz. Musa'nın, bu sözyle kendi fiilini işaret ettiği de ifade edilmiştir.⁴⁰⁷

Bu ayetlere yorum yapan bir kısım müfessir Hz. Musa'ya elçilik görevi verildikten sonra olayın vuku bulduğunu, fakat olaydaki öldürmenin bilerek olmadığını, bu sebeple kasıtsız işlenen bu günahın peygamber için büyük bir günah sayılmadığını, “peygamberlerin günah işlemekten beri” olduklarını, bununla beraber peygamberlerin de insani vasıf taşıdıklarından küçük günah işlemelerinin doğal olduğunu söylemişlerdir.⁴⁰⁸

Bu hadiseyi duyan Firavun Hz. Musa'yı yakalama emri verir. Hz. Musa'nın kurtulmasını isteyen bir kişi aceleyle Hz. Musa'ya bu durumu haber verir.⁴⁰⁹ Bu haberi alan Hz. Musa: *'Rabbim! Beni zalimler guruhundan kurtar*⁴¹⁰ demek suretiyle Allah'tan, kendisine zarar vermek isteyen o topluluğun tuzaklarından kurtarmasını talep etmiştir. Talebi karşılık verilmiş ve Allah'ın yardımıyla güvenli bir yere gitmeyi başarmıştır.⁴¹¹

2.8.4.2 Hz. Musa'nın, Kardeşi Harun İle İlgili Talebi

Kur'an'da en çok anlatılan kıssa, Hz. Musa ve israiloğullarının serüvenidir.⁴¹² İsrailoğulları, Hz. Yusuf zamanında Mısır'a yerleşmiş fakat zamanla

⁴⁰⁴ Kasas 28/ 15-17.

⁴⁰⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, IV/219,220.

⁴⁰⁶ Kuşeyri, *Letai'fu'l- İşarat*, V/57.

⁴⁰⁷ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim'in Meali Âlisi ve Tefsiri*, V/5584,5585.

⁴⁰⁸ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, IV/220.

⁴⁰⁹ Taberi, *Cami'u'l Beyan*, XVIII/198.

⁴¹⁰ Kasas 28/20,21.

⁴¹¹ Taberi, *Cami'u'l Beyan*, XVIII/201-203.

⁴¹² Özsoy Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.751.

zulüm görmeye başladıkları Mısır'dan çıkarılıp kurtulmalarına öncülük etmek üzere, Hz. Musa'ya görev verilmiştir.⁴¹³ Bu süreçte Hz. Musa, kendisine yardımcı olması için kardeşi Harun'u da görevlendirmesini Allah'tan talep etmiştir. İlgili ayetlerde şöyle buyrulmuştur:

*“Musa şöyle dedi: Rabbim! Doğrusu beni yalancılıkla suçlamalarından korkuyorum.(Bu durumda) içim daralır, dilim dönmez; onun için Harun'a da elçilik ver.”*⁴¹⁴

Söz konusu ayetlerin hemen öncesinde ve sonrasında Allah (c.c.), Hz. Musa'yı, Firavun'a uyarıcı olarak gitmesini emrettiği görülmektedir. Hz. Musa, Firavun ve çevresindekilerin kendisini yalancılıkla suçlamalarından, bunun sonucunda kalbinin daralmasından; kendisine isnat ettikleri bir suçun da var olmasından, kendisini öldürmelerinden korktuğunu ifade etmiş, bu ve benzeri sebeplerden de Hz. Harun'u kendisine yardımcı olarak atamasını Yüce Allah'tan talep etmiştir.⁴¹⁵ Hz. Musa'nın, kardeşi Harun'u kendisi için yardımcı talep ettiğine dair Kur'an'da başka bir ayette şöyle buyrulmuştur.⁴¹⁶

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي {25} وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي {26} وَاخْلُفْ عَفْوَءَ مَنْ لِسَانِي {27} يَفْقَهُوا قَوْلِي {28}
وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي {29} هَازُونَ أَخِي {30} اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي {31} وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي {32}

*“Musa: ‘Rabbim! Dedi, yüreğime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden (şu) bağı çöz. Ki sözümü anlasınlar. ‘Bana ailemden bir de vezir (yardımcı) ver. ‘Kardeşim Harun’u. Ve onu işime ortak kıl. Onun sayesinde arkamı kuvvetlendir. Ve onu işime ortak kıl.”*⁴¹⁷

Hz. Musa'nın bu ayette yapmış olduğu duaların bir benzerini peygamberimiz Hz. Muhammed'in de Hz. Ali'yi kendisine yardımcı yapması için Allah'a dua ettiği bildirilmiştir.⁴¹⁸ Ayette geçen “yüreğime genişlik ver” isteği, tamamen Firavun'a gidince kendisini bekleyen tehlikelerin öngörüsüdür. Peygamberlik çok ağır bir görev olduğu için işinin kolaylaştırılmasını talep etmek her peygamberin isteyeceği en iyi duadır. “Dilimdeki (şu) düğümü çöz” ayetinde

⁴¹³ Taha 20/47.

⁴¹⁴ Şuara 26/12,13.

⁴¹⁵ Beydavi, *Envaru't-Tenzil*, IV/134.

⁴¹⁶ Şuara 28/34.

⁴¹⁷ Taha 20/25-32.

⁴¹⁸ Suyuti, *ed-Dürül Mensur*, X/184.

bahsi geçen ‘dügüm’ hakkında rivayetlerden birinde; Hz. Musa’nın bir köz parçasını ağzına attıktan sonra dilinde oluşturmuş olduğu tahribattan dolayı olmuştur. Olay şu şekilde olmuştur: Firavun’un görmüş olduğu bir rüya üzerine, gelecekte kendisi için tehlike oluşturabileceğini düşündüğü tüm erkek çocukların öldürülmesi emrini vermişti. Hz. Musa o dönemde dünyaya gelmiştir. Firavun tarafından öldürülmemesi için Musa’nın annesine, Musa’yı bir sandığın içine koyup nehre bırakması ilham edilmiştir. Nehirde sürüklenen sandık, Firavun’un sarayının önünde durmuş ve Firavun’un ailesi tarafından bulunmuştur. Sarayda gözetimleri altında büyüdüğü takdirde Firavun için bahsi geçen tehlikeyi bu bebeğin oluşturmayacağı, hatta kendilerine faydalı olabileceği düşüncesiyle yaşatıp büyütme kararı vermişlerdir. Firavun’un ailesi tarafından büyütüldüğü sırada bir gün Firavun’un sakallarını çekmesi sebebiyle Musa’ya çok kızması, ‘bu benim düşmanımdır’ demesiyle başlamıştır. Olayın devamında Firavun’un eşi, Hz. Musa’nın daha bir çocuk olduğunu, akıl edemediğini ileri sürerek onun için savunma yapmıştır. Akıl edip edemediğini ölçmek isteyen Firavun, Musa’ya tepsi üzerinde biri yakıcı diğeri yakıcı olmayan iki madde sunmalarını söyler. Kendisine sunulanlardan köz parçasını ağzına alıp dilinin bir kısmını yakmasıyla kastedilen “dügüm”ün ortaya çıktığı anlaşılmıştır.⁴¹⁹

Hz. Musa’nın “*Bana akrabalarımın bir vezir ver*” talebi ile kişinin, peygamber olsa bile, yardımcıya ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir. Hz. Muhammed’in tek başına Medine’ye hicret etmemiş olması da bu duruma örnek teşkil etmektedir. Neticede peygamberler de insandır ve yardıma, yardımcıya her zaman ihtiyaç duymuşlardır. Allah, Hz. Musa’nın bu duasını kabul etmiş ve şu karşılığı vermiştir: “*Allah: Ey Musa! Dedi, istediğin verildi*”⁴²⁰

Allah, Musa’ya kardeşi Harun’u yardımcı tayin ettikten sonra her iki kardeş peygambere “belki aklını başına alır veya korkar”⁴²¹ diye Firavun’a gitmelerini emretmiştir. Buna karşılık o iki peygamber şu ifadeleri kullanmıştır:

أَوْ أَنْ يَطْعَنًا لَا رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرَطَ عَلَيْنَا

⁴¹⁹ Suyuti, *ed-Dürül Mensur*, X/184.

⁴²⁰ Taha 20/25.

⁴²¹ Taha 20/44.

“Dediler ki: Rabbimiz! Doğrusu biz, onun bize aşırı derecede kötü davranmasından(cezalandırılmakta hızlı davranmasından) yahut iyice azmasından endişe ediyoruz.”⁴²²

Her iki peygamber, Allah’ın emrettiği şekilde mesajı Firavun’a iletmışlerdir. Bu arada Allah’ın elçileri olduklarını ve israiloğullarını kendilerine vermesini de Firavun’dan talep etmişlerdir.⁴²³

Bahsi geçen ayetler, muhatap alınacak kişiye yumuşak söz söylemenin en etkili ikna tekniği olduğunu göstermektedir.⁴²⁴ Allah’ın, peygambere ‘yumuşak bir üslup’ kullanmayı tavsiye etmiş olması, bizler ve özellikle dini tebliğ ve irşad görevinde bulunacak kişiler için, yol gösterici kaynak olmuştur.⁴²⁵

Hız. Musa, yüklendiği peygamberlik görevinin ne kadar ağır olduğunu bilinci içinde endişelerini ifade etmekten ve Rabbinden yardım dilemekten geri durmamıştır. Kendisine verilen görevin ağırlığı karşısında başarısız olmaktan endişelenen Hız. Musa, Rabbinin engin lütfüne sığınmıştır. Allah (c.c) da Musa’nın, bu vazifeyi başarıyla yerine getirebilmesi için gönlünün ferahlatılması, zihninin açık olması, işinin kolaylaştırılması, diline açıklık verilmesi ve yakınlarından bir yardımcıyla desteklenmesi hususundaki dileklerinin kabul edildiği bildirilmiştir.⁴²⁶

2.8.4.3 Hız. Musa’nın Diğer Talepleri

Hız. Musa, Allah’tan bazı emirler almak için Sina dağına çıkınca,⁴²⁷ Samiri isminde bir kişi, altın madeninden yaptığı bir buzağı heykelini getirir “Bu size Rabbiniz tarafından geldi, Musa size bu durumu söylemeyi unuttu, o yanınıza dönünceye kadar buna tapın” der. Hız. Harun bu duruma engel olmaya çalışsa da toplumun bölünme endişesinden dolayı ısrarcı olmaz vebuzağıya tapanları engellemeyi başaramaz.⁴²⁸ Tur dağından döndüğünde kavmini putlara tapar vaziyette

⁴²² Taha 20/54.

⁴²³ İbni Atiyye, *El-Muharrarü'l-Veciz*, IV/46.

⁴²⁴ İbni Atiyye, *El-Muharrarü'l-Veciz*, IV/45.

⁴²⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, III/636.

⁴²⁶ Taha 20/36; Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, III/634.

⁴²⁷ Bakara 2/51.

⁴²⁸ Endelüsi, Ebu Hayyan Mahmut b. Yusuf, *el Bahru'l-Muhit*, Daru'l- Kütübü'l İlmîyye, Beyrut 1993. I/358.

gören Hz. Musa çok hiddetlenmiş ve kardeşi Harun’u olanlardan sorumlu tutmuştur. Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulur:

“Musa kızgın ve üzgün bir halde kavmine dönünce: ‘Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz’ dedi. Tevrat levhalarını yere attı ve kardeşinin (Harun’un) başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. (Kardeşi:) ‘Anam oğlu! Bu kavim beni cidden zayıf gördüler ve nerede ise beni öldüreceklerdi. Sen de düşmanları bana güldürme ve beni bu zalim kavimlerle beraber tutma’ dedi.”⁴²⁹

Hz. Harun, ağabeyi Musa’yı (a.s.) kızgın görünce tabiri caiz ise ateşe körükle gitmemiş, ana-baba bir kardeş olmalarına rağmen Hz. Musa onu tutunca, “anam oğlu” deyip merhametini celbetmeye çalışmıştır. Zira “ana”nın şefkat ve merhameti baba ve kardeşlerden daha fazladır. Hz. Musa, bu duygusal üsluptan etkilenip sakinleşmiştir, diyebiliriz ki kendi öfkeli tutumundan ne yaptığını bilmeyerek Tevrat levhalarını elinden atmasından ve ayrıca Hz. Harun’un da meydana çıkan bu durumdan kaynaklanmış küçük kusurlarından dolayı hem kendisi hem de kardeşi için Allah’tan mağfiret dilemiştir.⁴³⁰

رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي

“(Musa da) Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla, bizi rahmetine kabul et. Zira sen merhametlilerin en merhametlisisin.”⁴³¹

Hz. Musa’nın kavmi buzağıya taptıklarına pişman oldukları⁴³² için Allah Teâlâ, Hz. Musa’ya kavmini temsilen yetmiş kişi seçerek huzura getirmesini ve hep beraber tövbe etmelerini emretmiştir.⁴³³ Bu hususla ilgili ayette Hz. Musa’nın Allah’tan talebi şöyle olmuştur.

“Musa tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş adam seçti. Onları o müthiş deprem yakalayınca Musa dedi ki: ‘Ey Rabbim! Dileseydin onları da beni de daha önce helak ederdin. İçimizden bir takım beyinsizlerin işlediği (günah) yüzünden

⁴²⁹ A’raf 7/150.

⁴³⁰ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, II/596; Ayrıca bkz. A’raf 7/142, Taha 20/92-94; Aydın, Şükrü, *Kur’an’ın Fırkacılık Olgusuna Yaklaşımı*, Van YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, s.231.

⁴³¹ A’raf 7/151.

⁴³² Endelüsi, *el Bahru’l-Muhit*, IV/396.

⁴³³ Endelüsi, *el Bahru’l-Muhit*, IV/397,398.

hepimizi helak edecek misin? Bu iş, senin imtihanından başka bir şey değildir. Onunla dilediğini saptırırsın, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim sahibimizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin!”⁴³⁴ Bize, bu dünyada da iyilik yaz ahrette de. Şüphesiz biz sana döndük. Allah buyurdu ki: Kimi dilersem onu azabıma uğrattırım; rahmetim ise her şeyi kuşatır. Onu, sakınanlara, zekâti verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.”⁴³⁵

Hz. Musa'nın kavmi de diğer peygamber kavimleri gibi imanda çok inatçı bir kavim idi. İman etmeleri için kavminden seçip Allah'ın huzuruna getirdiği kimseler (yetmiş kişi), Allah ile Hz. Musa arasındaki konuşmayı kendi kulaklarıyla işitince, onunla yetinmeyip, 'Ey Musa, Allah'ı açıkça görmedikçe sana asla inanmayacağız.'⁴³⁶ dediler. Bunun üzerine orada şiddetli bir deprem oldu ve bayılıp düştüler. Hz. Musa, kavminin uğramış olduğu bu azabı üzerlerinden kaldırması için Allah'a yalvardı sonra da bu afet kaldırıldı.⁴³⁷ Hz. Musa'nın bu yalvarışı da peygamberin Allah'tan taleplerinden bir tanesi olmuştur.

Hz. Musa Firavun'un sarayında iyi bir eğitim almıştı. Olgunluk çağına ulaştınca, Allah tarafından kendisine “hikmet ve ilim” verildi. Musa (a.s.) peygamberlik makamına getirilmeden önce Firavun'un yanlış yolda olduğunu biliyordu, bu durumu da zaten halk yavaş yavaş dillendirmeye başlamıştı. Hz. Musa bir gün İsrail oğullarından birisi ile Kıpti birinin kavgaya tutuştuklarını görmüş, o sırada İsrail oğullarından olan kişi Hz. Musa'dan yardım talep etmiştir. Hz. Musa, boğuşma sırasında öldürme kastı olmaksızın Kıpti olan adam'a bir yumruk vurmuş ve adam ölmüştür.⁴³⁸ Tehlikeli bir duruma düştüğünü düşünen Hz Musa, başka bir beldeye (Medyen'e) gitmeye karar vermiş⁴³⁹ ve Allah'tan şunları talep etmiştir.

Hz. Musa, Kıpti adamın öldürüldüğü yerden, Medyen'e doğru hareket etmeye başlayınca şu temennide bulunmuştur:

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {21} وَلَمَّا تَوَجَّهَ تَلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسْرَ بَيَّانٍ يَهْدِينِي
سَوَاءَ السَّبِيلِ {22}

⁴³⁴ A'raf 7/155.

⁴³⁵ A'raf 7/156.

⁴³⁶ Bakara 2/ 55,56.

⁴³⁷ Endülüsi, *el Bahru'l-Muhit*, IV/400.

⁴³⁸ İbnu'l-Cevzi, *Zedu'l Mesir*, VI/208,209.

⁴³⁹ İbnu'l-Cevzi, *Zedu'l Mesir Fi İlmi't-Tefsir*, VI/ 211.

“Musa korka korka, (etrafi) gözetleyerek oradan çıktı. ‘Rabbim! Beni zalimler güruhundan kurtar’ dedi (21). Medyen’e doğru yöneldiğinde: ‘Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir’ dedi.”⁴⁴⁰ Hz. Musa’nın vardığı yer olan Medyen halkı ile Hz. Musa’nın (dedelerinden olan İbrahim (a.s) kanalıyla) arasında akrabalık bulunduğu rivayet edilir;⁴⁴¹ o dönemlerde Medyen bölgesi Firavun’un kontrolünde değildi. Oraya vardıktan sonra, bir kuyunun başında hayvanlarını sulamak üzere sıra bekleyen ve belli ki yardıma muhtaç olan çobanlara hayvanlarını sulamalarında yardım etmiştir. Ailenin geçimi için çalışmaktan başka bir çaresi bulunmayan, babalarının da Hz. Şuayb olduğu tahmin edilen⁴⁴² bu kızlara yardım ettikten sonra gölgeye çekilmiş ve ardından Rabbinden şu temennide bulunmuştur:

رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ

“Bunun üzerine Musa, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: ‘Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım’ dedi.”⁴⁴³

Hz. Musa’nın bu ayetteki yakarışından, onun yalnız ve desteksiz kaldığı, yardım ve himayeye muhtaç olduğu anlaşılmıştır. Başka rivayetlere göre ise Hz. Musa’nın bu ayetteki talebi, yedi gündür aç olduğu ve azık talep ettiğine; bir başka rivayette de, Hz. Musa, kendisine verilen ulvi göreve ve bu sebeple dünyada fakir düşüşüne işaret edilmiştir.⁴⁴⁴ Zira o, Firavun’un yanında iken bolluk içinde idi. Elbette bu sözler, şikâyet için değil, şükür maksadıyla söylenmiştir.

2.8.5 Hz. Süleyman’ın Talebi

Hz. Süleyman’ın Kur’an’da geçen talebi şu şekilde olmuştur:

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ {35} فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ

تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُجَاءَ حَيْثُ أَصَابَ {36} وَالشَّيَاطِينَ

كُلَّ بَنَاءٍ وَغَوَاصٍ {37} وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ {38} هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

⁴⁴⁰ Kasas 28/21,22.

⁴⁴¹ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/222.

⁴⁴² İbnu’l-Cevzi, *Zadu’l- Mesir fii İlmi’t-Tefsir*, VI/216.

⁴⁴³ Kasas 28/21,24.

⁴⁴⁴ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, VI/383.

“Süleyman: ‘Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi’(35). ‘Bunu üzerine biz de, istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, bina kuran ve dalgıçlık yapan şeytanları, demir halkalarla bağlı diğer yaratıkları onun emrine verdik’(36-38). ‘İşte bu bizim bağışımızdır. İster ver, ister (elinde) tut; hesapsızdır’ dedik.”⁴⁴⁵

Yukarıdaki ayetlerden hemen önceki ayetlerde Hz. Süleyman’ın, “Gerçekten ben mal sevgisini, Rabbimi anmak için istedim.” demiş olduğuna işaret edilmiştir. Söz konusu ayet, muharebe için at beslemenin öteden beri yürütüle gelen güzel bir adet olduğunu ortaya koymaktadır. Hz. Süleyman: “Ben bunları dünyada nefsimin hazzı için değil, Allah’ın emrinden ve O’nun dinini takviye etmek arzusundan dolayı seviyorum.”⁴⁴⁶demişti. Devamındaki ayette de Hz. Süleyman’ın şiddetli bir hastalığa yakalanmak suretiyle imtihan edildiğini, hastalığı sırasında “cansız ceset” denecek kadar zayıflamış olduğu, sonra tekrar sağlığına kavuşturulduğu bildirilmiştir.⁴⁴⁷

2.8.6 Hz. Nuh’un Talebi

Bu başlık altında Hz. Nuh’un taleplerinden sadece kendisiyle bağlantılı olduğunu düşündüğümüz ayetler verilecek; ileriki bölümlerde de Hz. Nuh’un yapmış olduğu dua ya da beddualara yer verilecektir. Bu ayetlerden bir kaçında şöyle buyrulmaktadır:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ {10} فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ {11} وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا
فَأَلْتَقَى الْمَاء عَلَى أَمْرٍ قَدْ فُدِرَ {12}

“Bunun üzerine, Rabbine: ‘Ben yenik düştüm, bana yardım et! Diyerek yalvardı.’ ‘Biz de derhal nehir gibi devamlı akan bir su ile göğün kapılarını açtık.’ Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık. (Her iki su), takdir edilmiş bir işin olması için

⁴⁴⁵ Sad 38/35-39.

⁴⁴⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/580,581; Sad suresi, 38/32.

⁴⁴⁷ Sad 32/34.

birleştirildi.”⁴⁴⁸ Bu ayetlerle yakın anlam ilişkisi olan başka ayetlerde şöyle buyrulmuştur.

رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونَقَالَ

{117} فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتَحْنَا وَنَجِّنِي وَمَنْعِمِينَ الْمُؤْمِنِينَ

{118} فَانجِنَاهُ وَمَنْعَهُ فِي الْفُلِكِ الْمَشْحُونِ {119}

“Nuh: Rabbim! Dedi, Kavmim beni yalancılıkla suçladı(117). Artık benimle onların arasında sen hükmünü ver. Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar(118). Bunun üzerine biz onu ve beraberindekileri, o dolu geminin içinde (taşıyarak) kurtardık(119).⁴⁴⁹ Hz. Nuh’un Allah’tan talepleri ile ilgili başka ayetlerde şöyle buyrulmuştur:

{26} فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا فَاذًا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ

كُلِّ رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ عِلْمٌ لِي فِي الْقَوْلِ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرِضُونَ

{27} فَاذًا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {28} وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي

مُنزَلاً مَبَارَكاً وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنزِلِينَ {29}

“(Nuh,)Rabbim! Dedi, beni yalanlamalarına karşı bana yardım et! Bunun üzerine ona şöyle vahyettik: Gözlerimizin önünde (muhafazamız altında) ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap. Bizim emrimiz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca her cinsten eşler halinde iki tane ve bir de, içlerinden, daha önce kendisi aleyhinde hüküm verilmiş olanların dışındaki aileni gemiye al. Zulmetmiş olanlar konusunda bana hiç yalvarma! Zira onlar kesinlikle boğulacaklardır. “Sen, yanındakilerle birlikte gemiye yerleştiğinde: ‘Bizi zalimler topluluğundan kurtaran Allah’a hamd olsun’ de. Ve de ki: Rabbim! Beni bereketli bir yere indir. Sen, iskân edenlerin en hayırlısısın.”⁴⁵⁰

Kavminin inkârcı önderlerinin haksız iddia ve iftiralarla davetini engellemeleri karşısında Hz. Nuh’un Allah’tan yardım dilemesi üzerine, bütün kitaplı dinlerde ve genel olarak çeşitli toplumların kültüründe yer alan meşhur ‘tufan’ olayı

⁴⁴⁸ Kamer 54/10-12.

⁴⁴⁹ Şuara 117-119.

⁴⁵⁰ Mü’minun 23/26-29.

gerçekleşmiştir.⁴⁵¹Hz. Nuh ve kendisiyle birlikte iman edip gemiye binenler adına, tufandan sonra inebilecekleri yer ile ilgili şu talebi olmuştur.

الْمُنْزِلِينَ وَقُلِ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلاً مُّبَارَكاً وَأَنْتَ خَيْرُ

“*Ve (Nuh) de ki: Rabbim! Beni bereketli bir yere indir. Sen iskân edenlerin en hayırlısısın.*”⁴⁵² Tufandan Allah’ın yardımıyla kurtulan Hz. Nuh, gemide Allah’a hamd ederek mübarek bir menzile, şirkin uğramadığı kutsal bir konaklama yerine ulaştırması için, Allah’a yakarmıştır.⁴⁵³

Hz. Nuh’un hem kendisi hem de beraberindekiler adına yaptığı duasında, Allah’ın kendilerini “bereketli bir yer”e indirmesini dilerken, gemide bulunanların güvenlik ve rahatlığını veya yolculuğun bitiminde inecekleri yerin güvenli ve bereketli olmasını kastetmiş olabileceği yönünde açıklamalar yapılmıştır.⁴⁵⁴

Peygamberlerin yalancılıkla itham edilip türlü eziyetlere maruz bırakıldıkları konusunda, Hz. Nuh’un hayatı önemli bir örnek teşkil eder. Kur’an’da: “*Yemin olsun, biz Nuh’u toplumuna gönderdik de o, onların arasında bin yıldan elli yıl eksik kaldı. Sonunda onları tufan yakaladı. Çünkü zalimlerdi onlar.*”⁴⁵⁵ Bu kadar süre, insanları sabırla, hidayete davet eden bir başka peygamberden bahsedilmemiştir. Kavimlerin bir kısmı kendilerine gönderilen peygamberlere, yok denecek sayıda iman etmişlerdir. Hz. Nuh’da, Kavmini bu kadar süre davet etmesine rağmen pek az bir topluluk kendisine iman etmiştir. En sonunda kavminin inkârcı önderlerinin hidayet olamayacağını anlayınca; “Ben yenik düştüm, bana yardım et!” diyerek Rabbinden yardım talep etmiştir. Rabbi de (Allah), Nuh’un kavmini hak ettikleri cezaya çarptırmıştır,⁴⁵⁶ iman edenlerin ise kurtuluş yolunu bildirmiştir.⁴⁵⁷

2.9 Peygamberlerin Akrabaları Ve Bazı Beldeler Hakkında Talepleri

⁴⁵¹ A’raf 7/64;Salebi, *Cevahiru’l-Hisan*, III/42,43.

⁴⁵²Mü’minun 23/29.

⁴⁵³Taberi, *Camiu’l-Beyan*, XVII/37,38.

⁴⁵⁴ Razi, *Mefatihul Gayb*, XXIII/95; Zemahşeri, *El-Keşşaf*, III/46,47; Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/20,21.

⁴⁵⁵ Ankebut 29/14.

⁴⁵⁶ İbni Kesir, *Tefsiru’l-Kur’an’i’l-Azim*,III/36-52.

⁴⁵⁷ Mü’minun 23/27.

Daha önce peygamberlerin şahsi taleplerine yer vermeye çalıştık. Burada ise peygamberlerin akrabaları, zürriyetleri ve bazı beldeler için Allah'tan taleplerine yer vermeye çalışılacaktır. Gerek peygamberler gerekse müminler, Allah'tan hayırlı bir şeyi talep ederken, öncelikle kendileri için hemen ardından bütün iman edenler için talep ederler. Nitekim bir ayette Allah (c.c.), müminlere dua örneği sunarken “*Ey Rabbimiz! (Amellerin) hesap olacağı gün beni, ana- babamı ve müminleri bağışla.*”⁴⁵⁸ şeklinde buyurmuştur. Bu ve benzeri birçok ayette dua ve taleplerin çoğul yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla dua edileceği zaman çoğul yapılmasının daha isabetli olacağı anlaşılmaktadır.

2.9.1 Hz. Nuh'un Müminlere Duası Ve Zalimlere Bedduası

Hz. Nuh, kendisine verilen görevi asırlar boyunca sabırla yerine getirmeye çalışmış, kavmini tek ilah olan Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir. Gece gündüz imana çağırmasına karşılık kavmi, ona karşı çıkıp yalanlayınca, Nuh (a.s) artık davetin pek fayda getiremeyeceğini anlamış, “kavmine yapmış olduğu bu davetin ancak onların kaçmasını artırdığını” söyleyerek, oluşan bu durumu Allah'a arz etmiş, ardından müminlerin selametini, kâfirlerin ise helâkini talep etmiştir.⁴⁵⁹ Bahsi geçen talep Kur'an'da şöyle yer almaktadır:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

“*Rabbim! Beni, ana- babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helakini artır.*”⁴⁶⁰ Bu ayette, Hz. Nuh, olması gerektiği şekilde öncelikle kendisine daha sonra anne-babasına ve bahsi geçen diğer insanlara dua etmiştir. “*Evime girenleri*” sözüyle “*mescidime girenleri*” şeklinde anlaşılmıştır.⁴⁶¹

Hz. Nuh'un tufanda helak edilen oğlu hakkında Allah'tan şöyle bir talebi olmuştur:

ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ نَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ

⁴⁵⁸ İbrahim 14/41.

⁴⁵⁹ Nuh 71/26-28.

⁴⁶⁰ Nuh 71/28.

⁴⁶¹ Taberi, *Cami'ul Beyan*, XIV/716.

“Nuh Rabbine dua edip dedi ki: Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemendendir. Senin va'din ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.”⁴⁶²

Nuh'un oğlu iman etmediği için onun kendi ailesinden sayılmadığı bir sonraki ayeti kerimede belirtilmiştir. İman olmayınca tek başına kan bağıının birçok hak ve ödev için yeterli olmadığı belirtilmektedir. Allah (c.c.), Nuh'u, ailesini ve kendisine iman edenleri boğulmaktan kurtaracağına dair vaatte bulunmuştur. Hz. Nuh, oğlunun en azından öbür dünyada kurtulanlardan olabilmesi için böyle bir yakarıшта bulunmuş olabileceği de yapılagelen rivayetler arasındadır. Nitekim Hz. Nuh'un bu isteğinin gemi karaya oturduktan sonra ve oğlunun dünyada kurtulmasından ümidini kesmiş olduğu bir anda gerçekleştirdiğini dikkate alarak Hz. Nuh'un bu talebinin oğlunun ahrette bağışlanmasına yönelik olduğu kanaatine varılmıştır.⁴⁶³

2.9.2 Hz. İbrahim'in Kavmi İçin Talebi

Kur'an'da dua ve talebi bulunan peygamberlerden İbrahim'in de (a.s.) farklı konularda dua ve talepleri olmuştur. Bu dualardan bir kısmı şöyledir:

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ

دُعَاءِ {40} رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ {41}

“Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duamı kabul et. Ey Rabbimiz! (amellerin) hesap olunacağı gün beni, ana-babamı ve bütün müminleri bağışla!”⁴⁶⁴

Hz. İbrahim'in, “Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle” duasından sonra, (onun) zürriyetinden kıyamet gününe kadar Allah'a kulluk etme fitratı üzerinde (insanlar) hep bulunacaktır.⁴⁶⁵

Bu ve benzeri ayetlerde, kişinin kendisine, ailesine ve bütün müminlere nasıl dua etmesi gerektiği hususunda yol gösterici olduğu görülmektedir; Ayrıca amacı ibadette süreklilik olan kişinin, “Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı

⁴⁶² Hûd 11/45;İbn Aşûr, *Tefsir't-Tahrir*, XII/83,85.

⁴⁶³ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III/174.

⁴⁶⁴ İbrahim 14/ 40,41.

⁴⁶⁵ Suyuti, *Durru'l- Mensûr*, VIII/562.

kılanlardan eyle” ifadesinin dualarda olması gereken önemli bir madde olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁶⁶

Hiz. İbrahim’in Kur’an’da geçen taleplerinden bir diğeri de şöyledir:

وإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ

مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ {127} رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ

لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ {128} رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ {129}

“Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah’ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı: Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin(127). Ey Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et; zira tövbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin(128). Ey Rabbimiz! Onlara içlerinden senin ayetlerini okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin(129).”⁴⁶⁷

Ayetlerden özellikle 127 ve 128. ayetlerde, adeta kulluğun nasıl olması gerektiğini gösteren işaretler mevcuttur. İnsanın değerini Allah katında yükseltecek olan, ancak bu ve buna benzer dilekler olabilir. İbrahim (a.s.) kulluğun gerektirdiği biçimde, Allah’a en samimi duygularla dua etmiştir; peygamberlik makamında rehavete kapılmamış, kibir içinden bile geçmemiştir. Ayrıca Hz. İbrahim, sadece itaatkâr bir kulluk için değil, aynı zamanda ibadetteki usulleri de Allah’tan kendilerine öğretmesini talep etmiştir. Bu arada kendisinin ve oğlu Hz. İsmail’in, peygamber olsalar da insan olmaları hasebiyle yanılığa düşebilecekleri düşüncesiyle, Allah’tan tövbelerini kabul etmelerini de talep etmişlerdir.⁴⁶⁸ Çünkü onlar çok iyi bilirler ki, İblis’i yüksek makamdan en esfel makama düşüren şey, kibridi, tövbe etmeyişiydi.

Allah’ın dostu Hz. İbrahim, başka bir ayette, tevazuuyla Rabbin’den şunu talep etmiştir.

⁴⁶⁶ İbni Atiyye, *Muharrarü’l-Veciz*, III/343.

⁴⁶⁷ Bakara 2/ 127-129.

⁴⁶⁸ Karaman ve diğeri, *Kuran Yolu*, I/212.

فَتَنَّا لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَأَغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا

“Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için deneme konusu (fitne) kılma, bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Yegâne galip ve hikmet sahibi sensin.”⁴⁶⁹

Ayette geçen “Bağışlabizi” - وَأَغْفِرْ لَنَا - duasını Hz. İbrahim birçok ayette diğer peygamberler ile müminler de yapmıştır. Rabbine layık olacak bir ibadet seviyesine erebilmek için, Allah’ın nimet ve ayetlerine muvafık bir dereceye varmanın, beşeriyeti itibariyle imkânsız olduğunu anladığından hakkın azamet ve büyüklüğüne sığınıyor ve Rabbinden mağfiret diliyor. Ta ki düşünce ve istekleri itibariyle hem kendisiyle beraber olanlara, hem de kendisinden sonra gelenlere örnek olsun.⁴⁷⁰

Başka bir ayette de Hz. İbrahim şöyle bir talepte bulunmuştur.

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ
الْمَحْرَمِ رَبَّنَا لِيُؤْمِرُوا الصَّلَاةَ فَأَجْعَلَ أَفِيدَةً مِنَ النَّاسِ
تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقُهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

“Ey Rabbimiz! Ey sahibimiz! Namazı dosdoğru kılabilmeleri için ben, neslimden bir kısmını senin Beyt-i Hareminin (Kâbe’nin) yanında, ziraat yapılmayan bir vadiye yerleştirdim. Artık sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meyledici kıl ve meyvelerden bunlara rızık ver! Umulur ki bu nimetlere şükrederler.”⁴⁷¹

Rivayet edildiğine göre, Hz. İbrahim’in Hacer isimli hanımından oğlu İsmail (a.s.) dünyaya gelmiştir. Hz. İbrahim onları alarak Mekke’ye götürüp, Kâbe yakınlarında bir yere bırakmıştır. Kendisi gelmiş olduğu diyara döneceği sırada, eşi Hacer, İbrahim’e (a.s.); “Ne bir şeyin ve ne de bir insanın olmadığı bu yerde bizi bırakıp ta nereye gidiyorsun?” Defalarca sormasına karşılık alamayınca; “Allah mı bunu emretti?” diye sorunca, İbrahim (a.s.) “evet” cevabını vermiştir. Hacer; ‘O halde Allah bizi kayıp bırakmaz’ demiştir. Hz. İbrahim, onların kendisini görmeyecekleri bir yere varınca, Kâbe’ye dönmüş ve yukarıda verilen duayı

⁴⁶⁹ Mümtehine 60/5.

⁴⁷⁰ Kutub, Seyyid, *Fizilali’l- Kur’an*, XIV/421.

⁴⁷¹ İbrahim 14/37.

etmiştir.⁴⁷² Hz. İbrahim'in dua ile Allah'tan taleplerinin olduğu başka ayetlerde şöyle buyurmuştur.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ
أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ

“Hatırla ki İbrahim şöyle demişti: ‘ Rabbim! Bu şehri (Mekke’yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut’.”⁴⁷³ Bir başka ayette şöyle demişti:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ
وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

“İbrahim de demişti ki: ‘ Ey Rabbim! Burayı emin bir şehir yap, halkından Allah’a ve ahiret gününe inananları çeşitli meyvelerle besle’. Allah buyurdu ki Kim inkâr ederse onu az bir süre faydalandırır, sonra onu cehennem azabına sürüklerim. Ne kötü varılacak yerdir orası!”⁴⁷⁴

Hz. İbrahim'in duasına karşılık Allah (c.c.), sadece iman edenlere değil, hem onlara, hem de kâfir olana da rızık veririm, ancak kâfirleri az bir süre faydalandırırım, ancak onların faydalanması bu dünya hayatına mahsus kalır, sonra o kâfirleri ateş azabına uğratırım, onlar, ahiret azabından kurtulmaya imkân bulamaz.⁴⁷⁵ Bu ayette Allah, iman etmeyenlere verilecek nimetlerin dünya hayatıyla sınırlı kalacağını bildirmiştir. Hz. İbrahim'in, bir ayeti kerimede, kendi soyuna yapmış olduğu duada, talebine bir sınırlama konmuştur, ayette şöyle buyrulmuştur:

يُنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ فَأْتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا وَاِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ

“Bir zamanlar Rabbi İbrahim’i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: ‘Ben seni insanlara önder yapacağım’, demişti. ‘Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)’ dedi. Allah: ‘Ahdim zalimlere ermez (onlar için söz veremem)’ buyurdu.”⁴⁷⁶

⁴⁷² Salabi, *Cevahiru'l-Hisan*, III/386.

⁴⁷³ İbrahim 14/35.

⁴⁷⁴ Bakara 2/126.

⁴⁷⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I/81,482.

⁴⁷⁶ Bakara 2/124.

Allah (c.c.), bu ayette imamet ve riyaset makamına kimlerin layık olup olmadığına işaret etmektedir. Allah (c.c.), Hz. İbrahim'in soyundan zalimleri önderlikten istisna tutmuştur. Adeta soylu bir hanedan üyeliğinden gelip de önderliği sırasında ahlaksız, adaletsiz kimseden fayda olmayacağını haber vermektedir. Hz. İbrahim'in insanlara önder olarak seçilmesi türlü imtihanları başarıyla geçmesindedir. Nemrud'a karşı gelmesi, bu karşı gelişten sonra doğabilecek tehlikelere katlanması, ateşe atılmaya sabretmesi, vatanından hicret etmesi, konukları ağırlaması gibi olaylarla sınanmış olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁷⁷ Allah (c.c.) de, İbrahim'i layık olduğu için insanlara önder yapmıştır. Hz. İbrahim'in bu ayetteki "soyumdan da önderler yap" dileği kısmen yerini bulmuştur. Nitekim başta Hz. İsmail, İshak, Yakup, Yusuf ve birçok peygamberden sonra Hz. Muhammed'de,⁴⁷⁸ Hz. İbrahim'in soyundan gelen önderlerdir.

Hz. İbrahim'in Kur'an'da geçen bir başka talebi de şöyledir:

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ {83} وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ {84} وَأَجْعَلْنِي
مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ {85} وَأَغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ {86} وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ {87}

*"Rabbim! Bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat (83). Bana sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmak nasip eyle!(84). Beni, Naim cennetlerinin varislerinden kıl(85). Babamı da bağışla (ona tövbe ve iman nasip et) çünkü o sapıklardandır(86). (İnsanların) dirilecekleri gün, beni mahcup etme(87)."*⁴⁷⁹

Hz. İbrahim'in, Allah'tan hikmet talep etmesinin birçok sebebi olabilir. Bu sebepler arasında ibadet ve taat hususunda kabul edilebilenin en iyisini yapabilmeyi, adaletle hükmetmeye muvaffak olabilmeyi kastetmiş olabilir, devamında salihlere ilhak olmayı talep etmiş, Allah o talebi de kabul etmiş, onun hakkında "And olsun ki biz dünyada (elçi) seçtik, şüphesiz o ahrette de salihlerdendir"⁴⁸⁰ buyurmuştur. Sonraki ayette kıyamete kadar iyi bir namla anılmayı istemiştir. İsteği kabul edilmiş, bundan ötürü her ümmet ona ayrı bir sevgi duymuş ve adını övgüyle anar olmuştur. Müslümanlar da beş vakit namazda salâvat-ı şerife okurken onu da anarak bu duaya

⁴⁷⁷ Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, I/115.

⁴⁷⁸ Taberi, *Tarih*, IV/55.

⁴⁷⁹ Şuara 26/83-86.

⁴⁸⁰ Bakara 2/130.

katmaktadırlar. Babasına dua etmiş olduğu ayete gelince: Bir rivayete göre, babası islamiyeti kabul edeceğine dair Hz. İbrahim'e söz vermişti, bu sebeple Hz. İbrahim de onun hakkında böyle bir duada bulunmuştu. Sonra bu sözün hilafı ortaya çıkınca Hz. İbrahim ondan teberrî etmiştir.⁴⁸¹ Hz. İbrahim tevazu göstermiş, Allah'tan kendisini kıyamet günü zelil kılmaması için niyazda bulunmuştur.

2.9.3 Hz. Şuayb'ın Talebi

Hz. Şuayb insanları tevhide davet etmeye başladıktan sonra kavmi, hidayete ermek yerine Hz. Şuayb'ı eski dinlerine döndürmeğe çalışmışlardır, hatta bu konuda onu tehdit bile etmişlerdir. Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulmuştur.

وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِي مَلَّتِنَا أَلَمْ أَلَمْ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ

كُنَّا كَارِهِينَا أَوْ لَو

“Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemiş başka, yoksa ona dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.”⁴⁸²

Ayette Hz. Şuayb, kavmi tarafından eski dinine geri dönmesi teklifinde bulunulmuş fakat kendisi bunu red etmiştir. Hz. Şuayb, bu iş için Allah'ın dilemesi dışında hiçbir şeyin kendisini döndüremeyeceğini eklemiştir. Onun sağlam duruşu, Allah'ın iradesine tam teslimiyetin bir göstergesidir. Çünkü peygamber ve veliler her an Allah'ın gazabından ve durumlarının değiştirilmesi ihtimalinden korkarlar. Bu sebeptendir ki Hz. Şuayb kavminin bu geri dön teklifine şu karşılığı vermiştir: *“Allah'ın dinini bırakıp sizin dininize dönmemiz kabul edilir bir şey değildir. Ancak Allah bizim helakimizi dilemişse diyecek bir şey yoktur. Çünkü bütün işlerimiz onun elindedir. O, dilediğini itaat sebebiyle mutlu kılar, dilediğini de günahlarından ötürü cezalandırır.”⁴⁸³*

Ayette geçen “millet” kelimesi “din” anlamındadır. Müşrikler Hz. Şuayb ve ona iman edenleri, kendi dinlerine dönmemeleri durumunda yurtlarından

⁴⁸¹ Bilmen, Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, V/2470

⁴⁸² A'raf 7/89.

⁴⁸³ Suyuti, Celaleddin, ed-Durru'l-Mensur, VI/447.

sürüleceklerine dair kesin bir ifade kullanarak tehditte bulunmuşlardır. Hz. Şuayb'ın, “*biz istemesek de mi?*” şeklindeki ifadesi bir kimsenin inancını zorlanarak değiştirmeye mecbur edilemeyeceğini, inancına bağlı olduğu içinde yurdundan sürgün edilmeyeceğini göstermesi bakımından özellikle ilgi çekici bir cevap olmuştur.⁴⁸⁴

2.9.4 Hz. Lut'un Allah'tan Talebi

Hz. Lut'un kavmi, daha önce hiç bir milletin yapmadığı bir hayâsızlığı yapıyorlardı; kadınları bırakıp livata yapmayı tercih ediyorlardı. Hz. Lut, bütün çabalara rağmen toplumda oluşmuş olan bu ahlaki çöküntüden uzak durmaya çalışan sadece bir iki mümini beri tutabilmiştir. O, tebliğ ve tavsiyeyle arınmaya niyeti bulunmayan, günaha tamamıyla batmış, ahlaki rezaletin tüm toplumu sarmalayıp kavurduğu ortamda, kavmini karşısında hakka teslim olmuş bir halde, aynı anda mücadelenin çıkmazda olduğu yerde Allah'ı yardıma çağırmıştır.⁴⁸⁵ Hz. Lut, kavminin ıslahı için gerekli altyapıyı onlara sunmasına rağmen, düzelmemekte ısrar etmiş, nefislerine de zulmetmişlerdir. Hz. Lut bunun neticesinde Allah'tan şu yardımı talep etmiştir:⁴⁸⁶

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

“*Rabbim! Beni ve ailemi, onların yapa geldiklerinden (vebalinden) kurtar.*”⁴⁸⁷

Allah (c.c.), Hz. Lut'un bu talebine karşılık vermiş, onu ve bütün ailesini kurtarmıştır; ancak Lut'un karısı iman etmediği için müstesna tutulmuştur ve sapık kavimle beraber helak edilmiştir.⁴⁸⁸

Hz. Lut, kavmine Allah'ın iletmesini emrettiği ikazları yaptıktan sonra düzelmeyeceklerini anlamış, kavmiyle ayette geçtiği şekliyle bu diyalogu gerçekleştirmiştir: “*Siz, ille de erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda*

⁴⁸⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, II/556.

⁴⁸⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, IV/168,169.

⁴⁸⁶ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, V/2496.

⁴⁸⁷ Şuara 26/169.

⁴⁸⁸ Şuara 26/171.

edepsizlikler yapacak mısınız? Kavminin cevabı ise, şöyle demelerinden ibaret oldu: (Yaptıklarımızın kötülüğü ve azaba uğrayacağımız konusunda) doğru söyleyenlerden isen, Allah'ın azabını getir bize!”⁴⁸⁹ Bu durum karşısında Lut (a.s), Allah'tan şu talepte bulunmuştur:

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ

“(Lut:) Şu fesatçılar güruhuna karşı bana yardım eyle Rabbim! Dedi.”⁴⁹⁰

Lut'un (a.s.), duası üzerine Allah, genç delikanlılar suretinde melekler göndermiştir. Sapık kavim onlara da tecavüze yeltenmiş ve sonunda helak olmuşlardır.⁴⁹¹

Allah (c.c.), insanoğluna temiz eşler ve o eşlerden temiz çocuklar yaratmıştır, bu eşler dinin emrettiği kurallar çerçevesinde nikâh bağıyla helal kılınmıştır.⁴⁹² Onları bırakıp Allah'ın haram ettiği (yasakladığı) türden bir ilişki arayışında olanların akıbetinin bu dünyada da ahrette de iyi olmayacağı anlaşılabilir.

2.9.5 Hz. Yakub'un, Oğulları İçin Af Talebi

Hz. Yakub'un oğulları da şeytana uyup kardeşleri Yusuf'u öldürmeye çalışmışlar ardından onu bir kuyuya atıp babalarına, Yusuf'u bir kurdun yemiş olduğu yalanını uydurmuşlardır. Yıllar sonra bu oyunları alenen ortaya çıkınca babaları Yakub'tan “Allah'tan bizim günahlarımızın affını dile!”⁴⁹³ şeklinde talepte bulunmuşlardır. Hz. Yakub çocuklarına şu karşılığı vermiştir.

“Sizin için Rabbimden af dileyeceğim. Çünkü O çok bağışlayan pek esirgeyendir, dedi.”⁴⁹⁴

Hz. Yakub, oğullarına gelecek zaman sigası ile “Sizin için Rabbimden af dileyeceğim” sözünden, oğulları için Allah'tan af dilemiş olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Yakub'un derhal istiğfarda bulunmayıp da yakında istiğfarda bulunacağını söylemiş olması, dualara icabet edilebileceği ümit edilen özel vakitlere tehir etmiş

⁴⁸⁹ Ankebut 29/29.

⁴⁹⁰ Ankebut 29/30

⁴⁹¹ Taberi, *Camii'l-Beyan*, XIV/90,91.

⁴⁹² Nur 24/32.

⁴⁹³ Yusuf 12/97.

⁴⁹⁴ Yusuf 12/98.

olmasından kaynaklanmıştır.⁴⁹⁵ Uzun yıllar sonra, Hz. Yakub'un (a.s) vefatına yakın bir zamanda Cebrail'in (a.s) gelip, Yakub'a oğulları hakkındaki duasının kabul edildiğini, yaptıkları şeylerden af edildiklerini müjdelemiştir. Hz. Yakub'un, oğullarına dua ettiği sırada, Hz. Yusuf'un da âmin! deyip duaya destek verdiği rivayet edilmiştir.⁴⁹⁶

2.10 Peygamberlerin Kavimleri İçin Talepleri

Peygamberler, Allah'ın emirlerini insanlara iletirken, muhatapları olan kavimleri, bazen emredilen şeyi yerine getirmemek için türlü bahaneler üreterek ve peygamberine yeni sorular sorarak, bu işi geçiştirmeye çalışmışlardır. Bu durum kalplerindeki şüpheyi gidermek için; bazen Allah'ın varlığıyla ilgili sorular sorarak, böylece bazen kendilerine indirilen bir belanın kaldırılması için peygamberlerine, Allah ile kendileri arasında aracılık yapmasını, böylelikle taleplerini Allah'a iletmelerini istemişlerdir. Şimdi bu konuyla ilgili Kur'an'da tespit edebildiğimiz kıssalardan ayet örneklerini vermeye çalışacağız.

2.10.1 Bir Peygamberin, Kavmi İle Allah Arasında Vasıta Görevi Üstlenirken Talebi

Kur'an'da ismi açıkça zikredilmeyen bir peygamberin, kavmi ile Allah arasında vasıta görevi yaptığını ve kavminin talebini Allah'a iletmış olduğunu şu ayetlerden anlaşılmaktadır.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلِئِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَالْهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَاءِنَا
فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ {246}

“Musa'dan sonra Beni İsrail'den ileri gelen kimseleri görmedin mi? Kendilerine gönderilmiş bir peygambere ‘Bize bir hükümdar gönder ki (onun komutasında) Allah yolunda savaşalım’ demişlerdi. ‘Ya size savaş yazılır da savaşmazsanız’ dedi. ‘Yurtlarımızdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz halde Allah yolunda neden savaşmayalım?’ dediler. Kendilerine savaş

⁴⁹⁵Zeccac, *Meani'l- Kur'an ve I'rabuhu*, Âlemu'l-Kutub, Beyrut 1988, III/129.

⁴⁹⁶Köksal, Mustafa Asım, *Peygamberler Tarihi*, I/295.

yazılınca, içlerinden pek azı hariç, geri dönüp kaçtılar. Allah zalimleri çok iyi bilir(246). Peygamberleri onlara: Bilin ki Allah, Tâlut'u size hükümdar olarak gönderdi, dedi. Bunu üzerine: Biz hükümdarlığa daha layık olduğumuz halde, kendisine servet ve zenginlik yönünden geniş imkânlar verilmişken o bize nasıl hükümdar olur? dediler. 'Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir' dedi."⁴⁹⁷

Ayeti kerimede anlatılan husus, Mısır ile Filistin arasında bulunan Amelika kavmi, olayın geçtiği tarihte komutanları Calut'un kumandasında İsrailoğullarına saldırı gerçekleştirilmiş, onları darmadağın edip yurtlarından sürmüşlerdi. Bunun neticesinde İsrailoğulları, aralarında bulunan peygamberden kendilerine bir kumandan atamalarını istemişlerdir. İsrailoluğullarının peygamberi, Talut adında halkın içinden birini kendilerine (hükümdar) komutan olarak tayin etmiştir.⁴⁹⁸

Ayette geçen "Bilin ki Allah, Talut'u size hükümdar olarak gönderdi." ifadesinden kavmin tamamı peygamberden komutan tayin etmesini talep etmiş,⁴⁹⁹ Allah da Talut'un tayin edildiğini bildirmiştir. Ayetin devamında, ismi açıkça zikredilmeyen peygamberin, 'Samuel b. Babil' olduğu rivayet edilmiştir.⁵⁰⁰ Kavmin tamamı bir komutan tayin edilmesini istemişken içlerinden bir kısım insan itiraz etmeye başlamış ve Talut'un hükümdarlığının delilini göstermesini istemişlerdir. Hz. Musa, zamanında kavmiyle beraber savaşa çıkarken yanlarında 'Tabut' diye adlandırılan bir sandık bulundurdular, bu sayede askerlerinin güç ve moral kazandıkları rivayet edilmiştir. Yahudiler zamanla zayıflayınca 'Tabut'u, Kur'an'da da ismi geçen, zalim bir komutan olan 'Calût' ellerinden almıştı. Allah (c.c.) peygamberi vasıtasıyla Talut'un hükümdarlığının delili "onun hükümdar olduğuna hüccet Tabut'un geri gelmesidir" şeklinde haber vermiş ve Tabut geri getirilmiştir⁵⁰¹

2.10.2 Hz. Musa'nın, Toplum için Talepleri

⁴⁹⁷ Bakara 2/246, 247.

⁴⁹⁸ İbn Atiyye, *el-Muharraru'l Veciz*, I/331,332.

⁴⁹⁹ İbn Atiyye, *el-Muharraru'l Veciz*, I/330.

⁵⁰⁰ Salebi, *Cevahiru'l- Hisan*, I/488.

⁵⁰¹ Ateş, *Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/290-293.

Firavun ve Mısır toplumu iman etmeyince, Allah tarafından başlarına birkaç bela gönderilmiştir. Belaların kalkması için de kavmi, her defasında Musa'nın Allah'a dua etmesini talep etmiştir. Belalar kaldırıldığı takdirde iman edeceklerini söylemiş olsalar da iman etmemişler ve bu sebepten dolayı da kaldırılan her bir bela yerine, başlarına başka bir bela musallat edilmiştir. Konu ile ilgili ayetlerde şöyle buyrulmaktadır.

الرَّجْرُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَتَكُنَّ مِنَّا رَجْرًا

إِسْرَائِيلَ كَتَمَتْنَا الرَّجْرُ لَتَكُنَّ مِنَّا رَجْرًا لَتَكُنَّ مِنَّا رَجْرًا

*“Azap üzerlerine çökünce, ‘Ey Musa! Sana verdiği söz hürmetine, bizim için Rabbine dua et; eğer bizden azabı kaldırırsan, mutlaka sana inanacağız ve muhakkak israiloğullarını seninle göndereceğiz’ dediler.”*⁵⁰²

Hiz. Musa, Mısır toplumıyla en fazla yorulan peygamberlerden biridir. Onlara türlü mucizeler göstermiş olmasına rağmen iman etmek yerine inatçı olmayı tercih etmişlerdir. Hiz. Musa zamanında sihir pek yaygındı, sihir yapanlara karşı da Allah, Hiz. Musa'ya “asa” mucizesi vermiş ve bazı zamanlarda bunu onların sihirlerine karşı kullandırmıştır.⁵⁰³ İnat ve küfürde ne kadar ileride olduklarını Hiz. Musa'ya hitaben söyledikleri şu sözlerde açıkça görülmektedir. *“Ve dediler ki: Bizi sihirlemek için ne mucize getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz.”*⁵⁰⁴ Allah, bu tavırları sebebiyle onlara azap etmiş ve bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Biz de ayrı ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çekirge, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik; yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.”*⁵⁰⁵

Başlarına sırasıyla bu belalar yağdıktan sonra, belaların kalkması için Firavun ve yandaşları, belalar kaldırıldığı takdirde iman edeceklerini söyleyip Hiz. Musa'dan rabbine dua etmesini talep etmişlerdir. Hiz. Musa her defasında Allah'a dua etmiş ve belalar gerçekten kaldırılmıştır, fakat onlar her defasında sözlerinden

⁵⁰² A'raf 7/134.

⁵⁰³ İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XVI/205,206.

⁵⁰⁴ A'raf 7/132.

⁵⁰⁵ A'raf 7/133.

dönmüş ve inkâr etmekte ısrar etmeye devam etmişlerdir.⁵⁰⁶ Konu ile ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulmuştur:

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَا لَهُمِ الْعَذَابَ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ {48}
وَقَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ ادْعُ لِنَارِكَ بِمَا عَاهَدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ {49} فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ
يَنْكُثُونَ

“Onlara gösterdiğimiz her bir ayet (mucize) diğerinden daha büyüktü. Doğru yola dönsünler diye onları azaba uğrattık(48). Bunun üzerine dediler ki ‘ Ey büyücü! Sana verdiğimiz ahde göre bizim için Rabbine dua et; çünkü biz artık doğru yola gireceğiz’(49). Fakat biz onlardan azabı kaldırdınca, sözlerinden dönüverdiler.”⁵⁰⁷

Hz. Musa, Firavun ile etrafındakilere “Asa ve Yed-i Beyza” gibi mucizeler göstererek onları din-i tevhide davet etmeye çalışmıştır. Firavun’un emrinde olup Hz. Musa ile mücadele eden sihirbazlar, Yed’-i Beyza’nın, güneş gibi parlak olan mucizesini görünce, bunun bir sihir olmadığını anladıkları ve iman ettikleri, Firavun ve kavminin ise inkâra devam ettiği de bildirilmiştir.⁵⁰⁸

Hz. Musa’ya verilen mucizelerden her biri, önceki verileden daha kuvvetli idi. Aynı zamanda her bir mucize Hz. Musa’nın doğruluğuna şahadet etmekte idi. Kavmi iman etmeyince, önceki ayetlerde de değindiğimiz türlü cezalarla azap edilmişlerdir. Kendilerine gönderilen azaplardaki hikmeti ve Allah’ın kudretini fark edemeyip önlerine sunulan iman fırsatını kaçırmışlardır. Belalar kendilerine uğrayınca: *“Bizim için rabbine bir dua et”* bizden bu belayı kaldırsın, (azap kalkınca) bizler de Allah’a iman eder ve hidayete ermiş oluruz; senin de hakikaten bir peygamber olduğunu anlarız, dalaletten kurtuluruz, diye Hz. Musa’ya, Allah ile kendileri arasında vasıta görevi yapmasını talep etmişlerdir.⁵⁰⁹ Bu kadar açık mucize gördükleri halde yine de ders alıp iman etmedikleri gibi, belalardan kurtulunca da Musa’yı sihirbazlıkla itham etmişlerdir.

⁵⁰⁶ İbn Âşûr, *Tefsir’t-Tahrir ve’t-Tenvir*, IX/71-73.

⁵⁰⁷ Zuhurf 43/ 48-50.

⁵⁰⁸ Ateş, *Kur’an’ı Kerim’in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, IV/2065.

⁵⁰⁹ Bilmen, *Kur’an’ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, VII/3286.

H. Musa, İsrailoğulları ile Allah arasında vasıta görevi üstlenirken Allah'tan talepleri ile ilgili bir konuda Kur'an'da şöyle buyruldu:

وَإِذْ قَالَ

مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً قَالُوا أَنْتَجِدْنَا حَرْوًا قَالِ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ
{67} قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالِ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَأَفَارِضٌ

وَلَا يَكُرُّ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ {68} قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْئَهَا قَالِ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا
بَقْرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقْعُ لَوْئَهَا تُسْرُ النَّاطِرِينَ {69} قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِن شَاءَ
اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ {70} قَالِ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَأَدُلُّوكَ

نَثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةً لَأَشِيبَةً فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ

{71}

“Musa kavmine: Allah bir sığır kesmenizi emrediyor demişti de: Bizimle alay mı ediyorsun? demişlerdi. O da: cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım, demişti(67). Bizim adımıza Rabbine dua et, bize onun ne olduğunu açıklasın, dediler. Musa: ‘Allah diyor ki: O, ne yaşlı ne de körpe; ikisi arasında bir inek’. Size emredileni hemen yapın, dedi(68). Bu defa: bizim için Rabbine dua et, bize onun rengini açıklasın, dediler. ‘O diyor ki: sarı renkli, parlak tüylü, bakanların içini açan bir inektir’ dedi(69). (Ey Musa!) Bizim için, Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın, nasıl bir inek keseceğimizi anlayamadık. Biz, inşallah emredileni yapma yolunu buluruz, dediler(70). (Musa) dedi ki: Allah şöyle buyuruyor: O henüz boyunduruk altına alınmayan, yer sürmeyen, ekin sulamayan, serbest dolaşan (salma), renginde hiç alacası bulunmayan bir inektir.’ İşte şimdi gerçeği anlattın’ dediler ve bunun üzerine (onu bulup) kestiler, ama az kalsın kesmeyeceklerdi(71).⁵¹⁰

Bahsi geçen ineğin kestirilmesini gerektiren mesele, Bakara suresi 72. ayette geçmektedir. Olay, bir adamın öldürülmesi sonrasında, cinayeti aydınlatması için Hz. Musa'ya müracaat edilmesiyle başlamıştır. Olayın çözümü vahiy ile gerçekleşmiştir.⁵¹¹

⁵¹⁰ Bakara 2/67-71.

⁵¹¹ Ateş, Süleyman, Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, 1/79.

Bu ayetlerde geçen sığır kesme kıssası, daha ziyade İsrailoğullarından iki gencin, mirasına konmaları için amcalarını öldürmelerine bağlanır. Olay Hz. Musa'ya arz edilir. Hz. Musa bir türlü katilleri bulamaz ve Allah'a sığınır.⁵¹² (Buradaki sığınma aslında Hz. Musa'nın, öldürülmüş olan o adamın katillerinin bulunması için Allah'tan yardım dilemesidir) Musa, vahyin talimatı doğrultusunda bir sığır kesmelerini söyler. Kavmi, bahsi geçen ineği kesmemek için sorularla bahane üretmiş, fakat sonunda inek bulup kesilmiştir.⁵¹³ Allah vahiy yoluyla, kesilmiş ineğin bir parçasıyla ölüye vurulmasını emretmiştir. Bir parçası ona vurulunca, ölü kalkıp katilleri ele vermiş ve eski haline dönmüştür.⁵¹⁴

Ölüye, kesilen ineğin bir parçasıyla vurulmasının emri ve⁵¹⁵ hemen sonrasında da Allah'ın ölüleri diriltmesinden bahsetmesi müfessirlerin çoğuna, özellikle de klasik müfessirlere göre peygamberlerin nübüvvetlerinin delili olan 'mucize' olduğu kabul edilmiştir.⁵¹⁶ Allah'ın kudreti ile ölü, böyle bir sebep olmadan da diriltilebilir, yine de Hz. Musa'nın kavminin ahirete ve kıyamete iman etmeleri umularak böyle bir merasim tertip edilmiştir.⁵¹⁷

İsrailoğullarının uzun yıllardan beri Mısırda yaşamış olmaları, onların da Mısırlıların etkisinde kalarak ineğe kutsallık atfetmelerine sebep olmuştur. Hz. Musa kavmine, inek (sığır) kesmelerini emredince, "bizimle alay mı ediyorsun" demiş olmaları da buna işarettir.⁵¹⁸ Kendilerince kutsal sayılan bir şeye zarar verilirse, başlarına bela gelebileceği düşüncesiyle peygamberlerine (Allah'ın emrini geçiştirmek için) çok soru sorulduğu görülmektedir. Ayrıca kendilerine verilen emri ne kadar yerine getirebilecekleri ve öldürülen o adamın Allah tarafından tekrar diriltilmesini yani insanların Allah'ın kudretine şahit olmalarını görmeleri açısından, insanların sonuç aldıklarını görebilmekteyiz.⁵¹⁹

2.10.3 Hz. İbrahim'in Babası İçin Af Talebi

⁵¹² Taberi, *Cami'u'l Beyan*, II/s.77.

⁵¹³ Bakara 2/67-71

⁵¹⁴ Taberi, *Camiu'l- Beyan*, II/125.

⁵¹⁵ Bakara 2/73.

⁵¹⁶ Taberi, *Camiu'l- Beyan*, II/125

⁵¹⁷ Ateş, *Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/81.

⁵¹⁸ Ateş, *Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/81.

⁵¹⁹ Meraği, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l-Meraği*, Mektebetu Mustafa el-Babi, Mısır 1946, I/136.

H. İbrahim'in babası Kur'an'da 'Azer' olarak geçmektedir.⁵²⁰ Asıl adının 'Terah' olduğu Azer adını ise Nemrut'a intisap edip, onun hazinelerinin muhafız memuru olunca, Nemrut tarafından verildiği rivayet edilmiştir.⁵²¹ Azer, müşrik olmasına ve H. İbrahim'e karşı kaba ve tehditkâr olmasına rağmen O, babası olduğu için kendisine saygıda kusur etmemiştir. O, babasına her zaman 'babacığım' diye hitap etmiştir.⁵²²

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا {47} وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلاَّ أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا {48}

*"İbrahim: Selam sana (esen kal) dedi. Rabbimden senin için mağfiret dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütfkârdır. Sizden de, Allah'ın dışında tapığımız şeylerden de uzaklaşıyor ve Rabbime yalvarıyorum. Umulur ki (senin için) Rabbime dua etmemle bedbaht (emeği boşa gitmiş) olmam."*⁵²³

H. İbrahim, babasına olan vaadini yerine getirmiş "babama mağfiret buyur" diye dua etmiştir. Fakat bu durum Azer'in bir Allah düşmanı olduğu bilinmeden önce vaki olmuştur. Allah düşmanı olduğunu anlayınca dua etmeyi bırakmıştır.⁵²⁴

H. İbrahim'in, babası için dua etmiş olduğu bir ayette şöyle buyrulmuştur:

وَاعْفُرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ

*"Babamı da bağışla (ona tevbe ve iman nasip et) Çünkü o sapıklardandır."*⁵²⁵

H. İbrahim, babasına dostane nasihatlerde bulunmuş ve babasını uyarmıştır. H. İbrahim'in bu ifadesi gösteriyor ki, daha küfür içinde ölüp gitmemiş, imana gelmesinden ümit kesilmemiş olan kimsenin imana, hidayete kavuşmasını dilemek caizdir.⁵²⁶ İmam Ebi Cafer Nehhas, Meaniye'l- Kur'an'il Kerim adlı tefsirinde H. Ali'nin sözünü naklen: Küfür üzerine ölmüş ise mağfiret dilemek caiz

⁵²⁰ En'am 6/74.

⁵²¹ Taberi, *Tarih*, II/295.

⁵²² Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III/602.

⁵²³ Meryem 19/47.

⁵²⁴ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, IV/2028.

⁵²⁵ Şuara 26/86.

⁵²⁶ en-Nahhas, Ebu Cafer, *Meani'l- Kur'an'i'l-Kerim*, Camiatü Ümmü'l-Kura, Mekke 1988, III/ 259.

değildir demektedir. Hz. İbrahim, babasının iman etmeye yanaşmayacağını anlayınca ona hitaben şu sözleri kullanmıştır: Artık ben sizi ve Allah'tan başka taptığınız batıl putları terk ediyorum, nasihatlerimi kabul etmediğiniz için hicrete karar vermiş bulunuyorum ve Rabbime dua ediyorum ona yalvarıyorum, yalnız Rabbime ibadet ediyorum çünkü ibadete müstahak olan yalnız O'dur. Umulur ki dualarım boşa gitmez. Siz ise putlara yaptığınız dualardan fayda görmüş değilsiniz, bilakis hüsrana uğramış bulunmaktasınız.⁵²⁷

Hz. İbrahim'in babası için yapmış olduğu duasıyla ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

وَمَا كَانَا نَسْتَغْفَرُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَاهَا
تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ فَلَمَّا بَيَّنَّا

“İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim, çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.”⁵²⁸

Müfessirler, Hz. İbrahim'in babasının affi dışındaki bütün dileklerinin kabul olduğuna dair çeşitli deliller getirmişlerdir.⁵²⁹

2.11 Peygamberlerin Zor Durumda Mü'minler İçin Talepleri

Peygamberler, Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ ettikleri sırada türlü zorluklarla karşılaşmışlardır. Yer ve duruma göre, Müslümanlara kurulan tuzaklara karşı inananlarla birlikte bazen savunma taktiğini uygulamışlar, bazen de düşman harekete geçmeden onların tuzaklarını yok etmek üzere ilk önce kendileri harekete geçmişlerdir. Bu faaliyetler sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu zorluk durumlarının anlatıldığı ayetlerden bir kısmında şöyle buyrulmuştur.

وَكَايْنٍ مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُم بِيُؤْنَ كَثِيرٍ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ
يُحِبُّ الصَّابِرِينَ {146}

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَنَتَّبِعْ أَمْرَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

⁵²⁷ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, IV/2029.

⁵²⁸ Tevbe 9/114.

⁵²⁹ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XXIV/147,150.

“Nice peygamberler vardı ki, beraberinde birçok Allah erleri bulunduğu halde savaştılar da, bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik ve zaaf göstermediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever(146). Onların sözleri, sadece şöyle demekten ibaretti: Ey Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı bağışla; ayaklarımızı (yolunda) sabit kıl; kâfirler topluluğuna karşı bizi muzaffer kıl(147). Allah da onlara dünya nimetini ve (daha da önemlisi,) ahiret sevabının güzelliğini verdi. Allah, iyi davrananları sever.”⁵³⁰

Bu ayet, Kur’an’da, peygamberler ve beraberinde Allah yolunda savaşan müminlerin, zorluk ve darlıkta gevşeklik göstermeyip, sabreden Allah dostlarının duası olarak geçmektedir. Peygamberler ve Allah dostları dualarında, hatalarının ve hayat sürecinde varsa aşırılıklarının bağışlanmasını, imanda kendilerine sabır ve dayanma vermesini, kâfirler karşısında da kendilerine yardım etmesini istemektedirler. Bu dua örneğiyle Yüce Allah, hem müminlere nasıl dua edeceklerini öğretmekte hem de günahlara tevbe edilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir. Öte yandan imanlarının korunması ve düşmanla mücadeleye hazırlıklı olunmasını, galibiyet ve başarının ancak Allah’ın yardımı ile mümkün olacağını haber vermektedir.⁵³¹ Bu duayı yapanların dualarının kabul edildiği bir sonraki ayette: *“Allah da onlara hem dünya nimetini, hem de ahretin güzel mükâfatını verdi. Allah, güzel davrananları sever”*.⁵³² şeklinde bildirilmiştir.

Peygamberlerin zorluk ve savaş gibi durumlarda Allah’tan talepleriyle ilgili bir başka ayette şöyle buyrulmuştur.

“(Ey müminler!)Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihayet peygamber ve yanındaki müminler: Allah’ın yardımı ne zaman! Dediler. Bilesiniz ki Allah’ın yardımı yakındır.”⁵³³

Ayetin iniş sebebinin, Hz. Peygamberin vahiyle muhatap olduğu ilk zamanlarda müşriklerin baskılarından etkilenen müminleri hem teselli etmek hem de

⁵³⁰ Âl-İmran 3/35. 3/146-148.

⁵³¹ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve’t-Tenvir*, IV/117-121.

⁵³² Âl-İmran 3/35. 3/148.

⁵³³ Bakara 2/ 214.

uyarmak üzere indiği rivayet edilmiştir.⁵³⁴ Kendisinden önceki peygamberler gibi Hz. Muhammed ve onun ashabı da inançlarını ve mukaddes değerlerini rahatlarından daha önemli görmüşler; bu değerleri muhafaza edip daha güçlü hale getirmek için maddi çıkar ile fiziki yararlarını sonuna kadar feda etmeyi göze almışlar; büyük zorluklara katlanmışlardır. Allah'ın rahmetinden asla ümitsiz olmamışlardır, tam tersine “Allah'ın yardımı ne zaman gelecek!” diye sarsılmaz bir imanla onu bekleyerek, şartların meydana getirdiği yöntemlerle mücadelelerine devam etmişlerdir. Aynı zamanda Allah'a güvenleri konusunda şüphe taşımadıkları için ayette geçen soruyu kendileri cevaplayarak, ‘muhakkak ki Allah'ın yardımı yakındır’ ve ‘Ya Rabbi! va’ dine güvendik ve dayanıyoruz’ demişlerdir.⁵³⁵

2.12 Peygamberlerin, Allah'tan Mucize Talepleri

Mucize, peygamberlerin peygamberliğini insanlara kanıt göstermek üzere Allah'ın kudreti ve izniyle ortaya koydukları olağan olaylardır.⁵³⁶ Bu olağan üstü vakalar mucize dışında da olabilir. Mucizenin özelliği olağan üstünlüğü değil, karşı tarafı ikna etmeye sağladığı etki ile ölçülebilir olmasıdır.⁵³⁷ Bazı kavimler peygamberlerden mucize talep etmiş, peygamberlerinin gösterdiği mucizeyi yok etmişlerdir,⁵³⁸ bazen mucize göster, inanacağız deyip mucizeden sonra da inanmamışlardır,⁵³⁹ bazen iman etmek için mucizeyi tam bir şart olarak öne sürmüşler, mucize gösterildikten sonra inanmadıkları gibi bir kısım peygamberi de öldürmüşlerdir.⁵⁴⁰

2.12.1 Mucize kavramı

Sözlükte “aciz ve güçsüz kılan, karşı çıkılmaz, müthiş olay, güçsüzlük ve takatsizlik veren şey”⁵⁴¹ manasına gelen mucize, terim olarak, insanların benzerini göstermekten aciz kalacakları, meydan okuma da denilebilecek, peygamberlik

⁵³⁴ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, VI/19,20.

⁵³⁵ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, VI/21-23.

⁵³⁶ Cürcani, Ali b. Muhammed b. Ali, et-*Tarifât*, Daru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut h.1045, I/282; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, I/282.

⁵³⁷ Özsoy, Ömer -Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.240.

⁵³⁸ İsrâ, 17/59; Hud, 11/65; Şuara, 26/157.

⁵³⁹ Zuhruf, 43/48-50.

⁵⁴⁰ Âl-i İmran, 3/183.

⁵⁴¹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, I/282.

iddiasında bulunan zattan doğüstü, tabiat kanunlarının dışında meydana gelen sıra dışı olaylara denir. Mucizedeki maksat, peygamberin nübüvvet davasını kanıtlamasıdır.⁵⁴² Bir şeyin mucize olarak kabul edilmesi için onun elçilik göreviyle şerefendirilmiş kişilerin elinde meydana gelmesi gerekmektedir. Mucize gerçekte Allah'ın emri ile meydana gelebilir, "peygamber mucizesi" mecazi manada kullanılır.⁵⁴³ Kur'an'da mucize, Allah'ın varlığını ve peygamber elçiliğinin kanıtı olarak, 'belge', 'işaret', 'emare' manalarını da alarak "ayet" olarak isimlendirilir.⁵⁴⁴

Peygamberlerin gösterdiği mucizeler, bir bakıma imanın esaslarından olan nübüvvetle, bir bakıma da vahiyle ilgilidir. Dolayısıyla mucize haktır. Akıl da bunu imkânsız kılmamaktadır. Çünkü yaşanan her saniye, her çeşit yağış, yetişen ve kuruyan her bitki, doğan ve ölen her varlık, havada, yerde, suyun derinliklerinde ve hatta yerin karanlığında hayat bulan ve daha sayamadığımız nice şeyler ayrı ayrı mucizedir. Sürekli müşahede ettiğimiz ve bu nedenle değişmez sandığımız tabiat kanunlarını var eden Allah'tır. Bu bağlamda Hz. İsa'nın havarilerinin: "*Rabbin bize gökten bir sofraya indirebilir mi?*"⁵⁴⁵ gibi sorularında, Allah'ın kudretiyle ilgili şüphelerin insanlarda var olduğunu göstermektedir.⁵⁴⁶ Allah bu kanunları dilediği zaman peygamberleri vasıtasıyla değiştirebilir. Bu değişiklik bir mucizedir.

Peygamberlerden istenen mucizeler genelde o dönemde meşhur olan olaylarla ilgilidir. Hz. Musa'nın zamanında sihir,⁵⁴⁷ Hz. İsa devrinde tıp ilmi⁵⁴⁸ ve Hz. Muhammed devrinde de şiir ve edebiyatın önemli bir mevkiye ulaşması gibi.⁵⁴⁹

2.12.2 Cahiliye Toplumunun Mucize Talebi

Birçok kavim, peygamberlerinden mucize talebinde bulunmuşlardır. Bu durumda peygamberler mucizeyi vermesi için Allah'a, ya dua etmişlerdir (Hz. İsa'nın 'Maide' talebinde bulunması gibi⁵⁵⁰) ya da bu taleplerine vahiy rehberliğinde

⁵⁴² Taberi, *Camii'l- Beyan*, II/125; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, I/282.

⁵⁴³ Karaman, Fikret, Mucize maddesi, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s.455.

⁵⁴⁴ Özsoy, Ömer-Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.241.

⁵⁴⁵ Maide, 5/112.

⁵⁴⁶ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/314.

⁵⁴⁷ A'raf 7/112.

⁵⁴⁸ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, III/251.

⁵⁴⁹ Bakara 2/23; Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, I/88,89.

⁵⁵⁰ Maide 6,114.

olumlu veya olumsuz bir cevap verilmiştir.⁵⁵¹ Bu durumda, mucizelerin gerçekleştirilebilmesi için Allah'ın takdir ve onayı gerekli olmuştur.⁵⁵² Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulmuştur:

وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا آيَاتٍ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ

“Ona, ‘Rabbinden (başka) mucize indirilmeli değil miydi’ derler. De ki: Mucizeler ancak Allah’ın katındandır. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.”⁵⁵³ Bir başka ayeti kerimede Yüce Allah şöyle buyurmuştur. “O’na Rabbinden bir mucize indirilseydi ya! dediler. De ki: Şüphesiz Allah mucize indirmeye kadirdir. Fakat onların çoğu bilemez.”⁵⁵⁴

Bu ayette de açıkça anlaşılıyor ki, mucize Allah katından verilir. Peygamberin *“Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım”* sözünden, peygamberin de insan olduğu, istenilen mucizeleri ancak Allah’ın izniyle gösterebileceğini ve görevinin sadece uymak olduğu anlaşılabilir. Müşrikler peygamberin elçilik görevinde olağan (insan) şekli ile kendilerine gelip tebliğ görevini yapmaya başlayınca; *“Onlar şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber! (Bizler gibi) yemek yiyor, çarşıda dolaşiyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!”⁵⁵⁵* dediler. Aslında cahiliye Arapları uzun bir süreden beri düzmece tanrılara tapınıp bir karşılık almadıklarından, Hz. Peygamber’in, elçilik görevini ilan etmesiyle, olağan üstü bir farklılık sorgusuna başlamış oldukları da görülebilmektedir. Mekke’nin o günkü şartlarında, kendilerinden farklı bir şekilde, krallar gibi özel hazinelere sahip olması ve yanında onun tebliğ görevini yapacak meleğin bulunması gerektiğini ileri sürüyor; bunlar olmadığı takdir de, peygamberlik iddiasında bulunmasının ancak büyüye kapılmış birinin boş konuşmaları, olacağını savunmuşlardır.⁵⁵⁶

2.12.3 Mucize Beklentisinde Bulunan Peygambere Allah’ın Cevabı

⁵⁵¹ Âl-İmran 3/35. 3/183.

⁵⁵² En’am 6/109.

⁵⁵³ Ankebut 29/50.

⁵⁵⁴ En’am 6/37.

⁵⁵⁵ Furkan 24/7

⁵⁵⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/110.

Allah, ezelde neyi takdir etti ise insanlar onu göreceklerdir. Allah'ın kanunu değişmeyecektir. İnsanların ve cinlerin bir kısmının cehennemde yanacağına dair ayet vardır.⁵⁵⁷ Hal bu olmasına rağmen peygamberler, kendilerine yüklenen görevi tam olarak yerine getirmek, insanları cehennemden kurtarmak için kendilerinden mucize talebinde bulunanların isteklerine karşı Allah'tan mucize beklentisinde olmuşlardır. Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulmuştur.

وَإِنْ كَانَ كَبِيرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ

أَنْ تَبْتَغِيَهُمْ

فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بَأْيَةٌ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ

“Eğer onların yüz çevirmesi sana ağır geldi ise, yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ya da göğe çıkabileceğin bir merdiven ara ki onlara bir mucize getiresin! Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzerine toplayıp birleştirirdi, o halde sakın cahillerden olma.”⁵⁵⁸

Bu ayetten de anlaşıldığı gibi, mucize göstermek peygamberin elinde değildir. Peygamber mucize ister, Allah dilerse ona mucize verir, dilemezse vermez. Hz. Peygamber, insanların hidayeti kabul etmemesinden dolayı üzülse de onun bu konuda yapabileceği pek bir şey yoktur. Allah istemedikçe peygamber mucize gösteremeyeceği gibi, yine Allah izin vermeyinceye kadar kişi hidayete eremez.⁵⁵⁹

Mucizeler mütekebbir insanları korkutmak,⁵⁶⁰ muttakileri ise hayran bırakmak içindir. Kur'an, peygamberlerin bir kısmına verilmiş olan mucizelerden bahsetmektedir. Salih (a.s)'in devesi,⁵⁶¹ Hz. Süleyman'ın emrine verilmiş rüzgâr, cin (şeytanlar); hayvanlarla konuşabilme vasfı vb.⁵⁶² Hz. Musa'nın kavmine Kur'an'da geçen dokuz mucize,⁵⁶³ Hz. İsa'ya da birkaç müthiş mucize verilmiş olması gibi mucizeleri örnek verebiliriz.⁵⁶⁴ Bu mucizelere rağmen kavimlerinden birçoğu

⁵⁵⁷ Hud 11/119.

⁵⁵⁸ En'am 6/35.

⁵⁵⁹ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, VII/203,204; Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, II/397.

⁵⁶⁰ İsra 17/59.

⁵⁶¹ A'raf 7/73.

⁵⁶² Neml 27/17; (Ayrıca bkz. Taberi, *Tarih*, II/701, 728).

⁵⁶³ Taberi, *Camii'l-Beyan*, II/261.

⁵⁶⁴ Âl-İmran 3/35. 3/49.

küfürde inat etmeye ⁵⁶⁵ devam etmiş peygamberlerini sihirbazlıkla itham etmişlerdir. ⁵⁶⁶ Mucizelerle ikna yolu, Hz. Muhammed zamanına kadar devam etmiştir. Hz. Muhammed ile birlikte, inkârda direnen muhatapların helak edilmesini gerektiren mucize, bir ikna yolu olarak kullanılmamıştır. Zira insanların zihinleri buna ikna olsa da, başka etkenlerin ağır basmasıyla mucizenin peygamberliğin tasdikinde beklenen etkiyi göstermediği görülmüştür. ⁵⁶⁷ Nitekim Kur'an'da yüce Allah konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Bizi bu mucizeleri göndermekten alıkoyan, öncekilerin onları yalanlamış olmasından başka bir şey değildir.”⁵⁶⁸

2.12.4 Havarilerin Mucize Talebi

Hz. İsa'ya iman etmiş olan ve ona sadakat gösteren müminler olarak bilinen Havarilerin, Hz. İsa'dan mucize talebine ve bu talebi de Hz. İsa'nın Allah'a arz etmesine ilişkin olarak geçen ayetlerde şöyle buyrulmaktadır:

إِذْ قَالُوا لَوَارِثُونا يَا عيسى ابْنُ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّكُمْ مَرْغُوبُونَ {112} قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَنَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ {113} قَالَ عيسى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيداً لِأَوْلَادِنَا وَأَخْرَجْنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ {114} قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَنَا أُعَذِّبُهُ عَذَاباً لَأُعَذِّبَهُ أَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ {115}

“Hani havariler ‘Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofrayı indirebilir mi?’ demişlerdi. O, ‘iman etmiş kimseler iseniz Allah’tan korkun’ cevabını vermişti (112). Onlar ‘ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim ve ona gözleriyle görmüş şahitler olalım istiyoruz’ demişlerdi (113). Meryem oğlu İsa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki, bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir ayet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısısın (114). Allah şöyle buyurdu: Ben onu size şüphesiz indireceğim; ama bundan sonra

⁵⁶⁵ Bakara 2/87.

⁵⁶⁶ Yunus 10/2.

⁵⁶⁷ Özsoy, Ömer-Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.240.

⁵⁶⁸ İsrâ 17/59.

*içinizden kim inkâr ederse, kâinatta hiçbir kimseye etmediğim azabı ona vereceğim (115).*⁵⁶⁹

Rivayet edilen bir görüşe göre, Hz. İsa İsrail Oğullarına: “Siz, Allah rızasını kazanmak için bir ay oruç tutuktan sonra, ondan isteyeceğiniz şey size verilse olmaz mı? Çünkü işçinin emeği, kendisinin sarf ettiği çaba kadar takdir edilir, dedi.” İsrail Oğulları, Otuz gün oruç tuttuktan sonra: “Ey elçi! Sen, bize: İşçinin emeği, işi üzerinden, verilir” demiştin ve bir ay oruç tutmamızı emretmiştin, biz de emrine uyduk orucumuzu tuttuk. Bizlerin, kimseye bir ay çalışıp da işimizi tamamlayınca, yemek yedirilmeden bırakıldığımız gün olmamıştır. Orucumuzu tutuk dolayısıyla acıktık, deyip Allah’tan kendileri üzerine bir sofrayı indirmelerini talep etmişlerdir.⁵⁷⁰

2.13 Peygamberin İçinden Geçen Duygulara Karşılık Verilmesi

Bu başlık altında peygamberin içinden geçen bir düşünce veya duadan, Allah’ın haberdar olduğuna ve bu dua ve düşünceye karşılık verilebileceğine dair delil teşkil eden ayetleri ele almaya çalıştık. Konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur.

*“De ki: İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye kadirdir.”*⁵⁷¹ *Benzer bir ayette yine şöyle buyrulmuştur. Şüphesiz Allah, açığı ve gizleneni bilir.”*⁵⁷²

Allah resulü (a.s), Mekke’de iken Kâbe’ye doğru yönelip namaz kılardı. Medine’ye gelince Kudüs’teki Sahra’ya doğru yönelerek namaz kılmaya başlamış, yaklaşık olarak on altı, on yedi ay kadar böyle namaz kılmıştır. Bundan maksadı, Yahudileri İslam’a ısındırmak, onların İslam’a yönelmelerini sağlamak idi. Fakat peygamberin gönlü her zaman Kâbe’nin kible olmasından yana idi.⁵⁷³ Yahudiler, İslam’a ısınmak şöyle dursun, bundan şımararak: “Muhammed ve ashâbı kiblenin neresi olduğunu bilmiyorlardı, biz onlara yol gösterdik” demeye başlamışlardı. Bu durumda Hz. peygamber, kible hususunda Allah’ın kendisine bir yol göstermesinin

⁵⁶⁹ Maide 5/112-115.

⁵⁷⁰ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II/323.

⁵⁷¹ Âl-İmran 3/35. 3/29.

⁵⁷² Â’la 87/7.

⁵⁷³ Taberi, *Camii’l- Beyan*, II/656.

beklentisi içerisinde girmiştir.⁵⁷⁴ Nihayet Bedir Gazvesinden iki ay önce bu emir gelmiştir. En kuvvetli görüşe göre Hz. peygamber, öğle namazının henüz iki rekâtını kıldırmıştı ki daha namaz devam ederken şu ayetler nazil olmuştur.

فَدُ نَرَى تَقَلَّبَ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ هُوَ الْاَذِينَ اُولُو الْاَكْتَابِ يَلْعَمُونَ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

“Biz senin yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu, (gökten haber beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) Elbette seni hoşlanacağın bir kibleye döndüreceğiz. (Bundan böyle) Yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir, nerede olursanız yüzlerinizi o yöne çevirin. Kendilerine kitap verilmiş olanlar, bunun Rabları tarafından bir gerçek olduğunu bilirler. Allah, onların yaptıklarından gafil değildir.”⁵⁷⁵ Bu emrin, bazı kaynaklarda namaz dışında yahut ikindi veya sabah namazında geldiğine dair rivayetler de vardır.⁵⁷⁶

2.14 Peygamber Talebinin Reddi

Peygamberlerin de sıradan insanlar gibi Allah’tan talepleri olmuştur. Peygamberler Allah’tan bir talepte bulunurken göze çarpan bir husus vardır; “Ya!”, “Ey!” gibi dikkat çekmek için kullanılan edatlarla değil doğrudan “Rabbim!”, “Rabbimiz!” gibi ifadelerle başlamış olduklarını görüyoruz. Peygamberlerin Kur’an’da geçen dua ve talepleri, bazen isim ve talebinin ne olduğu zikredilerek, bazen de isim zikredilmeden yapılmış olan talepler, Allah tarafından red edilmiştir. Düzenin kurucusu Allah’tır, peygamber ise ‘kul’dur, Allah’ın kanunlarının işlemesi için, peygamber talebi dahi olsa, bazı talepler geri çevrilmiştir. Bu konuyla ilgili, gerek peygamberin gerekse müminlerin, müşrik olan birine istiğfarda bulunmalarının haram olduğuna⁵⁷⁷ ve bu taleplerinin de olumsuz karşılandığına dair bazı başlıklar altında bilgi vermeye çalıştık.

2.14.1 Hz. Peygamberin Talebi

⁵⁷⁴ Ateş, *Kur’an’ı Kerim’in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/130; Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, IV/109,110.

⁵⁷⁵ Bakara 2/144.

⁵⁷⁶ Taberi, *Camii'l-Beyan*, II/658.

⁵⁷⁷ Zuhayli, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Veciz*, Daru'l-Fikr, Dımaşk trs. I/206.

Hizmetçi peygamber, hidayeti kabul etmeyen insanlar için üzölmüştür.⁵⁷⁸ Bu durum O'nun insanlığın tamamının hidayet üzere olmasını istediğini göstermektedir, çünkü O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir.⁵⁷⁹ Konuyla ilgili bir hadisi şerif verdikten sonra, ayetlerdeki bazı taleplere verilen olumsuz karşılıkları örnek vermeye çalışacağız. Peygamberimiz (a.s.), “Allah'tan istemiş olduğu üç şey” konulu bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

“Ben Rabbimden üç şey istedim; isteklerimden ikisini verdi, birisini ise benden esirgdi: Rabbimden ümmetimi kılıkla helak etmemesini istedim; bu isteğimi yerine getireceğine dair söz verdi. Birde kendisinden ümmetimi suda boğmakla helak etmemesini istedim, bu isteğimi de yerine getireceğine dair söz verdi. Sonra ümmetimin kendi aralarında kavga edip dövüşmelerine izin vermemesini istedim, bunu benden esirgdi.”⁵⁸⁰ Mutlak hidayet sahibinin Allah olduğuna, peygamberin bu konuda bir şey yapamayacağına delil olan bir ayette şöyle buyrulmuştur:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أَوْلِيَا فُزِّيَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

“(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yakışır ne de inananlara.”⁵⁸¹

Ayetin nüzul sebebi ile ilgili değişik rivayetler mevcuttur. Bir rivayete göre mümin bir evladın, müşrik olan anne ve babası için mağfiret dilemesinden dolayı ayet inmiştir.⁵⁸² Çoğu tefsirde rivayet edildiğine göre ise, Resulüllah'ın (a.s.) ölmüş amcası Ebu Talip için Allah'tan mağfiret dilemek istemiş, bunun üzerine yukarıdaki ayet inmiştir.⁵⁸³

Daha önce ifade edildiği gibi imana gelmesinden ümit kesilmemiş olan kimsenin imana, hidayete kavuşmasını dilemek caizdir. Fakat en-Nehhas, tefsirinde

⁵⁷⁸ Bakara 2/37.

⁵⁷⁹ Enbiya 17./107.

⁵⁸⁰ Müslim, *el-Camiu's-Sahih, Fiten*, 20.

⁵⁸¹ Tevbe 9/113.

⁵⁸² Zuhayli, *et-Tefsiru'l Veciz*, I/206.

⁵⁸³ Dımaşki, Ömer b. Ali b. Adil, *el-Lubeb fi Ulumi'l-Kitab*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut trs. X/220.

Hz. Ali'nin sözünü naklen: "Küfür üzerine ölmüş ise mağfiret dilemek caiz değildir" demiştir.⁵⁸⁴

Konu bağlamında bir ayette şöyle buyrulmuştur:

*"(Resulüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir."*⁵⁸⁵

Bir rivayete göre Resul-i Ekrem (a.s.), amcası Ebu Talib'e hitaben şöyle buyurmuştur. "La ilahe illallah" de ki, kıyamet günü Allah'ın huzurunda bu kelime sayesinde senin lehinde şehadette bulunayım, Ebu Talib'in eski geleneklerini terk etmek istemeyişi, gururu ve o sırada yanlarında bulunan bazı müşriklerin bunu söylemesini engellemeye çalışmaları sonrasında peygamberimiz, onu (amcasını) çok sevdiğinden kendisine Allah'tan istiğfar talebinde bulunacağını ifade ettikten sonra bu ayetin nazil olduğu belirtilmiştir.⁵⁸⁶

Allah her şeyin mutlak ve tek sahibidir. Dilediğini hidayet etme ve dilediğini azap etme kudretine sahiptir, bu durumu sorgulama hakkı da kimsede yoktur. Yalnız biz şuna tüm samimiyetimizle inanıyoruz ki "*Allah, kullara asla zulmedici değildir.*"⁵⁸⁷ Yukarıda vermiş olduğumuz ayette geçen "hidayete girecek olanları en iyi O bilir." sözünden açıkça anlaşılabilir ki Allah, hidayeti önemseyerek⁵⁸⁸ gerçekten isteyenleri hidayete erdirecektir, bu durumda peygamberin akrabası veya yabancı arasında bir fark gözetmeyecektir. Yani iman ve hidayetin gerçekleşebilmesi için Allah'ın izni şarttır. Bunun delilini de şu ayette görebilmekteyiz. "*Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz. O akıllarını kullanmayanları murdar (inkârcı) kılar.*"⁵⁸⁹

Konuyla ilgili bir başka ayette şöyle buyrulmaktadır: "*(Ey Muhammed!) Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları*

⁵⁸⁴ Nahhas, Ebu Cafer, *Meani'l- Kur'ani'l- Kerim*, III/259.

⁵⁸⁵ Kasas 28/56.

⁵⁸⁶ Bikai, Burhaneddin Ebu Hasan İbrahim, *Nazmu'd-Dürer fi Tenesübi'l Ayi ve's-Suver*, Daru'l-Kütübi'l-İslami, Kahire trs. XIV/318.

⁵⁸⁷ Hac 22/10.

⁵⁸⁸ Bikai, *Nazmu'd- Dürer*, XIV/318.

⁵⁸⁹ Yunus 10/99.

asla af etmeyecek. Bu, onların Allah ve Resulünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”⁵⁹⁰

Bu ayetin nüzul sebebiyle ilgili olarak, peygamberimizin bazı münafıklar için Allah’tan mağfiret dilemesi sonucunda nazil olduğu şeklinde rivayet vardır. Rivayete göre münafıkların reisi Abdullah b. Übeyy öldüğü zaman oğlu Abdullah, Resûlullah (a.s.) gelerek babası için namaz kıldırıp, istiğfar etmesini istemiştir.⁵⁹¹ Abdullah halis bir Müslüman olduğu için Resûlullah onun hatırını kırmak istememiş ve babasının affi için Allah’a dua etmiştir, bunun üzerine bu ayet nazil oldu.⁵⁹²

2.14.2 Hz. İbrahim’in Talebi

Hz. İbrahim, bir takım sınanmaları başarıyla geçtikten sonra Allah tarafından insanlara önder olarak seçilmiştir. Kendisine verilen bu makamdan zürriyeti için de talep edince Allah tarafından talebine sınırlama getirilmiştir. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur:

يُنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا وَاذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ

“Bir zamanlar Rabbi İbrahim’i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: ‘Ben seni insanlara önder yapacağım’, demişti. ‘Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)’ dedi. Allah: ‘Ahdim zalimlere ermez (onlar için söz veremem)’ buyurdu.”⁵⁹³

Hz. İbrahim, kendisine yöneltilen emirleri eksiksiz yerine getirince, Allah ona, “Ben seni insanlara önder yapacağım” demek suretiyle güzel bir makamla şereflelendireceğini haber vermiştir. İbrahim’in kendi soyundan gelenler için de önderler yapması yönünde dilekte bulunması üzerine “vaadim zalimleri kapsamaz” buyurarak, üstünlüğün nesep, kan bağına değil, dini ve ahlaki olgunluğa bağlı olduğunu haber vermiştir. Bu açıklama, Hz. peygamber dönemindeki Yahudilerin de kendilerini “Allah’ın seçilmiş halkı” saymalarına bir cevap teşkil niteliğindedir. Buna göre kişi Hz. İbrahim’in soyundan olsa bile zalim olduktan sonra, Allah’ın vaad

⁵⁹⁰ Tevbe 9/80.

⁵⁹¹ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, III/41.

⁵⁹² İbn Yasin, Hikmet b. Beşir, *et-Tefsiru’s- Sahih*, Daru’l-Mesir, Medine trs. II/475.

⁵⁹³ Bakara 2/124.

ettiği önderlik, liderlik, üstünlük gibi ayrıcalıklara layık olmadıkları için bu makamlara sahip olamazlar. Allah'ın bu konudaki şartı bağılı vaadi zalimler içindir.⁵⁹⁴

Allah'ın ahdi (sözü-vaadi), adaletli ve zulümden beri olanlar için vardır, çünkü fasık ve zalim kişi için imamet uygun değildir. Şunu da eklemek gerekir ki, Hz. İbrahim'e verilen bu imamet sıfatı sonrasında, ikramını artırmasını talep etmesi yani 'bana verilen bu makamı, zürriyetime de vererek artır' manasında bir talep olduğu şeklinde de anlaşılmıştır.⁵⁹⁵

2.14.3 Hz. Nuh'un Talebi

Hz. Nuh, kendisine iman etmemiş oğluna, meşhur tufandan hemen önce iman edip gemiye binmesini teklif edilmiş fakat o, gemiye binmemiş ve boğulanlardan olmuştur. Tufan sonrasında ortalık durulunca Hz. Nuh, kendi oğlunun hayatından ümidini kesmiş ancak ahrette affedilebilmesi ümidiyle Allah'tan şu talepte bulunmuştur:

اَبِي مِنْ اَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ

*“Nuh Rabbine dua edip dedi ki: Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemendendir. Senin va'din ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.”*⁵⁹⁶

Hz. Nuh, oğluna iman edenlerle birlikte gemiye binmesini, bu gün Allah'ın emrinden (azabından) hiçbir kimsenin kurtulamayacağını, ancak gemiye binenlerin kurtulabileceğini söylemiş, oğlu ise, kendisini tufanda oluşacak su baskınından koruyacak bir dağa sığınacağını söylemiştir. Neticede O, hem iman etmeyenlerden hem boğulanlardan olmuştur.⁵⁹⁷

Allah, Hz. Nuh'a gemiye kimlerin binebileceğinin talimatını vermişti.⁵⁹⁸ Binebilecekler arasında olabilmesi için Nuh, oğlunu gemiye dolayısıyla imana davet etti.⁵⁹⁹ Oğlu bu daveti kabul etmedi ve boğulanlardan oldu. Gemi karaya oturup

⁵⁹⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, I/207.

⁵⁹⁵ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, I/318.

⁵⁹⁶ Hud 11/45.

⁵⁹⁷ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim'in Meali Âlisi ve Tefsiri*, III/1474.

⁵⁹⁸ Hud 36/40.

⁵⁹⁹ Hud 36/42.

yeryüzü suları çekilmeye başladıktan sonra, Allah'ın hükmünden sadece gemiye binenlerin kurtulmuş olduğunu iyi bildiği için⁶⁰⁰ oğlunun yaşamasından ümidini kesmiş, “Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir.” demiştir. Bu haykırışın oğlunun ahirette bağışlanmasına yönelik olduğu belirtilmiştir.⁶⁰¹ Bu talebe karşılık Allah şu cevabı vermiştir:

*“Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim.”*⁶⁰²

Hz. Nuh'un oğlu, babası için her ne kadar değerli olsa da sonuçta Hz. Nuh'a inanmamıştır ve Hz. Nuh'un yapmış olduğu beddua onu da kapsamaktadır. Nitekim O, şöyle bir niyazda bulunmuştu: “Nuh, Rabbim! Dedi, yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!”⁶⁰³

Hz. Nuh'un buradaki durumu şuna benzetilebilir: Evet o senin evladın ve bir parçandır, fakat insan vücudunun bir organı işlevini yitirmiş ve bedenden atılması muhakkak gerekli ise doktor, vücudun diğer kısımlarının selameti için o organı kesme kararı almak zorundadır. Hasta her ne kadar kesilmemesi için ricalar etse dahi. Bu ayette de “o senin ehlinden değil” şeklindeki ifade, oğlunun kendi öz soyundan değil manasında kullanılmamıştır; O, bozuk ahlak ve inanç yüzünden artık senin iman sahibi ehlinden sayılmaz manasında kullanılmıştır.⁶⁰⁴

2.15 Peygamberlerin Gayb Âlemine İlişkin Talepleri

Peygamberler de insan olmaları hasebiyle bazı olayların iç yüzünü merak etmişlerdir. Bu konuda Allah'a münacatta bulunmuşlardır. Aynı zamanda kendilerine verilen cevaplarla da kalpleri mutmain olmuştur.⁶⁰⁵ Ayrıca merak edilmiş bazı meselelerin Kur'an'da yer almış olması, bizlerin de bu konularda bilgi sahibi olmamıza vesile olmuştur.

⁶⁰⁰ Hud 36/43.

⁶⁰¹ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XII/83-85.

⁶⁰² Hud 11/46.

⁶⁰³ Nuh 71/26.

⁶⁰⁴ Mevdudi, Ebu'l Ala, *Tefhimu'l-Kur'an*, trc.,trc. M.Han Kayani, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, İnsan Yayınları, İstanbul 1996, II/397.

⁶⁰⁵ Bakara 2/259,260.

Allah, insanoğluna ilim vermiş fakat bunu sınırlı tutmuştur, yani insanın görmesi, işitmesi akletmesi ancak bir yere kadar olabilir. Bazen insan merak ettiği konu hakkında peygamberden bilgi istemiş (“yes’elüneke” ile başlayan ayetlerde olduğu gibi), bazen de peygamber merak ettiği bir meselenin hikmetini öğrenmek için Rabbinden bilgi istemiştir.⁶⁰⁶ Peygamberler, Allah’ın varlığına şüphesiz iman ederler, yine de onların bir kısmı, “tekrar dirilme”, “Allah’ı dünyada görmek istemek” gibi meseleleri Allah’a arz etmişlerdir. Kendilerine verilmiş olan cevapların ise kendilerinden sonra gelecek insanların, benzer konulardaki meraklarını da giderecek türden olduğu söylenebilir.

2.15.1 Hz. Uzeyr’in Talebi

Ölülerin nasıl diriltilebileceği konusunu merak eden kişiye Kur’an’da şu şekilde cevap verilmiştir.

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا
فَأَمَاتَهُ

اللَّهُ مِئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثْنَا قَالِ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالِ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالِ بَلْ لَبِثْتُ مِئَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى
طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى الْجِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ
نُنشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Yahut evlerinin duvarları çatıları üzerine yıkılmış, ıssız bir kasabaya uğrayan kimsenin durumu gibi. Bu kişinin “Allah bütün bunları öldürdükten sonra nasıl diriltecek?” demesi üzerine Allah onu yüzyıl ölü olarak tuttu, sonra diriltti. “Ne kadar kaldın” diye sordu. “Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldım” dedi. Allah “Hayır, yüzyıl kaldın. Anlamak için yiyeceğine bak, henüz değişmemiş; eşeğine bek, -seni insanlara bir işaret kılmamız için- ve kemiklere bak, onları nasıl düzeltiyor ve üzerini etle kaplıyoruz” buyurdu. Artık o adam için durum açıkça ortaya çıkınca “biliyorum ki Allah kesinlikle her şeye kadirdir” dedi.”⁶⁰⁷

⁶⁰⁶ Bakara 2/259,260; A’raf 7/143.

⁶⁰⁷ Bakara 2/259.

Ayette bahsi geçen kişi hakkında farklı rivayetler mevcuttur.⁶⁰⁸ Kaynakların çoğunda bu kişinin Uzeyr (a.s.) olduğu, bahsedilen beldenin ise (Buhtunnasır'ın Beytu'l-Makdisi yıktıktan sonra ki yıkık hali) Beytu'l-Makdis olduğu rivayet edilir.⁶⁰⁹ Bahsi geçen kişi, o günün şartlarıyla eşeği üzerinde yolculuk yaparken yıkılmış harabe olmuş bir belde görmüştür. Allah'ın, ölümden sonra altı üstüne gelmiş bu kasaba halkını diriltebileceğini çok iyi bildiği halde, depremde ölmüş, ezilmiş olan bu insanları Allah'ın tekrar nasıl dirilteceğini merak edip sormuştur.⁶¹⁰

Bu soruyu sorduktan sonra Allah o şahsı yüzyıl ölü bıraktıktan sonra diriltmiş ve ona burada kaç yıl (ölü) kaldığını sormuştur. O yolcu kendisinin bir gün ya da bir günden daha az süreyle burada kaldığını söylemiştir. Allah (c.c.), o yolcuya bulunduğu yerde yüzyıl ölü kaldığını söyledikten sonra yolcuya, yanındaki yemeğe ve suya bakmasını, onların yüz yıl boyunca Allah'ın kudreti sayesinde hiç bozulmadıklarını; bir de yolculuk sırasında yanında bulunan eşeğe bakmasını söylemiştir. Eşekten geriye sadece çürümüş kemikler kaldığını gördükten sonra yolcuya, (insanlara bir ibret olması için) çürümüş kemiklere bakmasını, o kemiklerin Allah'ın kudretiyle nasıl tekrar et ile kaplanıp canlandığını göreceksin denmiştir. Burada kemiklerin et ile kaplanmasından murad, tekrar diriltmektir.⁶¹¹ Ve Allah, ölümlerin nasıl dirilebileceğinin örneğini o kişiye göstermiştir.

Allah, dilediği şeyi, daha sonra dilediği bir vakitte tekrar diriltmeye gücü yetendir.⁶¹² Kemiğin dirilmesi, dolayısı ile ölünün tekrar canlandırılması, başka ayetlerde de geçmektedir (*Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek.*⁶¹³) Vermiş olduğumuz ayetteki bahsi geçen yolcu, ölünün tekrar dirildiğine şahit olunca (Bu hal ona apaçık belli olunca) merakı giderilmiş, kalbi mutmain olmuş ve şunu ifade etmiştir “biliorum ki Allah, her şeye kadirdir”.

2.15.2 Hz. İbrahim'in Talebi

⁶⁰⁸ Ateş, *Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I/309.

⁶⁰⁹ İbn Zemenin, Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah, *Tefsiru'l Kur'ani'l-Aziz*, el-Faruku'l- Hadis, Kahire 2002, I/254.

⁶¹⁰ Suyuti, *ed-Durru'l-Mensur*, III/206-218.

⁶¹¹ Razi, *Me'fatihu'l-Ğayb*, VII/39.

⁶¹² Abese 80/22.

⁶¹³ Yasin 36/78.

Hiz. İbrahım, ölülerin nasıl diriltileceğini merak edince Kur'an'da kendisine şu karşılık verilmiştir:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ قَالَ رَبِّي قَالَ فَخُذْ
أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِنَّكَ تَمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? Dedi. İbrahim: Hayır! İnanđım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim), dedi. Bunun üzerine Allah: Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah azizdir, hâkimdir, buyurdu.”⁶¹⁴ Bu ayette Allah, Hiz. İbrahim'in merak etmiş olduğu bir konu olan ölülerin nasıl diriltildiğı meselesini, mucize niteliğinde bir şekil ile göstermiştir.

Taberi, tefsirinde naklettiğı bir rivayete göre Hiz. İbrahim, yolda yürürken, ölmüş yırtıcı hayvanlar ve kuşlar tarafından parçalanmış, kemikleri ortaya çıkmış bir hayvan görmüştür. Bir diğeri rivayete göre ise Hiz. İbrahim, yarısı deniz kıyısında diğeri yarısı karada bulunan, ölmüş bir hayvanın hem kara yırtıcıları hem deniz canlıları tarafından yendiğini görmüştür. Daha sonra parçalanmış olan bu hayvanın, farklı türdeki yırtıcıların midelerinden nasıl bir araya getirilip diriltileceğini merak etmiş, durup düşünmeye başlamış: “Ya Rabbi, biliyorum sen bu hayvanın vücudunu yırtıcı hayvanların ve kuşların midelerinden toplayıp bir araya getirecek ve dirilecek kudrete sahipsin. Ama bu işi nasıl yapacaksın, bana göster!” diye yalvarmıştır.⁶¹⁵

Allah (c.c.) ona, ayette geçtiğı gibi maddi bir örnekle (yaparak, yaşayarak uygulattığı için hakka'l yakın) bir cevap vermiştir, tekrar dirilişin mahiyetini izah etmemiştir. Çünkü insanın bilgi kapasitesi, dirilme canlanma olayını kavramaya elverişli değildir. Bundan önceki ara başlıkta da geçtiğı gibi peygamberlere verilen bu ölüleri diriltme örnekler birer mucizedir. Bu konuda önemli olan mucizeyi te'vil etmek değil, insanın tekrar dirileceğine ve Allah'a hesap vereceğine iman etmesidir.⁶¹⁶

⁶¹⁴ Bakara 2/260.

⁶¹⁵ Taberi, *Camii'l-Beyan*, IV/6215-626.

⁶¹⁶ Karaman ve diğeri, *Kur'an Yolu*, I/413,414.

Hız. İbrahim'in bu isteğinin sebebi inancının daha da güçlenmesi içindir. Yüce Allah ona dört kuş alıp bunların yaratılışını incelemesini sonra kesip her dağın başına bunlardan birer parça koymasını emretmiştir. Hız. İbrahim'in (a.s.) bu emri yerine getirmiş olduğu, ayetin devamında anlaşılmaktadır. Bu dört kuşu (rivayetlere göre, tavus, güvercin, karga, horoz⁶¹⁷) almış, incelemiş sonra da kesmiştir. Bunların her parçasını bir dağın başına koymuş, sonra bunları kendisine çağırmıştır. Paramparça olan etleri bir araya toplanmış, Allah'ın kudretiyle yeniden canlanmış olarak eski hallerine dönen kuşlar, koşarak Hız. İbrahim'e gelmişlerdir.⁶¹⁸

Mutasavvıflara göre Hız. İbrahim'in yakalayıp kestiği bu dört şey, nefistir. Nefsi kesmedikçe kalp can bulmaz. Nefsini mücadelelerle boğazlamayan, kalbini Allah ile diriltmez.⁶¹⁹

Bu ve bundan önceki ara başlıkta verdiğimiz, ölümlerin nasıl diriltileceği ile ilgili ayetlerde, her şeyi sebeplere bağlayan Allah'ın, istediği zaman eşyayı yaratacağını, O'nun "Ol" dediği her şeyin derhal olacağını⁶²⁰ anlatmaktadır.

2.15.3 Hız. Musa'nın Allah'ı Görmek İstemesi

Hız. Musa, Allah ile konuşunca büyük bir heyecana kapılmış, kendisinin cennete olduğunu düşünmüş ve iştiyakla Allah'ı görmek istemiştir. Bu konuyla ilgili Kur'an'da şöyle buyrulmuştur:

رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ لَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ

*"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca 'Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayrıca dedi ki: Seni noksan sıfatlarından tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."*⁶²¹

⁶¹⁷ Ateş, Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, I/312.

⁶¹⁸ Ateş, Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, I/311.

⁶¹⁹ Kuşeyri, Letaifu'l-İşarat, I/215.

⁶²⁰ Yasin 36/82.

⁶²¹ A'raf 7/143.

Rivayet olunduğuna göre, Hz. Musa Mısırda iken İsrailoğullarına Allah, düşmanlarını helak ederse kendilerine bir kitap getireceğini vaad etmiş ve Firavun helak olunca, o vaad olunan kitabı Allah'tan niyaz etmiştir. Allah (c.c.), ayrıntıları Bakara suresi, 51. ayette anlatılan kırk günün ardından Tevrat'ın nüzulü ve kelim (Allah ile konuşma) olayı meydana gelmiştir. Hz. Musa Tur-i Sina'ya bir süreliğine Allah ile görüşmeye çıkacağı zaman, kavmine mürşit olarak kardeşi Hz. Harun'u halef bırakmıştır.⁶²²

Hz. Musa, Allah Teâlâ'nın kelamına mazhar olmuş bir peygamberdir. O, Allah ile aracısız fakat perde arkasından konuşma gerçekleştirmiştir. Bu konudaki bir ayette şöyle buyrulur. *Onu, özel konuşmak için yaklaştırdık.*⁶²³ Rabb'i onu aracısız (perde arkasından) kelamıyla şereflendirince, kelamın şevk ve heyecanı ile (Hz. Musa) kendini bir an cennette hissedip Allah'ı görme arzusu uyandı ve şöyle dedi: *"Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim"* dedi. Yani perdeyi kaldırdı! Bana bizzat tecelli et diye yalvardı. Allah ona kendisini görebilmesine imkân olmadığını, cemal ve azametini dağın bile dayanamayacağını buyurdu. İzafi bir tecelli ile azamet ve kudretinden bir bölüm dağa yansıtılınca, o dağ ufalanıp paramparça oldu. Bu durumdan anlaşılıyor ki, Hz. Musa madde itibarıyla dağ ile kıyaslanamaz ve bu cemalin karşısında dayanamazdı. Bu duruma şahit olan Hz. Musa zaten dayanamayıp bayılmıştı.⁶²⁴ Allah'ın: *"Sen beni katiiyen göremezsin"* sözü, cimrilik değildir, mesele tecelliye tahammüldür. Tabi bu dünya hayatı için var olan bir durumdur.⁶²⁵ Ahirette Allah'ın kesin olarak görülemeyeceği manasında değildir.

Hz. Musa ayıldıktan sonra, bu durum karşısında: 'Fani gözlerle görülmekten münezzehsin, sana tevbe ettim. Çünkü izinsiz belki de uygun olmayan bir dilekte buldum,' dedi. Allah (c.c.), onu teselli etmek için⁶²⁶ *(Allah buyurdu:) Ey Musa! Sana verdiğim peygamberlikle ve kelamımla seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Sana verdiğime sınımsız sarıl ve şükredenlerden ol.*⁶²⁷ şeklinde buyurmuştur.

⁶²² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV/295,296.

⁶²³ Meryem 19/52.

⁶²⁴ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II/1086.

⁶²⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, II/586.

⁶²⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, II/588.

⁶²⁷ A'raf 7/144.

2.15.4 Hz. Musa'nın, Hz. Hızır'ı Görmek İstemesi ve Ondandır Talebi

Hz. Hızır'ın ismi Kur'an'da açıkça geçmemektedir. Hz. Musa zamanında yaşamış ve peygamber olması kuvvetle muhtemel, hikmet ve ilim sahibi bir şahsiyettir. Hz. Musa onunla görüşmek ve ondan ilim tahsil etmek istemiştir. Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulmuştur:

فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِبَادِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا {65} قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَيْتَكَ عَلَىٰ
أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا {66}

“...Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik(65). Musa ona: sana öğretilenden, bana doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tabi olayım mı? Dedi (66)...”⁶²⁸

Farklı görüşler bulunmakla birlikte alimlerin (müfessirlerin) çoğuna göre, kıssada kendisinden bahsedilen ikinci kişi, İsrailoğulları'na gönderilmiş ve kendisine Tevrat verilmiş olan Hz. Musa dır.⁶²⁹

Hz. Peygamberin, Hz. Musa ve beraberinde götürdüğü kişi ile ilgili kıssanın çıkış sebebiyle ilgili şöyle bir açıklama yaptığı rivayet edilmiştir: Hz. Musa, İsrail oğullarıyla sohbet ederken kendisine “*insanların en bilgini kimdir?*” şeklinde bir soru yöneltilir. O da “Allah bilir” diyeceği yerde “benim” diyerek cevap verir. Bu cevap sebebiyle Yüce Allah ona, “İki denizin birbirine kavuştuğu yerde bir kulum var. O’nda sendekinden daha fazla bilgi vardır” diye vahiy indirir.⁶³⁰ Hz. Musa, o şahsı merak ederek “Rabbim, onunla nasıl görüşebilirim?” diye sorar. Allah; “Yanına bir balık almasını, sepete koymasını; balığı yitirdiği yerde bahsi geçen kulu” bulacağını haber verir.⁶³¹

Hz. Musa, söylenenleri yapıp yardımcı olarak yanına aldığı Yuşa b. Nun ile beraber yola çıkarlar. Tarif edilen yere varduktan sonra Hz. Musa'nın gözünü uyku basar ve uykuya dalar. Balık da orada canlanır sepette atlar ve yanı başlarındaki denizde yüzmeye başlar. Hz. Yuşa bu durumu görür fakat Hz. Musa uyandıktan

⁶²⁸ Kehf 18/65,66.

⁶²⁹ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XXI/144; Bakara, 2/51.

⁶³⁰ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XV/561.

⁶³¹ Buhari, *el-Camiu's-Sahih*, 'Tefsir' 18/2; Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III/568.

sonra ona söylemeyi unuttur. O gün ve bir gece daha yol aldıktan sonra Hz. Musa yardımcısına yiyecek bir şeylerin olup olmadığını sorar. Yardımcısı balığı hatırlar ve durumu Hz. Musa'ya anlatır. Hz. Musa'nın da beklediği şey budur, hemen o yere geri dönerler. Bir gün önce uyumuş oldukları yere vardıklarında Hz. Hızır'ı görürler, tanışıp sohbet ederler. Hz. Musa, Hz. Hızır'a kendisinden ilim talep etmek için bu kadar yol geldiğini söyleyince Hz. Hızır: "Senin benimle beraber kalmaya sabrın yetmez" diyerek cevap verir. Hz. Musa "Allah'ın izniyle, beni sabırlı bulacaksın, senin talimatlarına karşı gelmem"⁶³² şeklinde cevap verir. Hz. Hızır: "Eğer bana bağlı olursan, sana o konuda açıklama yapıncaya kadar hiçbir şeyle ilgili bilgi isteme" diyerek uyarıda bulunur.⁶³³

Derken beraber yolculukları başlar. Yolculuk sırasında Hz. Hızır'ın binmiş oldukları gemiyi delmesi sonucunda Hz. Musa, bunun kötü bir iş olduğunu ve sebebini sorar. Hz. Hızır ona, 'benimle sabretmeyeceğini söylemişim' der. Hz. Musa verdiği sözü unuttuğunu söyler ve özür diler. Gemiden indikten sonra masum bir çocuğu öldürmesi sonrasında da yine Hz. Musa, bunun kötü bir iş olduğunu söylemesi üzerine yine Hz. Hızır, "sana benimle beraberliğe sabredemezsin demedim mi" der. Hz. Musa, bundan sonra sana bir şey sorarsam bir daha benimle arkadaşlık etme der.⁶³⁴ Sonunda bir köye giderler ve köy halkından yiyecek isterler. Fakat köy halkı onları misafir etmez. Köyde yıkılmak üzere olan bir duvar görürler. Hz. Hızır, hızlı bir şekilde duvarı düzeltir. Bunu gören Hz. Musa: "Onlar bizi misafir etmediler, isteseydin, bu yaptığına karşılık onlardan ücret alırdın" der. Hz. Hızır, Hz. Musa'nın son müdahalesinin artık ayrılma sebebi olduğunu, yolculukları esnasında yaptıklarının sebeplerini açıklayacağını bildirir.⁶³⁵ Ve şöyle devam eder:

*"Gemi var ya, o denizde çalışan yoksul kimselerindi. Onu kusurlu kılmak istedim. (Çünkü) onların arkasında, her (sağlam) gemiyi gasp etmekte olan bir kral vardı."*⁶³⁶ Şu halde Hz. Hızır, fakir denizcilerin gemilerini delmekle, kralın bu yaralı

⁶³² İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XV/371,372.

⁶³³ Kehf 18/70.

⁶³⁴ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XV/374-378.

⁶³⁵ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XVI/5-10.

⁶³⁶ Kehf, 18/90.

gemiye gasp etme tehlikesini ortan kaldırmıştır. Böylece o fakirlere yardım etmiştir. Hz. Hızır sözlerine şöyle devam etti.⁶³⁷

*“Erkek çocuğa gelince, onun ana-babası, mümin kimselerdi. Bunun için (çocuğun) onları azgınlık ve nankörlüğe boğmasından korktuk (80). Böylece istedik ki, Rableri onun yerine kendilerine, ondan daha temiz ve daha merhametlisini versin(81).”*⁶³⁸Nitekim Hz. Hızır, bahsi geçen çocuğun ileride zalim bir kişi olacağını, ihlâslı birer mümin olan anne-babasına karşı nankör olacağını ya da aşırıçocuk sevgisi sebebiyle ana-babasının manevi yönden tehlikeye düşeceğini biliyordu; Çünkü ileride buna benzer olabilecek bazı şeyleri Allah, Hz. Hızır’a bildirmişti.⁶³⁹ Hz. Hızır sözlerine şöyle devam etti:

*“Duvara gelince, şehirde iki yetim çocuğun idi; altında da onlara ait bir hazine vardı; babaları ise iyi bir kimse idi. Rabbin istedi ki, o iki çocuk güçlü çağlarına erişsinler ve Rabbinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar.Ben bunu da kendimden yapmadım. İşte, hakkında sabredemediğin şeylerin iç yüzü budur.”*⁶⁴⁰

2.16 Peygamberlerin, Dua ve Bedduaları

Başta Ulu'l-azm peygamberler olmak üzere hemen hemen bütün peygamberler kavimlerine tevhid dinini iletirken türlü zorluklarla karşılaşmış, kendilerine verilen peygamberlik görevini yılmadan, usanmadan hakkıyla yerine getirmeye çalışmışlardır. Karşılarındaki sapık, inatçı ve dalalet yolunda olan, liderlerinin peşinde koşan, hakikatleri görmezden gelen topluluklarla mücadele etmişlerdir. Bu davada hiçbir ücret talep etmemişler, herhangi bir menfaat beklememişlerdir. Ecirlerini sadece Allah'tan beklemişlerdir, yıllar boyunca örnek bir kararlılıkla kavimlerini tevhid dinine çağırmalarından Kur'an övgü ile bahsetmiştir.⁶⁴¹ İçinde buldukları her türlü durumda Allah'a yönelmeleri, onun

⁶³⁷ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*,XXI/160.

⁶³⁸ Kehf, 18/80,81.

⁶³⁹ Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*,XXI/144-163.

⁶⁴⁰ Kehf, 18/81.

⁶⁴¹ A'raf 7/59, 65, 73, 80,85,103.

yardımını umarak samimiyetle istemeleri bizler için örnek alınması açısından son derece önem arz etmektedir.

Peygamberler kavimlerine gece- gündüz, gizli-açık, davette bulunmuşlar ellerinden gelen tüm çabayı harcamışlardır; Yılmadan sıkılmadan, küsmeden, kin gütmeden, çalışmışlar, didinmişlerdir. Fakat bazı peygamberlere “*zaten pek az kimse dışında*”⁶⁴² kimse iman etmemiştir. Bu peygamberlerin bir kısmı, onca uğraş ve çabadan sonra, kavimlerinin yola gelmeyeceğini, Allah’a kulluğa yanaşmayacaklarını, sapıklıktan geri durmayacaklarını ve kalplerinin artık mühürlenmiş olduklarına kanaat getirmişler ardından da kavimlerinin içindeki kâfirlerin helak olması için Rablerine beddua etmişlerdir.⁶⁴³ Peygamber beddualarına geçmeden önce ‘beddua’ hakkında ön bilgi vermek faydalı olacaktır.

2.16.1 Beddua Kavramı

Kısaca “bir şeyin kötülüğünü istemek” olarak tanımlayabileceğimiz beddua, “*isteme, dileme, dua*” sözlerinden ortaya çıkmıştır. Beddualar, çaresi kalmayan, acı içinde olan, kötülüğe maruz kalmış bir kişinin rahatlamak, sakinleşmek amacıyla söylediği, kötü düşünce ve istekleri kapsayan, söze doğallık veren, ifadeyi destekleyen söz ve taleplerdir.⁶⁴⁴

Konumuz açısından beddua şu şekilde tanımlanabilir: Küfürde ısrar ve hatalarına rağmen hiçbir kurtuluş gayreti göstermeyen kâfir ve zalim, uyarının artık fayda vermeyeceği derecede duyarsızlaşmış kavme karşı Allah’tan istenen bir tür yardımdır.

2.16.2 Hz. Nuh’un Bedduası

Hz. Nuh kavmiyle en fazla mücadele eden peygamberden biridir. Ulul-Azm Peygamberlerin ilki olarak kabul edilen Hz. Nuh, Tevhit ve şirkin mücadelesinde ilk mücadele eden peygamberdir.⁶⁴⁵ Kendisi de, tüm elçiler gibi başarısını da

⁶⁴² Hud 11/40.

⁶⁴³ Nuh 71/26.

⁶⁴⁴ Cilacı, Osman, *agm*, IX/529.

⁶⁴⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, V/464.

sıkıntısında ferahlığını da Yüce Allah'a arz etmiş, Onunla dua biçiminde konuşup, tabiri caizsesöyleşi yapmıştır.

Hz. Nuh, Allah katında değerli olduğunu, Kur'an'da kendi ismi adına bulunan bir surenin var olmasından da anlayabiliriz. Kavmi azaba çarptırılmadan önce, onlara uyarıcı olarak gönderildi. İnatta zirve yapmış kavmiyle yılmadan usanmadan 950 yıl boyunca tevhit ve hidayet mücadelesidir.⁶⁴⁶Nuh'un kavmiyle mücadelesi bir anlamda küfrün yeryüzünden temizlenip yerkürenin salihlerin yurdu haline getirilme çabasının en özlü tablosudur⁶⁴⁷.

Hz. Nuh kavmine azap gelmeden önce uyarılarının bir kısmını Kur'an şu şekilde zikretmiştir.

*“Nuh şöyle dedi: Ey kavmim! Şüpheniz olmasın ki, ben sizi ‘Allah’a kulluk edin; O’na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki, Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin (muahaze etmeden yaşatsın)’ diyerek apaçık uyanan bir kimseyim. Bilinmeli ki Allah’ın tayin ettiği vade gelince, artık o ertelenmez. Keşke bilseydiniz.”*⁶⁴⁸

Ayette geçen “bir takım günahlarınızı” denilirken, imana gelmezden önceki günahların yahut kul hakkı dışında kalan günahların kastedildiği tefsirlerde belirtilmektedir. Müfessirlerin bir kısmına göre, Hz. Nuh'un şeriatı tevhit davetinden müteşekkildi. Fakat şeriatı fuşiyat, cana kıyma, mal gaspı gibi yasaklardan hali değildi.⁶⁴⁹ Hz. Nuh kavmi ile olan diyalogunun bir kısmı Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

“(Sonra Nuh:) Rabbim! Dedi, doğrusu ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim(5);fakat benim davetim, ancak kaçmalarını artırdı (6). Gerçekten de, (imana gelmeleri ve böylece) günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, (beni görmemek için) elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler(7). Sonra ben kendilerine haykırarak davette bulundum(8). Sonra, onlara hem açıktan açığa hem de gizli gizli

⁶⁴⁶ Ankebut 29/14.

⁶⁴⁷ Gül, Ahmet, “Su Kültü ve Tufan”,*Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu, 27-29 Eylül 2013*, s.193.

⁶⁴⁸ Nuh 70/2-4.

⁶⁴⁹ İbn Aşûr, *et-Tahrir ve 't-Tenvir*, XXIX/189.

konuştum (9). Dedim ki Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır(10). (Mağfiret dileyin ki,)üzerinize gökten bol bol yağmur indirilsin (11). Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, size bahçeler ihsan etsin, sizin için ırmaklar akıtsın(12). Size ne oluyor ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?(13). Oysa sizi türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır (14). ... (Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine) Nuh: Rabbim! dedi, doğrusu bunlar bana karşı geldiler de, malı ve çocuğu kendi ziyanını artırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular(21).(Hz. Nuh, kavminin, malı, şanı ve evladı ile gururlanan kişilerin süfli yollarına uymalarından şikâyet ediyordu.) Bunlar da, büyük hileler, büyük desiseler kurdular (22). Ve dediler ki: Sakın ilahlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Suva'dan, Yeğus'tan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!(23)”⁶⁵⁰ Sayılan bu isimler hakkında farklı rivayetler olmakla birlikte bunlar, Hz. Nuh kavminin taptığı önemli putların isimleriydi.⁶⁵¹) Hz. Nuh bu durumu arz ettikten sonra kâfirlere beddua, müminlere duasında şu ifadeleri kullandı:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا {26} إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ بُضُلُوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا {27} رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

“Nuh: Rabbim! Dedi, yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!(26) Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler) (27). Rabbim! Beni, ana-babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helakini artır(28).”⁶⁵² Hz. Nuh'un, bu ayetler dışında Kur'an'da geçen benzer yakarışları daha mevcuttur.⁶⁵³

Tefsirlerde Hz. Nuh'un (evime girenleri) evinden maksadın, kendi evi, Mescidi veya gemisi olabileceği yönünde rivayetler vardır.⁶⁵⁴ Hz. Nuh, iman edenlerden başkasının artık kesinlikle yola gelmeyecekleri kendisine vahiyedildikten sonra şu dilek (beddua) ifadelerini kullanmıştır:

⁶⁵⁰ Nuh 71/6-14...21-23.

⁶⁵¹ İbn Aşûr, et-Tahrir ve't-Tenvir, XXIX/208.

⁶⁵² Nuh 71/26-28.

⁶⁵³ Kamer 54/9,10; Şuara, 117,118.

⁶⁵⁴ İbnu'l-Cevzi, Zadu'l- Mesir, VIII/375.

وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا

“(Böylece) onlar birçoklarını sapturdılar.(Rabbim!) Sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır. Bunlar, günahları yüzünden suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular ve o zaman Allah’a karşı yardımcıları da bulmadılar.”⁶⁵⁵

2.16.3 Hz. Musa’nın Kavmine Bedduası

Onca mucizeye rağmen iman etmeyen Firavun’un kavmine karşı, Hz. Musa’nın da Kur’an’da geçen beddua sözleri mevcuttur. Bu konuda Kur’an’da şöyle buyrulmuştur:

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ رَبَّنَا
اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

“Musa dedi ki: Ey Rabbimiz! Gerçekten sen Firavun ve kavmine dünya hayatında ziynet ve nice mallar verdin. Ey Rabbimiz! (onlara bu nimetleri), insanları senin yolundan saptırsınlar ve elem verici cezayı görünceye kadar iman etmesinler, diye mi (verdin)? Ey Rabbimiz! Onların mallarını yok et, kalplerine sıkıntı ver (ki iman etsinler).”⁶⁵⁶

Ayette Firavun ve kavmine o günün şartlarına uygun olarak giyecek, binek hayvanlar, değerli ziynet eşyaları ve mal-mülk bolluğu gibi nimetlerin bolca verilmiş olduğuna işaret edilmiştir. Bazı müfessirler, ayette işaret edilen nimetlerin Firavun ve kavmine bu kadar çok verilmiş olmasının nedeni hakkında, onlara verilmiş bu imkânların “onlara ancak günahlarını artırmaları için fırsat veriyoruz. Onlar için alçaltıcı azap vardır”⁶⁵⁷ ayetinde de buyrulduğu gibi, o kavmin azabını artırma aracı olacağına işaret edildiğini söylemişlerdir.⁶⁵⁸ Bir rivayette, Firavun ve yanındaki ileri gelenlerin dağlar büyüklüğünde altın, gümüş gibi değerli madenleri olduğu ve bu zenginliği batıl yolda sarf ettikleri, bu sebepten dolayı da Hz. Musa’nın onlara beddua ettiği aktarılmaktadır.⁶⁵⁹

⁶⁵⁵ Nuh 71/24,25.

⁶⁵⁶ Yunus 10/88.

⁶⁵⁷ Âl-İmran 3/35. 3/178.

⁶⁵⁸ Alusi, Ebu'l-Fadl Şihabüddin Seyyid Mahmut, *Ruhu'l-Meani fî Tefsiri'l-Kur'an'il-Azim ve 's-Sebu'l-Mesani*, Daru İhyai Türesi'l-Arabi, Beyrut trs. XI/172.

⁶⁵⁹ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, III/1424.

Hz. Musa'nın bu duası ve niyazı üzerine Allah (c.c.), Musa ve Harun'un dualarının kabul edildiğini buyurmuştur.⁶⁶⁰

2.17 Peygamberlerin Bazı Durumları Allah'a Arz Etmeleri

Peygamberler de tebliğ görevlerini yürütürken, aynı zamanda her insan gibi imtihana tabi olmuşlardır. Bu süreçte imtihanın şekli ve süresi ne olursa olsun sabır göstermişlerdir. İsyana karışmamışlar ve Allah'tan ümidi kesmeyerek, içinde buldukları bazı durumları Allah'a arz etmişlerdir.

2.17.1 Hz. Eyyub'un Halini Allah'a Arz Edişi

Beydavi'nin tefsirinde yer alan bir rivayette Hz. Eyyub, maddi yönden varlıklı ve ailesi geniş olan biri idi. Yaşadıkları evinüzelerine yıkılması sonucu çocuklarının çoğu vefat etmiş, zamanla malı, mülkü de elinden gitmişti. Bu olumsuzluklardan sonra kendisine on yıldan fazla süren ağır bir hastalık musallat olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, halinden şikâyetçi olmamak için, Allah'ın takdirine rıza göstermiş, bu imtihanda sabır ve sebat etmek için durumunu Cenab-ı Allah'a arz etmekten, O'ndan sağlık ve afiyet dilemekten çekinmiştir. Aradan uzun zaman geçtikten sonra eşinin ricası üzerine aşağıda vereceğimiz ayette ifade buyrulan sözlerle niyazda bulunmuştur.⁶⁶¹

نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ وَأَيُّوبَ إِذْ

“Eyyub’u da (an). Hani Rabbine: ‘Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin’ diye niyaz etmişti.”⁶⁶² Benzer bir ayeti kerimede Hz. Eyyub’un halini Allah’a şöyle arz ettiği haber verilmiştir:

“(Resulüm), Kulumuz Eyyub’u da an. O, Rabbine: Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve eziyet verdi, diye seslenmişti(41). Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve

⁶⁶⁰ Yunus 10/98.

⁶⁶¹ Beydavi, *Envaru't-Tenzil*, IV/58

⁶⁶² Enbiya 21/83.

içilecek soğuk bir su (dedik).’’⁶⁶³ Eyyub (a.s.), bu su ile yıkanmış, mucizevî bir şekilde iç ve dış hastalıklarının hepsinden bu sayede kurtulmuştur.⁶⁶⁴

Hz. Eyyub (a.s.) kendi halini arz etmeden önce, şüphesiz Allah onun halinden haberdar idi. Lakin biz zayıf insanlara peygamberlerin yol göstermesi gerektiğine binaen bu ayette Eyyub’un halini Allah’a arz etmesi, bize de hastalığımız sırasında halimizi Allah’a arz edebileceğimizin ve acı çektiğimizi ifade etmemizin caiz olduğunun yolunu açmaktadır.⁶⁶⁵

Devamındaki ayette Yüce Allah şöyle buyurmuştur. *“Bunun üzerine biz, tarafımızdan bir rahmet ve kulluk edenler için bir hatıra olmak üzere onun duasını kabul ettik; kendisine dert ve sıkıntı olarak ne varsa giderdik ve ona aile efradını, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini daha verdik.”⁶⁶⁶*

2.17.2 Suikast Planına Karşı Hz. Musa’nın Halini Allah’a Arz Etmesi

Hz. Musa’nın kavmiyle mücadelesinden daha önce bahsetmiştik. O kadar mucize göstermesine rağmen kavmi küfürde inat etmeye devam etmiş, hatta ona bir suikast planı hazırlamışlardı. Hz. Musa hakkında almış oldukları saldırı kararıyla ilgili Kur’an’da şöyle buyrulmuştur.

“Andolsun, kendilerinden önce biz, Firavun’un kavmini de imtihan etmiştik. Onlara: Allah’ın kulları! Bana gelin! Çünkü ben size (gönderilmiş) güvenilir bir resulüm diye (davette bulunan) şerefli bir elçi gelmişti. Allah’a karşı ululuk taslamayın. Çünkü ben size apaçık bir delil getiriyorum. Ben, beni taşlamanızdan, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a sığındım.”⁶⁶⁷

Hz. Musa, kavmini hakikate davet ederken, kendisine inanmaları için yanında doğruluğunu kanıtlayabilecek işaret ve delillerle geldiğini ifade etmiştir.⁶⁶⁸ Peygamberlerin doğruluğunu kanıtlayabilecek en büyük delil de mucizedir. Buna rağmen Firavun’un Hz. Musa’yı öldürme kararında olduğu görülmektedir.

⁶⁶³ Sad 38/41,42.

⁶⁶⁴ Bilmen, *Kur’an’ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, VI/3041.

⁶⁶⁵ eş-Şa’ravi, *Tefsiru’ş-Şa’ravi*, XV/9616.

⁶⁶⁶ Enbiya 21/84.

⁶⁶⁷ Duhan 44/18-20.

⁶⁶⁸ Taberi, *Camiu’l- Beyan*, XXI/30,31.

“Firavun: Bırakın beni, dedi. Musa’yı öldüreyim...”⁶⁶⁹

Taşlarla recmedip ölüm tehdidinde bulunanlara karşı Hz. Musa, işkenceye, hakarete ve ölüme aldırmayıp, Allah’a sığınacağını ifade etmiştir.⁶⁷⁰ Bu ayette geçen saldırı kelimesinin, ‘taşlayarak’, küfür ederek’, ‘sözlü saldırı’ manasına geldiğini söyleyen ve birbirinden bağımsız rivayet eden âlimler de vardır.⁶⁷¹ Hz. Musa, kavminin tehditlerine karşılık kendi halini Allah’a arz etmiş,⁶⁷² gerekli uyarıyı yaptıktan sonra da, onları Rabbine şikâyet etmiştir. Konuyla ilgili şöyle buyrulmuştur:

*Eğer bana inanmazsanız, hiç değilse yanımdan uzaklaşın.”*⁶⁷³

رَبِّهِ أَنْ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ

“Bunu üzerine Musa: Bunlar suç işleyen bir toplumdur, diye Rabbine arz etti.”⁶⁷⁴

Firavun’ un Hz. Musa’yı öldürmeye karar verdikten sonra, bu kararından vaz geçirilmeye çalışılmıştır. Hz. Musa’nın öldürülmesine karşı çıkan bu kişinin Firavun’ un akrabalarında olduğu rivayet edilmiştir.⁶⁷⁵ Bu kişinin, içinde bulunduğu kavmi tevhide çağırma çok çaba gösterdiği, iman etmedikleri takdirde başlarına gelebilecek musibetleri detaylıca anlattığı ve adeta bir tebliğ görevi üstlendiğini Mü’min Suresinde 26,28-44. ayetlerde geçen ifadelerle de anlaşılmaktadır. Firavun, bahsi geçen kişinin Hz. Musa’yı tasdik ettiğini öğrenince onu öldürmeye veya işkence etmeye karar verdiğini, ancak Hz. Musa ve İsrail Oğullarıyla birlikte bu zatın da Mısır’ı terk ettiği ve kurtulduğu rivayet edilmiştir.⁶⁷⁶ Ayrıca kendisi hakkında kötü planların yapılıyor olduğunu duyan O Mü’min kişinin de kendi halini Allah’a havale etmiş olduğunu Kur’an şu ayette bildirilmiştir:

اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ فَسَتَذَكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَوْضُ أَمْرِي إِلَى

⁶⁶⁹ Mü’min 24/40.

⁶⁷⁰ Bilmen, *Kur’an’ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, VII/3315; Duhan 44/20.

⁶⁷¹ Taberi, *Camii’l- Beyan*, XXI/31,32.

⁶⁷² Endelusi, Ebu Hayyan Muhammed b. Yusuf, *el-Bahru’l-Muhit*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud-Ali Muhammed, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1993, VIII/36.

⁶⁷³ Duhan 44/20.

⁶⁷⁴ Duhan 44/22.

⁶⁷⁵ Beydavi, *Envaru’t-Tenzil*, V/56; Razi, *Mefatihü’l-Ğayb*, XXVII/58.

⁶⁷⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/663.

“Size söylediklerimi yakında hatırlayıp anlayacaksınız. Ben durumu Allah’a havale ediyorum;kuşkusuz Allah kullarını çok iyi görmektedir (44.) Nihayet Allah, onların kurdukları kötü tuzaklardan bu kişiyi korudu; firavun ailesini ise şiddetli bir azap kuşatıp yok etti(45).”⁶⁷⁷

2.17.3. Hz. Muhammed’in Kıyamet Günü Allah’a Şikâyeti

Konuyla ilgili olarak Kur’an’da şöyle buyrulmaktadır:

يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا وَقَالَ الرَّسُولُ

“Resul (peygamber) der ki: Rabbim! Kavmim bu Kur’an’ı büsbütün terk ettiler.”⁶⁷⁸ Ayette geçen “mahcuran مَهْجُورًا” kelimesi ile ilgili rivayetlerde terk etmek, uzaklaşmak manasını verenler olmuştur.⁶⁷⁹ Benzer manalar arasında, müşriklerin Kur’an’a sırt çevirdikleri ve onu duymazlıktan geldikleri manasını verenler de olmuştur.⁶⁸⁰ Ayrıca ‘Mahcuran مَهْجُورًا’ kelimesinin ‘alay etme’ anlamı taşıdığını da göz önünde bulundurarak, peygamberin bu şikâyetinin “Rabbim! Kavmim bu Kur’an’la alay alay ettiler” veya Kur’an’la ilgili saçma sapan sözler sarf edip haksız iddialar ileri sürdüler, şeklinde de anlaşılabilceği belirtilmiştir.⁶⁸¹ Bu şikâyetlerde müşriklerin Kur’an karşısındaki akıl ve ahlak ölçüleriyle uyuşmayan inkârcı ve reddedici tutumları dile getirilmektedir.⁶⁸²

2.18 Peygamberlerin Hatalarını Düzeltmek İçin Talepleri

Peygamberlerin biri kulluk, diğeri elçilik olmak üzere iki özellikle tavsif edilmişlerdir. Âdem (a.s.) da dâhil olmak üzere âdemoğulları (kulluk sıfatıyla) hata yapmaya müsait olarak yaratılmışlardır. Bu durum âdemoğullarının tamamı için geçerlidir. Peygamberlikle ilgili sıfatlarla normal insanlardan seçilip ayrılmışlardır. Ve onlara nübüvvet görevi verilmeden önce de hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık,

⁶⁷⁷ Mü’min 40/44,45.

⁶⁷⁸ Furkan 25/30.

⁶⁷⁹ el-Halebi, Ahmed b. Yusuf, *Durru’l- Masun fi Ulumi’l-Kitabi’l-Meknun*, Dımaşk trs. VIII/480.

⁶⁸⁰ Taberi, *Camiu’l- Beyan*, XXIV/443,444.

⁶⁸¹ Taberi, *Camiu’l- Beyan*, XVII/441-445.

⁶⁸² Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, IV/122.

putlara tapma, ahlak dışı ilişkiler ve benzeri şeylerden uzak tutulmuşlardır. Buna göre peygamberler günah işlemezler. Onlar sadece iyilik yapabilirler. Bununla birlikte çok küçük hafif hatalar, ‘zelle’ türünden sürçmeler onlarda da görülebilir. Tebliğ görevleri sırasında ‘zelle’ denilen hata kesinlikle onlarda vaki olmamıştır. Peygamberlik vasfı vahiyle kontrol edilir. Kulluk vasfında ise, Razi’den nakledilen bilgiye göre, dalgınlık veya unutkanlıkla bazı küçük hataların peygamberlerden sadır olması mümkündür, denilmiştir.⁶⁸³ Bu hatalarda kasıt söz konusu değildir; hata sadece kullukla ilgilidir. Peygamberlik vasıflarını taşıyan hata etmeleri söz konusu edilemez.

İnsanın kulluk sıfatıyla hata yapmaya müsait olduğunu daha önce belirtmiştik. Hata edenlerin en hayırlısı ise tevbe edendir. İnsan bazen hata yapıp yapmadığı konusunda kesin bilgi sahibi olmadan da istiğfarda bulunup, Allah’a tevbe edebilir. Nitekim nakledilen bir hadise göre Peygamber (a.s.) günde yetmiş defadan çok tevbe ve istiğfarda talebinde bulunmuştur.⁶⁸⁴ Büyük günah işleyenlerin kıyamette çarptırılacakları cezaların bir kısmını haber veren Kur’an, bu azaptan kurtulmanın formülünü de tevbe kapısı ile bu dünyada vermiştir. Konuyla ilgili şöyle buyrulmuştur:

*“Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır. Allah onların kötülüklerini iyiye çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir. Kim tevbe edip iyi davranış gösterirse, şüphesiz, o,tevbesi kabul edilmiş olarak Allah’a döner.”*⁶⁸⁵

Şimdi Peygamberlerin kul olarak “Allah’a karşı” hatalı duruma düştüklerini fark ettikleri sırada Allah’ tan ne gibi talepleri olduğunu işlemeye çalışacağız.

Peygamberler hatalı duruma düştüklerini fark ettikleri anda hemen tevbe ve istiğfarda bulunmuşlardır. Nitekim tevbe, Hz. Âdem’le başlamış kulluğun en iyi göstergesidir. Âdem’i (a.s.) tekrar yüce makamlara ulaştıran tevbedir. İblis ise tevbe etmediği için Allah’ın lanetine uğramıştır, o lanet kıymete kadar devam edecek ve

⁶⁸³ Razi, *Me-fatihu'l-Ğayb*, XI/56.

⁶⁸⁴ Buhari, Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih*, Deavat, 6307; Nevevi, *el-Ezkar, Peygamberimizin Dilinden Dualar*, çev. Öztürk, Abdulvehhab, İmaj Yayınları, İstanbul 2005, s.574.

⁶⁸⁵ Furkan 70,71.

iblis sonsuza kadar azap içinde kalacaktır. Konumuzla ilgili ayet örneklerini vermeden önce tevbe kavramı hakkında bilgi vermenin isabetli olacaktır.

2.18.1 Tevbe

Sözlükte “pişman olmak, hatadan dönme, yapılan işe nedamet”⁶⁸⁶ manasına gelir. İslami bir kavram olarak bakıldığında ise, kulun yapmış olduğu günahlara pişman olup, onlara sırt çevirip, Allah’a yönelmesi, emirlerine uyup ve yasaklarından sakınmak suretiyle Allah’a iltica etmesi, hatalarının affını dilemesidir. Tevbe, kula nispet edilirse, günah halini bırakıp salah haline dönmek; Allah’a nispet edilirse de gazap bakışından, rahmet bakışına dönmek manasına gelir.⁶⁸⁷ Tevbe ve türevleri Kur’an’da seksen altı defa geçmektedir.⁶⁸⁸

2.18.2 Hz. Âdem ve Eşinin Tevbesi

Kitab-ı Mukaddes’te de olduğu gibi, Kur’an da Hz. Âdem’i yeryüzünde yaşayan insanların ilk atası olarak göstermektedir. O ayrıca ilk vahiy alan insan ve peygamberdir.⁶⁸⁹

Allah, Hz. Âdem’i yarattı ve kerem sahibi kıldı,⁶⁹⁰ O’nu yaratacağı zaman yanında bulunan melek ve cinlere ona secde etmelerini emretti, hepsi secde etti; yalnız iblis secde etmedi.⁶⁹¹ Allah iblise lanet etti.⁶⁹² İblis, kibri yüzünden tevbe etmedi, ebediyete kadar zalim ve kâfir olanlardan oldu.⁶⁹³

Allah Hz. Âdem’e eşyaların ismini öğretti.⁶⁹⁴ Kendisinde sükûnet bulsun diye ona (Hz. Âdem’in bedeninden) bir eş yarattı.⁶⁹⁵ İkisini cennete yerleştirdi, onlar için cennette istifade edebilecekleri sayısız nimetler bahşetti, yalnız bir ağaca yaklaşmamaları, ondan yememeleri konusunda ikisini uyardı; aksi takdirde

⁶⁸⁶ İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, I/230,231.

⁶⁸⁷ Cürçani, *Tarifât*, I/95; İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, I/ 233.

⁶⁸⁸ Abdülbaki, M. Fuad, *Mu’cemu’l-Müfehres li Elfazi’l-Kur’an*, Daru’l-Fikr, Beyrut 1984, s.156,158.

⁶⁸⁹ Zeccac, *Meani’l-Kur’an ve İ’rabühü*, Alemü’l-Küttüb, Beyrut 1988, I/108.

⁶⁹⁰ İsrâ 17/70.

⁶⁹¹ Bakara 2/34.

⁶⁹² Nisa 4/118.

⁶⁹³ Sad 38/74; Suyuti, *ed-Durru’l-Mensur*, I/317; Aydın, Şükrü, *Kur’an’da Kibir Kavramı*, s.83,84.

⁶⁹⁴ Bakara 2/31.

⁶⁹⁵ A’raf 7/189.

zalimlerden olacaklarını onlara bildirdi.⁶⁹⁶ Cennette İblis'in yalanlarına kandılar ve yasaklanan ağacın meyvesinden yediler, bu durum onların cennetten kovulmalarına, çile dolu dünya hayatına atılmalarına sebep oldu.⁶⁹⁷

Hz. Âdem ve eşi yasak ağaçtan yedikten sonra, hatalarını anlayıp, iblis'in düştüğü hataya düşmediler. Allah'ın azametini sığındılar af dilediler.⁶⁹⁸ Allah da tevbelerin kabul etti.⁶⁹⁹ Bu konuyla ilgili Kur'an'da şöyle buyrulmuştur:

الْخَاسِرِينَ قَالًا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ

“(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan (ebediyen kaybedenlerden) edenlerden oluruz.”⁷⁰⁰

Âdem (a.s.) ve eşinin hatayı itiraf, tevazu ve gönülden yakarışın sözlü ifadeleri olan bu dualarını, ilahi mağfirete muhtaç olan bütün insanların örnek alması gerekmektedir. Allah, onların bu talebine karşılık vermiş, bu yakarışlarından sonra tevbelerin kabul etmiştir.⁷⁰¹ Konuyla ilgili bir ayette de şöyle buyrulmuştur:

فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden bir takım ilhamlar aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır.”⁷⁰²

Hz. Âdem'in Rabbinden aldığı ilhamlar hakkında çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlara göre ilhamlar, onu ikaz ve irşat mahiyetinde tavsiyelerdir; ayrıca doğru yolu bulmaları için kendilerine, Allah tarafından tevbe kapısı gösterilmiş onlar da kendilerine zulmettiklerini itiraf ederek af talebinde bulunmuştur.⁷⁰³ İnsan tabiatı günaha meyyaldir, bazı günah ve hatalar işleyebilmektedir. Önemli olan kişi hatasının farkına varınca, Âdem (a.s.) misali bir

⁶⁹⁶ Uremi, Muhammed Emin b. Abdullah, *Hadaiku'r-Ruh ve'r-Reyhan*, Daru Tavki'n-Necat, Beyrut 2001, I/317.

⁶⁹⁷ Bakara 2 /35,36; Zeccac, *Meani'l-Kur'an*, I/113-116.

⁶⁹⁸ Uremi, *Hadaiku'r-Ruh ve'r-Reyhan*, I/295-325.

⁶⁹⁹ Bakara 2 /37.

⁷⁰⁰ A'raf 7/23.

⁷⁰¹ Suyuti, Celaleddin- Muhalli, Celaleddin, *Tefsiru'l- İmameyn el- Celaleyn*, Daru İbn Kesir, yy trs, I/7; Aydın Şükrü, *Kur'an'da Kibir Kavramı*, s.84.

⁷⁰² Bakara 2/37.

⁷⁰³ Suyuti, *ed-Durru'l- Mensur*, I/317.

daha o hatayı işlememeye azim ve sebat gösterebilmesidir; hatasından dolayı Allah'a niyaz edip O'nun af ve mağfiretini saygıyla talep etmeyi bilebilmesidir.

2.18.3 Hz. Musa'nın Tevbesi

Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesi, sonrasında bunun dünya gözüyle mümkün olmadığını anlaması, neticesinde tevbe etmesiyle ilgili Kur'an'da şöyle buyrulmuştur:

فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُمَا لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ نَكَبًا وَخَرَّمُوا سِجِّينًا فَأَلَمَّا أَفَاقَا سُبْحَانَكَ رَبَّنَا إِنَّا أُولَئِ الْمُؤْمِنِينَ

“Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca 'Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayrıca dedi ki: Seni noksan sıfatlarından tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.”⁷⁰⁴

Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesi, genel anlamda mümkün fakat bu dünyada imkânsız bir durumdur. Çünkü bu hadisede Allah'ın cemalinden bir parçasına, dağın dayanmamış olması, tam bir tecelli karşısında Musa'nın hatta bütün dünyanın yok olmasına sebebiyet verebilirdi. İşte bu sebepten dolayı Musa'ya 'sen beni göremezsin' denmiştir.⁷⁰⁵

Ehl-iSünnetin görüşüne göre, Allah'ın görülmesi aklen caizdir; çünkü O'nun var olması, var olan şeylerin görülebilir olduğunu da gösterir. Ancak dini kaynaklar Allah'ın dünyada değil de ahrette görülebileceğini aktarmışlardır. Sonuçta Musa (a.s.), *“Rabbim! Bana görün, sana bakayım”* derken imkânsızı değil caiz olanı talep etmiştir. Bu isteğin karşılığı *“Sen beni asla göremezsin”* şeklindeki ilahi cevap, mutlaka göremezsin şeklinde bir ret anlamı taşımayıp, ben asla görünmem ya da beni kesinlikle hiç kimse göremez manasında kullanılmamış⁷⁰⁶ sadece Allah'ın dünyada görülmeyeceğini bildirmiştir. Zaten cemaline dağın dayanamadığı Allah'ın rüyetine, Hz. Musa'nın dünya gözüyle O'na bakmasının bedeni, hissi ve psikolojik yapısıyla

⁷⁰⁴ A'raf 7/143.

⁷⁰⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV/296.

⁷⁰⁶ Bikai, *Nazmu'd-Dürer*, VIII/78

tahammül edebilmesi imkânsız bir durumdu.⁷⁰⁷ Bunu anlayan Hz. Musa, hemen tevbe zırhına sarılmıştır. İstenmesi caiz olsa bile Allah'ın sınırlama koyduğu bazı durular için ısrarcı olmamız gerektiği konusunda da tevbesiyle bizlere örnek olmuştur.

2.18.4 Hz. Yunus'un Tevbesi

Hz. Yunus'un, tebliğ görevi sırasında halkının kendisine inanmamasına kızarak görev yerini terk ettiği, ancak Allah onu sıkıntıya uğrattınca yanlış yaptığının farkına varmış, balığın karnında iken “senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben kötü işler yapmışım!” diyerek Allah'a yakardığı; bu durumuna karşılık, duasının kabul edildiği, sıkıntı ve kederden kurtarıldığı Kur'an'da haber verilmiştir.⁷⁰⁸ Ayrıca Hz. Yunus'un kavminin iman etmeyişi karşısında sabırsız davrandığı, sonra öfkeye kapıldığı buyrulmuş ve onun bu tavrı eleştirilmiştir. Ardından yaptığı tevbe ile Allah'ın izniyle kurtulduğuna işaret edilmiştir.⁷⁰⁹ Konuyla ilgili ayetlerde şöyle buyrulmuştur.

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ

الْمُرْسَلِينَ {139} إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلِّ الْمَشْحُونِ {140} فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ {141} فَالْتَقَمَهُ
الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ {142} فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ {143} لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ {144}

“Doğrusu Yunus da gönderilen peygamberlerdendi(139). Hani o dolu bir gemiye binip kaçmıştı(140). Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çektiler de kaybedenlerden oldu(141). Yunus kendisini kınayıp dururken onu bir balık yuttu(142). Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olamasaydı(143). Tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı(144).”⁷¹⁰

Ayette geçen, “Tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı” ifade “balığın karnında kalırdı”, olsaydı olurdu” şeklinde bir varsayıma dayanmaktadır,

⁷⁰⁷ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, II/588.

⁷⁰⁸ Enbiya 21/88.

⁷⁰⁹ Kalem 68/48-50; Taberi *Tarih*, III/927-930.

⁷¹⁰ Saffat 37/139-144.

yani o, iyi bir kul olmasaydı balık kendisini yuttuktan sonra onun karnında ölecek ve tekrar dirilmesi kıyamete kalacaktı.⁷¹¹

Bu niyazından sonra Allah onun duasını kabul etmiş ve balığın onu karaya bırakması için emir vermiştir. Böylece Hz. Yunus hem af edilmiş hem de azaptan kurtulmuştur. Kavmi ise Hz. Yunus'un kendilerini uyardığı azap işaretlerini görmeye başlayınca iman etmişler; ayrıca Allah'tan, Hz. Yunus'u kendilerine rehber olarak (yeniden) göndermesi için de dua etmişlerdir.⁷¹² Allah da onlardan azabı kaldırmış ve onları bağışlamıştır. Onların bu davranışı örnek olarak gösterilmektedir.⁷¹³ Allah dilediğine hidayeti verendir, tıpkı Hz. Yunusun kavmini hidayet ettiği gibi.⁷¹⁴ Ve şüphesiz her şeyin tasarrufu onun elindedir. Hz. Yunus'un kavmi hakkında Kur'an'da şöyle buyrulmuştur:

“Yunus'un kavmi müstesna, (halkını yok ettiğimiz ülkelerden) her hangi bir ülke halkı, keşke (kendilerine azap gelmeden) iman etse de bu imanları kendilerine fayda verseydi! Yunus'un kavmi iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rüsvaylık azabını kaldırdık ve onları bir süre (dünya nimetlerinden) faydalandırdık.”⁷¹⁵

2.18.5 Hz. Nuh'un Tevbesi

Hz. Nuh'un, oğlu hakkındaki talebi, bu talebe verilmiş olumsuz karşılık ve Nuh'a (a.s.) yapılmış uyarılar sonrasında Allah'a sığındığını gösteren ayeti kerimelerde şöyle buyrulmuştur:

اٰنِي مِنْ اٰهْلِيْ وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمِيْنَ {45} وَاِنَّا نُوْحٌ رَبُّهُ فَقَالَ رَبِّ اِنِّ

“Nuh Rabbine dua edip dedi ki: Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemendendir. Senin va'din ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.”⁷¹⁶

Hz. Nuh, gemiye davet edildiği halde binmeyen ve iman davetine icabet etmeyen oğlu için şöyle nida etti: *“Ey Rabbim! Bu benim kurtuluşlarını vaad ettiğin*

⁷¹¹ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, IV/553.

⁷¹² Taberi, *Tarih*, III/931.

⁷¹³ Yunus 10/98.

⁷¹⁴ Yunus 10/25.

⁷¹⁵ Yunus 10/98.

⁷¹⁶ Hud 11/45.

ehlinden olan oğlumdur ki senin vaadinde ihtilaf olmayan vaatlerden biri de budur.” Bir rivayete göre Hz. Nuh bu talebi ile gemiye binmeyen oğlunun (aslında) kurtuluşunu murad etmiştir.⁷¹⁷

Allah, Hz. Nuh’un bu talebine karşılık şu cevabı vermiştir:

“Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim.”⁷¹⁸

Hz. Nuh, kendisine yapılan uyarıdan sonra Allah’ a şu ifadelerle sığınmıştır:

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنَ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“Nuh dedi ki: Ey Rabbim! Ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum.”⁷¹⁹

Hz. Nuh, kendisine yapılan uyarıdan sonra, bu talebiyle Allah’a teslimiyetinin çok güçlü olduğunu göstermektedir. İnsani duygularla oğlunun kurtulmasını talep etmiştir. Cenab-ı Allah da (c.c.) peygamberlerin inkârcı biri hakkında böyle bir istekte bulunmasının doğru olmadığını bildirmiş ve benzer hatalara düşülmemesi konusunda kendisine tavsiyede bulunmuştur. Hz. Nuh, bu istekten vaz geçerek tevbe etmiş, kurtulandan olmuştur.

2.18.6 Hz. Davud’un Tevbesi

Hz. Davut’a, heybetli duruş, Allah tarafından yardım edilen, kendisine birçok askerverilen bir peygamberdir. Büyük ordulara komutanlık yapmıştır. Ayrıca kendisine peygamberlik, doğru görüş belirtme, Zebur (kutsal ilahi kitap), yeni bir şeriat, derin bir ilim,⁷²⁰ güzel ameller yapmak, güzel hitabet ve konuşma, hikmet, güç, kudret ve dünya saltanatlarının en güçlüsüne sahip olmak gibi vasıflar

⁷¹⁷Rıza, Muhammed Reşid, *Tefsiru’l-Kur’an’il-Hâkim (Tefsiru’l-Menar)*, Daru’l-Menar, Kahire 1947, XII/83-84.

⁷¹⁸ Hud 11/46.

⁷¹⁹ Hud 11/47.

⁷²⁰ Taberi, *Tarih*, II/683.

verilmiştir.⁷²¹ Hz. Davud’a (a.s.) verilen kuvvetle⁷²² ilgili olarak âlimler, ilimde ve bedenen kuvvetli, ibadet ve taatte, İslam fikhında kuvvetli olarak tanımlamışlardır. Hz. Davud önceleri Talut’un ordusunda bir asker olarak savaşmıştır. Kur’an’da ismi geçen ‘Calut’ adındaki zalim kişiyi öldürmüştür.⁷²³ Davud’ isminin geçtiği ayetlerden birinde şöyle buyrulmuştur: “*Biz Davud’a Süleymanı verdik. Süleyman ne güzel bir kuldu! Doğrusu o, daima Allah’a yönelirdi.*”⁷²⁴ Hz. Davud hakkında bir ayette şöyle buyrulmuştur:

*“(Onlardan biri şöyle dedi:) Bu, kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benimse bir tek koyunum var. Böyle iken ‘onu da bana ver’ dedi ve tartışmada beni yendi.”*⁷²⁵

Bu kıssanın tefsirinde üç yorum yapılmıştır: birinci yoruma göre bu kişiler, Hz. Davud’a suikast düzenlemek istiyorlardı. Ancak duvardan gizlice atlayıp (muhafızları atlattıklarını zannederek) yakalandıklarında böyle sahte bir yargı meselesi ortaya attılar. İkinci yoruma göre: Hz. Davud’un doksan dokuz karısı vardı. Kendi komutanlarından Urya’nın karısına göz dikmiş ve onu savaşa göndererek ölümünü sağlamış böylelikle karısını almıştı. Bu iki kişi melek olup, Hz. Davud’a bu yaptığı şeyin yanlış olduğunu anlatmak istemişler. Üçüncü yoruma göre ise: Hz. Davud’un koyun meselesine benzer bir suç işlediği, fakat bu suçu kimsenin bilmediğidir.⁷²⁶

İki davacının dava gerekçelerini sunmalarının ardından vermeye çalıştığı hüküm sonrasında Hz. Davud, kendisinin denendiğini düşünüp Rabbinden mağfiret dilediğine işaret eden ayette şöyle buyrulmuştur:

...لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِيْبَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلًا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ

“Davud: Andolsun ki senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçılardan çoğu, birbirlerinin haklarına

⁷²¹ Taberi, *Tarih*, II/683- 700.

⁷²² Sad 38/17.

⁷²³ Bakara 2/51, Taberi, *Camii'l-Beyan*, IV/497-514; Taberi, *Tarih*, II/677,678.

⁷²⁴ Sad 38/30.

⁷²⁵ Sad 38/23.

⁷²⁶ Zemaşşeri, *el- Keşşaf*, V/260,261; Ayrıca bkz. Özsoy, Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, s.787.

tecavüz ederler. Yalnız iman edipte iyi amel işleyenler müstesna. Bunlar da ne kadar az! Dedi. Davud, kendisini denediğimizi sandı ve rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah'a yöneldi."⁷²⁷

Hz. Davud'un samimi pişmanlığı ve tevbesi sayesinde hatasının affedildiği, bu sayede Allah katındaki değerinin korunduğu aşağıdaki ayetlerde bildirilmiştir:

"Bu tutumundan dolayı onu bağışladık. Kuşkusuz yanımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır. Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır."⁷²⁸

⁷²⁷ Sad 38/24.

⁷²⁸ Sad 38/25,26.

SONUÇ

Her konuda olduğu gibi peygamberler, dua ve talep konusunda da insanlığa iyi birer örnek teşkil etmişlerdir. Yaşamları boyunca çeşitli olaylarla karşılaşmış olmaları, peygamberlerin ortak noktaları olduğu gibi hayatlarını ‘Allah rızasını kazanmak üzere tanzim etmiş ve duaya sarılmış olmaları da onların ortak özelliklerinden olmuştur.

Peygamber dua ve taleplerinin iki önemli yönü olduğu anlaşılmaktadır. İlki, dünya hayatında lazım olan istek ve beklentiler, diğeri, ebedi âleme ilişkin taleplerdir. Yaşadığımız bu hayat için yapılan isteklerde, sosyal hayat şartlarının güçlü bir etkiye sahip olduğu ve yapılan bu dualarda beşeri duygu ve beklentilerin önde olduğugörülmektedir. Ebedi hayatla ilgili taleplerde ise manevi duygusallığın; kendilerine yüklenen görevin olması gereken şekliyle yerine getirilip getirilemediği endişesiyle Allah’a karşı mahcubiyetin olup olmayacağına dair düşünce ile duygusallığın yoğun olduğu görülmektedir.

Peygamberlik sıfatıyla beraber, kulluk sıfatını da taşımaları, onların sosyal hayatta bir takım olaylardan etkilenecek, olumlu-olumsuz farklılık gösterebilen duyguları yaşamalarına yol açmıştır. Bu bağlamda onların kimi zaman öfkeli, kimi zaman aceleci, bazen sakin ve duygusal, bazen de mükemmel bir şekilde sabırlı tutum içinde oldukları ve buna benzer sebepler sonucunda duygularını dualarında göstermiş oldukları görülür. Bunu da ifade etmek gerekir ki peygamberlerde, her zaman sabır, azim ve sebatın mutlak hakimiyete sahip olduğu söylenebilir. Bizler için de burada önemli olan, yaşanacak duyguların, kişiyi esir etmeden ve insan psikolojisine zarar vermeden, örnek gösterilen peygamberlerin hayatlarında olduğu gibi, kontrol altında, olumlu bir çizgide ve dengede tutabilmektir.

Çalışmamızda adı geçen peygamberlerin hayatlarını ayrıntılarıyla, uzunca veremedik; ama olayların ibret verici yönünü, peygamberlerin dua ve taleplerini öne çıkarmaya çalıştık. Çalışmamızda ismini zikrettiğimiz peygamberlerin dua ve talepleri, başlarından geçen bir takım olaylar karşısında sergilemiş oldukları teslimiyet, bizler için güzel örnek teşkil etmektedir. Onlar her dua ve taleplerinde sonsuz güç sahibi Rabbimizi en güzel isimleriyle anmış ve her fırsatta Allah’ı tek dost ve yardımcı olarak kabul etmişlerdir. Her hata sonrasında da yine Allah’ı sonsuz

merhamet ve bağışlama sahibi olarak görüp O'na sığınmışlardır ve bu şekilde Yüce Rabbimize olan teslimiyetlerini göstermişlerdir.

Kişi, Allah dilemedikçe hiçbir şeye güç yetiremeyeceğini bilebilmelidir. Allah'tan bir şey talep edileceği zaman umarak, korkup sakınarak her konuda her yerde ona yönelmeli, hayırlı şeyleri ondan talep etmelidir. Peygamberlerin dua ve taleplerinde bizlerin örnek alması gereken önemli bir husus daha görölmüştür ki, onlar belli bir vakit tayin etmeden, her an ve özellikle de içinde buldukları duruma göre taleplerini Allah'a arz etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Abdulkaki**, M. Fuad, *Mu'cemu'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'an*, Dâru'lFikr, Beyrut, 1984.
- Alusi**, Ebi'l Fadl Şihabüddin Seyyid Mahmut, *Ruhul Maani fi Tefsiri'l-Kur'an'il-Azim ve-Seb'ul-Mesani*, Daru İhyai Türesi'l-Arabi, Beyrut trs.
- Ateş**, Süleyman, *Kur'an'ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.
- Aydın**, Abdullah, *Tam Dua Kitabı*, Ebabil Yayıncılık, İstanbul, trs.
- Aydın**, Şükrü, *Kur'an'da Kibir Kavramı*, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul 2015.
- _____, *Kur'an'ın Fırkacılık Olgusuna yaklaşımı*, Van YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Van 2015.
- Beğavi**, Ebu Muhammed Huseyn b. Mes'ud, *Mealimu't-Tenzil*, Daru 't-Taybe, Riyad 1978.
- Beydavi**, Nasıruddin Ebu Said Abdullah b. Amr. b. Muhammed eş-Şirazi, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru ihya it-Turesi'l-Arabî, Beyrut trs.
- Bikai**, Burhaneddin Ebi Hasan İbrahim, *Nazmu'd- Dürer fi Tenesibül Ayeti ve's-Suver*, Daru'l-Kütübü'l -İslami, Kahire trs.
- Bilmen**, Ömer Nasuhi, *Kur'an'ı Kerim Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri* Bilmen Yayınları, İstanbul 1985.
- Buhari**, Muhammed b. İsmail, *el-Cami'u's-Sahih*, Daru İbn Kesir, Beyrut trs.
- Canatan**, Kadir, *Kur'an'da Hz. Muhammed'e sorulan 13 Soru*, Beyan Yayınları, İstanbul 2005.
- Celaleyn**, Suyuti, Celaleddin-Mahalli, Celaleddin, *Tefsiru'l- İmameyn el- Celaleyn*, Daru ibn Kesir, Dımaşk trs.
- İbnu'l-Cevzi**, Ebu Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu'l Mesir fi İlmi't-Tefsir*, Kütübü'l-İslami, ty.
- Cilacı**, Osman, "Dua" *DİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Cürcani**, Ali b. Muhammed b. Ali, et-*Tarifât*, Daru'l-Kütübü'l-Arabî, Beyrut, Hicri 1045.
- Dimeşki**, Ömer b. Ali b. Adil, *el-Lübebe fi Ulumi'l Kitap*, Daru'l kütübü'l-ilmiiyye, Beyrut trs.
- Ebu Suud**, Muhammed el-İmadi el-Hanefi, *İrşadü'l-Akli's-Selim İla Mezeyi'l-Kitabi'l-Kerim*, Mektebetü Riyad el-Hadise, Riyad 1997.

- Endelusi**, Ebu Hayyan Muhammed b. Yusuf, *el-Bahru'l-Muhit*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud-Ali Muhammed, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- Erkal**, Mustafa, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul 2009.
- Gül**, Ahmet, "Su Kültü ve Tufan", *Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu*, 27-29 Eylül 2013.
- Güngör**, Mevlüt "Kur'an'ı Kerim'de Hz.Lokman", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 1996.
- Halebî**, Ahmed b. Yusuf El-Maruf, *Durru'l- Masun fi Ulumi'l Kitabı'l-Meknun*, Dımaşk trs.
- Hökelekli**, Hayati, *Psikolojiye Giriş*, Düşünce Yayınları, İstanbul 2008.
- İbn Arabî**, Ebu Bekir Muhammed Bin Abdullah el-Maruf, *Ahkamü'l-Kur'an*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Lübnan trs.
- İbn Aşûr**, Muhammed b. Tahir, *Tefsiru't-Tahrir ve't-Tenvir*, Daru't-Tunusiyye, Tunus 1984.
- İbn Atiyye**, Ebi Muhammed Abdulhak b. Ğalib, *Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kur'an'i'l-Aziz*, Daru'l Kütübü'l İlmiyye, Beyrut 2001.
- İbn Kesir**, Ebu'l- Fida İsmail b. Ömer, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, Müessesetü Kurtuba, Kahire trs.
- İbn Manzur**, Muhammed b. Mükerrerem, *Lisanü'l-Arab*, Daru's-Sadır, Beyrut trs.
- İbn Yasin**, Hikmet b. Beşir, *et-Tefsiru's- Sahih*, Daru'l-Mesir, Medine trs.
- İbn Zemenin**, Ebi Abdullah Muhammed b. Abdullah, *Tefsiru'l Kur'an-i'l Aziz*, Faruku'l-Hadis, Kahire 2002.
- İsfahani**, Ragıb Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, Daru'l-Marife, Beyrut trs.
- Kandehlevi**, Muhammed Yusuf, *Hayatü's-Sahabe*, Merve Yayınları, İstanbul trs.
- Karaman, Fikret ve diğerleri**, *Dini kavramlar sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- Karaman, Hayreddin ve diğerleri**, *İlmihal, İman ve İbadetler*, Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara 2006
- Karaman, Hayreddin ve diğerleri**, *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı mealı*, Medine-i Münevvere trs.
- Karaman, Hayrettin ve diğerleri**, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB. Yayınları, Ankara 2007.
- Kuşeyri**, Abdulkerim b. Hevazin, *Letaifu'l -İşarat*, Daru'l kütübü'l-Arabî, Kahire trs.

- Kutub**, Seyyid, *Fizilali'l-Kur'an*, (çev. Saraç, M. Emin-Şengüler, İ. Hakkı- Karlığa, Bekir) Birleşik Yayıncılık, İstanbul trs.
- Lings**, Martin, *H. Muhammed'in Hayatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011.
- Meraği**, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l Meraği*, Mektebetü Mustafa Babi el-Halebi ve evladühü, Mısır 1946.
- Mevdudi**, Ebu'l Ala, *Tefhimu'l Kur'an*, (Tercüme Kurulu: Han Kayani, Muhammed ve Diğerleri) İnsan Yayınları, İstanbul 1996.
- Mubarekfuri**, Sefiyurrahman, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, Risale Yayınları, İstanbul 2007.
- Muhtar**, Ahmed Ömer, *el-Mucemu'l-Mevsui li Elfazi'l-Kur'an'i'l-Kerim ve Kiraetihî*, Sutturul Marife, Riyad 2002.
- Müslim**, Ebu'l-Huseyn b. Haccac, *el-Cam'iu's-Sahih*, Daru'l-Marife, Riyad 1998.
- Nahhas**, İmam Ebi Cafer, *Meani'l- Kur'an'il Kerim*, Camiatü Ümmü'l-Kura, Mekke 1988.
- Nevevi**, Ebu Zekeriyya Muhiddin b. Şeref, *Riyazü's Salihin*, Çev. Yavuz, A. Fikri, Hisar Yayınevi, İstanbul trs.
- Nevevi**, Ebu Zekeriyya Muhiddin b. Şeref, *el Ezkar*, (Peygamberimizin Dilinden Dualar) Çev. Öztürk, Abdulvehhab, İmaj Yayınları, İstanbul 2005.
- Nursi**, Said, *Sözler Yeni Asya Neşriyat*, İstanbul 2008.
- Özsoy**, Ömer-Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'an*, (Sistematik Kur'an Fihristi), Fecr Yayınları, Ankara 2005.
- Parladır**, Selahaddin, "Dua "DİA", Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Razi**, Ebu Abdullah Fahrudin Muhammed b. Ömer, *Mefatihü'l-Ğayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1981.
- Rıza**, Muhammed Reşid, *Tefsiru'l-Kur'an'il-Hâkîm (Tefsiru'l-Menar)* Kahire 1947.
- Sabuni**, Muhammed Ali *Safvetu't- Tefasir*, İstanbul 1987.
- Salebi**, Muhammed b. MehluF Ebi Zeyd, *Cevahiru'l Hisan fi Tefsiru'l-Kur'an*, Daru İhya Türasü'l-Arabî, Beyrut 1997.
- Sevgi**, Hakkı, *Dualar ve Zikirler*, Sebat Yayınları, İstanbul 2015.
- Suyuti**, Celaledin, *ed-Dürrül Mensur fi't-Tefsir bi'l-Me'sur*, Mektubetü Direseti'l-İslamiyye, Kahire 2003.
- Şa'ravi**, Muhammed Mutevelli, *Tefsiru's-Şa'ravi*, trs.

- Taberi**, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-Beyan An Te'vi'il-Ayi'l-Kur'an*, Daru'l-Hicr, Lübnan trs.
- _____, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, (Çeviren: Zakir Kadiri Ugan, Ahmet Temir), 1-5, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991.
- Uludağ**, Süleyman, *İslam'da Emir Ve Yasakların Hikmetleri*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.
- Uremi**, Muhammed Emin b. Abdullah, *Hadaiku'r-Ruh ve'r-Reyhan*, Daru Tavki'n-Necat, Beyrut 2001.
- Ülkü**, Hayati, *İslam Tarihi*, Çelik Yayınevi, İstanbul trs.
- Ünver**, Süheyl Lokman Hekim, Lokman Sağlık Yayınları, İstanbul 1972.
- Yazır**, Muhammed Hamdi *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. Karaçam İsmail-Işık, Emin-Bolelli, Nusrettin, Huzur Yayınevi, İstanbul 2008.
- Yılmaz**, Ali, *Kur'an'daki Peygamber Dualarının Psiko-Sosyal Analizi*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 35, Erzurum 2011.
- Zeccac**, Ebi İshak İbrahim b.es-Seri, *Meani'l-Kur'an ve İ'rabühü*, Alemü'l-Kutub, Beyrut 1988.
- Zemahşeri**, Carullah Ebi Kasım Mahmud b. Ömer, *El-Keşşaf an-Hakaiki Ğavamidi't-Tenzil ve Uyuni'l-Akavil fi Vucuhi't-Te'vil*, Mektebetü Ubeykan, Riyad 1998.
- Zuheyli**, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Veciz Ala Hamişi'l-Kur'an'i-Azim*, Daru'l-Fikr, Dimaşk trs.

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Mardin/Midyat'ta doğdu. İlköğrenimini kendi köyünde tamladı. Orta öğrenimini de tamamladığı yer olan Midyat İmam Hatip Lisesinden 1997 senesinde mezun oldu. Daha sonra Midyat Endüstri Meslek Lisesi Elektrik ve Elektronik Bölümünde 2. bir Lise eğitimi aldı. 2007 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam Hatip olarak göreve başladı. 2009 yılında Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ön lisans bölümünden, 2014 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2016 yılında Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Tefsir Bilim Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. Halen Midyat müftülüğü bünyesinde İmam hatip olarak görevini sürdürmekte olup evli ve dört çocuk babasıdır.